

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

5 maart 2009

ONTWERP VAN DECREET

**houdende instemming met het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap,
en het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap,
opgemaakt in New York op 13 december 2006**

INHOUD

	Blz.
Memorie van toelichting	3
Voorontwerp van decreet	21
Kindeffectrapport	25
Advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen	41
Advies van de Raad van State	51
Ontwerp van decreet	59
Bijlage: Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap	
– Nederlandse vertaling	63
– Franse tekst	97

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. ALGEMENE BESPREKING

1. Totstandkoming en doel van het verdrag

Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) leven wereldwijd zowat 650 miljoen personen met een handicap. Door oorlogen, rampen en ongezonde leefomstandigheden neemt dat aantal nog steeds toe. De meerderheid van die personen leeft in minder ontwikkelde landen waar de toegang tot basisvoorzieningen als gezondheidszorg te wensen overlaat. Er is ook een duidelijk verband tussen armoede en handicap.

In de jaren vijftig keurden organen van de Verenigde Naties (VN) een aantal resoluties goed die gebaseerd zijn op handicappreventie en op de revalidatie van personen met een handicap. In 1971 verleende de Algemene Vergadering van de VN haar goedkeuring aan de Verklaring over de rechten van mentaal gehandicapte personen en in de daaropvolgende jaren volgden nog andere belangrijke documenten die echter geen bindend karakter hadden.

De Algemene Vergadering van de VN riep 1981 uit tot het eerste Internationaal Jaar van personen met een handicap. Daarna volgde het Wereldactieprogramma betreffende personen met een handicap (1983-1992) dat de nadruk legde op de gelijkheid van validen en personen met een handicap, zowel wat de rechten als de plichten betreft. In de jaren negentig besteedden internationale conferenties zoals de Wereldconferentie inzake mensenrechten (1993), de vierde Wereldvrouwenconferentie (1995) en de tweede Habitatconferentie (1996) aandacht aan de problemen van personen met een handicap. De Europese Unie (EU) op haar beurt riep 2003 uit tot het Europees Jaar van personen met een handicap.

Tijdens de Wereldconferentie over de strijd tegen racisme, raciale discriminatie, xenofobie en gerelateerde intolerantie, die in september 2001 plaatsvond in Durban, vroeg Mexico de opstelling van een verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. In december 2001 diende de Mexicaanse regering officieel een ontwerp van resolutie in tijdens de 56e zitting van de Algemene Vergadering van de VN om een verdrag inzake de rechten van personen met een handicap ter studie voor te leggen. Diezelfde resolu-

tie beoogde eveneens de onmiddellijke oprichting van een ad-hoccomité dat als opdracht kreeg voorstellen te onderzoeken met het oog op het opstellen van een alomvattend en integraal verdrag ter bevordering en bescherming van de rechten en de waardigheid van personen met een handicap.

De goedkeuring door de Algemene Vergadering van de VN van resolutie 56/168 was het sein voor het ad-hoccomité om zijn werkzaamheden aan te vatten. Er vonden 8 sessies plaats. Op 25 augustus 2006 nam het ad-hoccomité een ontwerp van verdrag aan, samen met een ontwerp van facultatief protocol. Een redactiecomité moest zorgen voor de uniformiteit van de bepalingen in beide verdragen.

Op 6 december 2006 legde de secretaris-generaal van de VN het rapport van het ad-hoccomité voor aan de Algemene Vergadering van de VN. Op 13 december 2006 hechtte de Algemene Vergadering haar goedkeuring aan het ontwerp van verdrag en van facultatief protocol.

Toenmalig secretaris-generaal van de VN Kofi Annan noemde de goedkeuring van het verdrag de start van een nieuw tijdperk waarin personen met een handicap niet langer af te rekenen krijgen met alle vormen van discriminatie die al te lang bestaan hebben. Het verdrag is de eerste mensenrechtenverdrag van de 21e eeuw en het legt voor het eerst aan de 192 lidstaten van de VN een regelgeving op met betrekking tot de rechten en vrijheden van personen met een handicap. Het verdrag is mee geschreven door mensen met een handicap en de verenigingen die hun belangen verdedigen. Nooit werd het maatschappelijke middenveld zo actief betrokken bij een mensenrechtenverdrag. Het verdrag is een belangrijk instrument om wereldwijd rechten af te dwingen voor mensen die vaak het slachtoffer zijn van discriminatie.

2. Vlaamse inbreng tijdens de onderhandelingen

Begin 2004 werden de leden van de Vlaamse Werkgroep Multilaterale Organisaties uitgenodigd om hun opmerkingen te formuleren bij het ontwerpverdrag. De Vlaamse opmerkingen werden op 30 april 2004 bezorgd aan de Federale Overheidsdienst (FOD) Buitenlandse Zaken die de opmerkingen verdedigde tijdens de Europese coördinatievergaderingen die in de loop van mei 2004 plaatsvonden. Tijdens de internationale onderhandelingsessies van eind mei, begin juni 2004 werd het EU-standpunt verdedigd.

De belangrijkste algemene opmerkingen van Vlaanderen zijn terug te vinden in de Europese opmerkingen. Het gaat vooral om:

- het terugdringen van de overvloed aan detaillistische verdragsbepalingen;
- het nuanceren van een aantal rechten.

Concrete Vlaamse opmerkingen die in het EU-standpunt staan, zijn onder meer de opname van seksuele geaardheid als basis van discriminatie, de opname van levenslang leren, meer specifieke aandacht voor indirecte discriminatie en verduidelijking van de term ‘rehabilitatie’ in het artikel over gezondheidszorg.

Een aantal andere Vlaamse opmerkingen werd niet weerhouden. Het gaat onder meer over de voorbeeldfunctie van de overheid en de noodzakelijkheid van een definitie van ‘handicap’.

3. Inhoud

Het verdrag wil ervoor zorgen dat personen met een handicap het volledige en gelijke genot hebben van alle mensenrechten. Het verdrag creëert geen nieuwe rechten vermits de rechten van personen met een handicap al vastgelegd zijn in algemene mensenrechtenverdragen. Het verdrag preciseert een aantal rechten en het verbod op discriminatie in een aantal domeinen.

Het verdrag heeft als basisgedachte dat personen met een handicap volwaardige mensen met gelijke rechten zijn. Het bevat een aantal artikelen die een opsomming geven van de burger- en politieke rechten alsmede van de economische, sociale en culturele rechten. Andere artikelen hebben tot doel de specifieke rechten van vrouwen en kinderen vast te leggen of nogmaals te verduidelijken, dan wel om de verdragsluitende partijen te verplichten maatregelen te treffen die de verwezenlijking van bepaalde doelstellingen in verband met de integratie van personen met een handicap in de maatschappij, ten goede komen.

Er worden onder meer maatregelen voorzien op het gebied van de toegankelijkheid van gebouwen en diensten, de bescherming van kinderen met een handicap, het recht op gezondheidszorg en revalidatie, discriminatie op de werkvloer, het recht op eigendom en toegang tot financiële diensten, het recht op een aangepaste levensstandaard, sociale bescherming, het

recht op privacy en toegang tot medische gegevens en het recht op evenwaardige deelneming aan het culturele leven. Hiervoor is een aangepaste wetgeving nodig en ook de nodige budgettaire middelen.

Het verdrag is van toepassing op een groot aantal rechthebbenden die op internationaal niveau een groep vormen, die zeer heterogeen is als gevolg van de spreiding van personen met een handicap, het verschil in middelen per land en de diverse vormen van handicap. De opstellers van het verdrag hebben ernaar gestreefd uit te gaan van een universele benadering van de handicap en van personen met een handicap en dus niet van een systematische categoriegebonden diversifiëring.

Het facultatief protocol gaat over de behandeling van klachten door het Comité betreffende de rechten van personen met een handicap.

4. Het Vlaams beleid inzake de zorg voor personen met een handicap

In het regeerakkoord 2004 worden de gelijke kansen van personen met een handicap gewaarborgd. De Vlaamse Regering zal de aangegane verbintenissen nakomen en de voorziene uitbreiding aan investeringsinspanningen en ondersteuningsmiddelen voor personen met een handicap realiseren. Op die manier moeten tegen het einde van de legislatuur de noden effectief beantwoord zijn, en dit zowel via de instellingen als via het persoonlijk assistentiebudget (PAB). Ook de doelmatigheid van het persoonsgebonden budget (PGB) wordt onderzocht.

De Vlaamse Regering wil de aanvraag- en toewijzingsprocedure inzake dienstverlening en individuele materiële hulp vereenvoudigen en rationaliseren. Daarnaast wil zij ook de mogelijkheden van recuperatie bij ongevallenverzekeraars via de uitoefening van het subrogatierecht uitputten en ervoor zorgen dat nieuwe overheidsgebouwen steeds toegankelijk zijn voor personen met een handicap.

Bij het decreet van 7 mei 2004 werd het Vlaams Agentschap voor personen met een handicap opgericht. Het heeft als opdracht de maatschappelijke integratie en de participatie van personen met een handicap te bevorderen door ondersteuning te verlenen, waardoor zij hun autonomie en levenskwaliteit kunnen optimaliseren. Bij de uitoefening van zijn taak neemt het Agentschap het zelfbeschikkings-

recht, de keuzevrijheid, de mogelijkheden en de ervaringsdeskundigheid van personen met een handicap en hun leefomgeving als uitgangspunt. Het Agentschap stimuleert de maatschappelijke integratie en participatie van personen met een handicap en werkt mee aan de uitvoering van een 'inclusief beleid' voor die doelgroep. Een 'inclusief beleid' houdt in dat het Agentschap andere overheden ertoe wil aanzetten om bij het uitvaardigen en uitvoeren van hun beleidsmaatregelen, voldoende rekening te houden met de mogelijkheden en beperkingen van personen met een handicap.

Op 19 juli 2007 ondertekenden de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten een protocol ten gunste van de personen met een handicap. In dit protocol streven zij naar de maatschappelijke en professionele inschakeling van personen met een handicap. Deze inschakeling gebeurt onder andere door redelijke aanpassingen aan te brengen, vereist door de richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep. Het protocol reikt de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten de criteria aan waardoor zij zich zullen laten leiden bij de interpretatie van het begrip 'redelijke aanpassingen'. De huidige bevoegdheidsverdeling ter zake is zodanig georganiseerd dat een samenwerking niet alleen wenselijk, maar zelfs noodzakelijk is om het welslagen van het gevoerde beleid te waarborgen en om uiteenlopende bepalingen en interpretaties in de wettelijke stelsels van de verschillende beleidsniveaus te voorkomen.

De Vlaamse Regering nam bij haar aantreden een duidelijk standpunt in ten aanzien van het onderwijs aan leerlingen met een handicap. In het hoofdstuk 'Investeren in onderwijs, elk talent zijn kansen geven' stelt het regeerakkoord dat voor leerlingen met speciale noden het principe geldt: het gewoon onderwijs waar het kan, het buitengewoon onderwijs waar het moet. Dit betekent dat er voor de kinderen met speciale noden een onderwijscontinuüm ontwikkeld moet worden, waarbij de diverse onderwijsvormen (gewoon onderwijs, buitengewoon onderwijs, geïntegreerd onderwijs) hun volle mogelijkheden krijgen en in een goede interactie en samenwerking de kansen van de leerlingen op integratie en inclusie maximaliseren.

De beleidsnota Onderwijs en Vorming 2004-2009 bouwt verder op de idee van een onderwijscontinuüm. Zij vertrekt van het standpunt dat het gewone

onderwijs, zelfs wanneer het een goed uitgebouwd zorgbeleid heeft, niet altijd tegemoet kan komen aan de specifieke onderwijsbehoeften van sommige leerlingen. Ouders moeten met hun kind met specifieke onderwijsbehoeften terecht kunnen in een gewone school tenzij de draagkracht onvoldoende is om een kwaliteitsvol aanbod aan te bieden. Dan kan een school voor buitengewoon onderwijs tijdelijk of blijvend een valabel alternatief zijn. Het inschatten van de draagkracht door onderzoek van effecten van lopende beleidsmaatregelen zoals het gelijkekansenbeleid en het zorgbeleid en van goede praktijkvoorbeelden worden als belangrijke aspecten beschouwd om het onderwijscontinuüm te realiseren. Er zal ook ingezet worden op competentieontwikkeling en afstemming met andere beleidsdomeinen.

Ter uitvoering van deze beleidsprioriteiten werd eind 2005 een discussienota over leezorg voorgelegd aan het onderwijsveld. Na een proces van gemeenschappelijke beleidsontwikkeling keurde de Vlaamse Regering op 30 maart 2007 een conceptnota goed. Een aantal belangrijke aspecten van leezorg worden momenteel in overleg met de relevante onderwijsactoren verder geconcretiseerd. Eén hiervan betreft de draagkracht van scholen die kan afgewogen worden bij een vraag tot inschrijving van leerlingen met specifieke noden in de gewone school. Het doel is om vanaf 1 september 2009 met de implementatie van het leezorgkader te starten.

Het decreet van 18 januari 2008 houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport, bepaalt dat de Vlaamse Regering jaarlijks projecten subsidieert die erin slagen kansengroepen, zoals personen met een handicap, via een vernieuwend concept naar culturele, jeugdwerk- of sportieve activiteiten te leiden of om initiatieven die uitgaan van die kansengroepen te valoriseren.

II. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

1. Het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

In de rechtsleer wordt de preambule beschouwd als een weliswaar niet-bindend instrument om de bepalingen van een verdrag uit te leggen. Overeenkomstig de gevolgde werkwijze bij het opstellen van mensenrechtenverdragen van de VN worden de normen van

deze juridische instrumenten voorafgegaan door een preambule met een overzicht van de voornaamste elementen van het verdrag en de belangrijkste inspiratiebronnen ervan.

Er wordt onder meer verwezen naar het VN-handvest, de Universele Verklaring van de rechten van de mens, het VN-verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, het Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten, het Internationale Verdrag voor de uitsluiting van alle vormen van rassendiscriminatie, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegenover vrouwen, het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke en mensonterende behandeling of bestraffing, het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Internationale Verdrag inzake de bescherming van de rechten van migranten en hun familie.

Er wordt ook gewezen op het belang van de principes en de beleidsopties van het Wereldactieprogramma met betrekking tot personen met een handicap en van de richtlijnen inzake gelijke kansen voor personen met een handicap voor de beleidsvoering. Personen met een handicap moeten de kans krijgen om actief deel te nemen aan de beleidsvoering en zij moeten autonoom en zelfstandig kunnen leven. Speciale aandacht gaat naar gehandicapte vrouwen en kinderen die vaak de grootste slachtoffers zijn van discriminatie. De klemtoon wordt ook gelegd op de armoedige omstandigheden waarin een aanzienlijk deel van de personen met een handicap leeft en op de noodzaak om de negatieve gevolgen van armoede voor die personen aan te pakken.

Zoals gebruikelijk volgt op het einde van de preambule een alinea waarin de opstellers van het verdrag uiting geven aan hun overtuiging dat het verdrag wezenlijk zal bijdragen tot het verwezenlijken van de nagestreefde doelstellingen, en in dit specifieke geval de doelstellingen inzake het aanpakken van de grote sociale achterstand van personen met een handicap en het bevorderen van hun participatie, met gelijke kansen, in alle aspecten van het gemeenschapsleven, in zowel ontwikkelde landen als ontwikkelingslanden.

Artikel 1 geeft het doel aan, namelijk het bevorderen, beschermen en waarborgen van het volledig en gelijk genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden door alle personen met een handicap en het bevorderen van het respect voor hun waardigheid. Personen met een handicap omvat mensen die voor een lange termijn lichamelijke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen hebben die, in wissel-

werking met diverse drempels, hun deelneming aan het maatschappelijk leven op voet van gelijkheid met anderen, kunnen bemoeilijken.

Artikel 2 geeft een aantal begripsomschrijvingen.

Onder ‘communicatie’ wordt verstaan: talen, tekstweergave, braille, tactiele communicatie, grootletterdruk, toegankelijke multimedia, zowel als alle vormen van verbeterde en alternatieve communicatie, met inbegrip van toegankelijke informatie en communicatietechnologie.

‘Taal’ betekent zowel gesproken talen als gebarentaal en andere vormen van niet-gesproken taal.

‘Discriminatie op grond van handicap’ houdt elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een handicap in, die tot doel of als gevolg heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op basis van gelijkheid, van alle mensenrechten en alle fundamentele vrijheden in het gedrang te brengen of te beperken. De term omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen.

‘Redelijke aanpassingen’ zijn noodzakelijke en passende wijzigingen en aanpassingen die geen disproportionele, onevenredige of onnodige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen.

‘Universeel ontwerp’ wordt omschreven als ontwerpen van producten, omgevingen, programma’s en diensten die door iedereen in de ruimst mogelijke zin gebruikt kunnen worden zonder dat een aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is, en omvat ook, indien nodig, ondersteunende middelen voor specifieke groepen van personen met een handicap.

Artikel 3 belicht de algemene principes waarop het verdrag gesteund is, namelijk:

- het respect voor de inherente waardigheid, de zelfstandigheid met inbegrip van keuzevrijheid, en de onafhankelijkheid van mensen;
- non-discriminatie;
- volledige en daadwerkelijke deelneming aan en integratie in het maatschappelijk leven;

- respect voor het anders-zijn en aanvaarden dat personen met een handicap deel uitmaken van de mensheid en de menselijke diversiteit;
- gelijke kansen;
- toegankelijkheid;
- gelijkheid tussen mannen en vrouwen;
- respect voor de mogelijkheden van kinderen met een handicap en respect voor het recht van die kinderen om hun identiteit te bewaren.

De opgenomen principes hebben tot doel de uitlegging en de tenuitvoerlegging van de verdragsbepalingen te vergemakkelijken. Zij zijn afkomstig uit verschillende internationale juridische instrumenten inzake de rechten van de mens en uit de VN-standaardregels betreffende de gelijke behandeling van personen met een handicap.

Artikel 4 bevat een reeks algemene verplichtingen. De verdragsluitende partijen engageren zich om het genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden door personen met een handicap te verzekeren en te bevorderen zonder enige vorm van discriminatie op basis van een handicap van die personen. Daarom moeten de verdragsluitende partijen:

- wetgevende, administratieve en andere maatregelen treffen voor de toepassing van de rechten die in het verdrag erkend worden;
- maatregelen treffen voor de aanpassing of de afschaffing van bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken die bepalingen bevatten die discriminerend zijn voor personen met een handicap;
- rekening houden met de bescherming en de bevordering van de mensenrechten van personen met een handicap in beleidslijnen en programma's;
- zich onthouden van elke daad of praktijk die in strijd is met het verdrag en zorgen dat openbare overheden en instellingen handelen in overeenstemming met het verdrag;
- maatregelen treffen om alle vormen van discriminatie op grond van een handicap door personen, organisaties of ondernemingen, uit te bannen;
- het onderzoek naar en de ontwikkeling van aangepaste goederen, diensten, uitrusting en faciliteiten aanpakken of bevorderen;

- het onderzoek naar en de ontwikkeling van nieuwe technologieën aanpakken of bevorderen;
- personen met een handicap toegang verlenen tot informatie over hulp op het gebied van mobiliteitsbehoeften, technologische hulpmiddelen en alle andere vormen van hulp;
- de opleiding bevorderen van mensen die met gehandicapten werken.

De verplichtingen met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de economische, sociale en culturele rechten die in het verdrag niet nader toegelicht worden, zijn afkomstig uit het VN-verdrag inzake de economische, sociale en culturele rechten.

Bij het opstellen en uitvoeren van wetten en beleidsmaatregelen die goedgekeurd worden in het kader van de toepassing van het verdrag, plegen de verdragsluitende partijen overleg met de organisaties die de personen met een handicap vertegenwoordigen.

Geen enkele verdragsbepaling raakt aan de bepalingen die in grote mate bijdragen tot de uitoefening van de rechten van personen met een handicap en die vervat kunnen zijn in het recht van een verdragsluitende partij of in het internationale recht dat voor die partij van kracht is. Beperkingen of afwijkingen ten opzichte van de mensenrechten die in een verdragsluitende partij erkend worden of van toepassing zijn uit hoofde van wetgeving, verdragen, voorschriften of gebruiken, zijn niet toegestaan onder het voorwendsel dat het verdrag die rechten of vrijheden niet erkent of ze in mindere mate erkent.

Het artikel bevat een federale clausule die ook in een aantal andere verdragen terug te vinden is.

Dit artikel is bijzonder belangrijk omdat het tot doel heeft de aard en de reikwijdte te bepalen van de internationale verbintenissen en de verplichtingen die verdragsluitende partijen op het tijdstip van de bekrachtiging van het verdrag aangaan en op nationaal niveau dienen uit te voeren onder het toezicht van een internationaal toezichthoudend Comité. De opzet, de status en de opdracht van dit Comité zijn vastgelegd in het verdrag en het facultatief protocol.

Artikel 5 behandelt gelijkheid en non-discriminatie. De verdragsluitende partijen erkennen dat iedereen gelijk is volgens hun wetten en dat elkeen zonder discriminatie recht heeft op gelijke bescherming en genot van die wetten. Zij verbieden elke vorm van discriminatie op basis van een handicap en verzekeren personen met een handicap een gelijke en effec-

tieve wettelijke bescherming tegen discriminatie op elke grond. Zij zorgen ook voor een aangepaste accommodatie.

Dat de opstellers van het verdrag veel belang hechten aan het recht van personen met een handicap op bescherming tegen discriminatie, blijkt uit de opneming van de begripsomschrijving van het non-discriminatiebeginsel en uit de beslissing het in een afzonderlijk artikel te behandelen.

Volgens artikel 6 erkennen de verdragsluitende partijen dat vrouwen en meisjes met een handicap het slachtoffer zijn van meervoudige discriminatie. De verdragsluitende partijen stellen alles in het werk opdat vrouwen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden zouden kunnen genieten.

Artikel 7 handelt over kinderen met een handicap. De verdragsluitende partijen treffen de nodige maatregelen zodat die kinderen op dezelfde manier kunnen genieten van alle mensenrechten en vrijheden als andere kinderen. Kinderen met een handicap hebben evenzeer het recht om hun mening te geven over thema's die hen aanbelangen.

In tegenstelling tot het verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, dat de situatie van vrouwen met een handicap niet vermeldt, beschouwt het verdrag inzake de rechten van het kind een handicap als een grond van discriminatie. Dit artikel heeft tot doel de specifieke regels van het verdrag inzake de rechten van het kind te vervolledigen zonder te raken aan de reikwijdte of de integriteit van deze regels.

Artikel 8 stelt dat de verdragsluitende partijen maatregelen treffen om de samenleving, maar ook de familie begrip te leren opbrengen voor personen met een handicap en respect voor hun rechten en waardigheid. Daarbij moeten stereotiepe opvattingen, vooroordelen en schadelijke praktijken aangepakt worden en moeten de mogelijkheden en de bijdrage van personen met een handicap meer in de kijker geplaatst worden. Hierbij moeten zij aandacht besteden aan:

- het opzetten en handhaven van sensibiliseringscampagnes;
- het kweken van begrip in het onderwijs voor personen met een handicap;

- het aanmoedigen van de media om positief te berichten over personen met een handicap;
- het bevorderen van opleidingsprogramma's.

Het artikel heeft geenszins betrekking op rechten die vastgelegd zijn door de regels van internationale verdragen inzake de rechten van de mens. Het roept de verdragsluitende partijen evenwel op om daadwerkelijke en passende maatregelen te treffen met het oog op een streefdoel waarvan de verwezenlijking belangrijk is voor het imago en de plaats van personen met een handicap in de samenleving.

Artikel 9 bepaalt dat de verdragsluitende partijen maatregelen treffen opdat personen met een handicap toegang krijgen tot openbare gebouwen, wegen, openbaar vervoer, informatie en communicatie en andere openbare diensten. De partijen moeten daarvoor richtlijnen uitvaardigen en opleidingen organiseren.

De opstellers van het verdrag hebben het toegankelijkheidsbeginsel steeds als een prioriteit beschouwd. Het ontbreken van toegankelijkheid in het algemeen, en meer bepaald toegankelijkheid tot informatie en communicatie, vormt een grote hinderpaal voor de uitoefening van de rechten van personen met een handicap. De verdragsluitende partijen moeten maatregelen treffen om barrières voor deelneming aan het maatschappelijk leven weg te nemen. Het is echter niet zo dat het artikel aan personen met een handicap een recht op toegankelijkheid toekent.

De tenuitvoerlegging van de maatregelen die door de verdragsluitende partijen moeten genomen worden, zal wellicht met de grootste aandacht bestudeerd worden door het op te richten Comité voor de rechten van personen met een handicap.

Artikel 10 laat de verdragsluitende partijen bevestigen dat elkeen het recht op leven heeft en dat zij de nodige maatregelen zullen treffen opdat personen met een handicap dat recht op een gelijke basis met anderen kunnen uitoefenen.

Artikel 11 verplicht de verdragsluitende partijen de nodige maatregelen te treffen om de bescherming en veiligheid van personen met een handicap te verzekeren in risicosituaties, met inbegrip van gewapende conflicten, humanitaire noodsituaties en natuurrampen.

Het artikel is gebaseerd op de regels van twee takken van het internationale recht, namelijk de rechten van de mens en het internationale humanitaire recht. Het is ook ingegeven door de verplichting van de verdragsluitende partijen om de bescherming en veiligheid te garanderen van personen met een handicap in risicovolle situaties. Die situaties worden aan de hand van de bepalingen van dit juridische corpus geïnterpreteerd voor de toepassing van het artikel.

Artikel 12 gaat over de gelijkheid voor de wet. De verdragsluitende partijen moeten er voor zorgen dat personen met een handicap:

- overal als persoon erkend worden voor de wet;
- in alle aspecten van het leven rechtsbekwaam zijn;
- toegang krijgen tot ondersteuning die zij kunnen nodig hebben om hun rechtsbekwaamheid uit te oefenen;
- de waarborg hebben dat maatregelen met betrekking tot de uitoefening van de rechtsbekwaamheid, hun rechten, wil en voorkeuren respecteren, vrij zijn van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding, proportioneel zijn en aangepast aan de omstandigheden van de persoon in kwestie, van toepassing zijn gedurende een zo kort mogelijke periode en onderworpen zijn aan een regelmatige beoordeling; de waarborgen moeten evenredig zijn met de mate waarin deze maatregelen invloed hebben op de rechten en de belangen van de persoon in kwestie;
- een eigendom kunnen hebben of verwerven, hun eigen financiële zaken kunnen regelen, recht hebben op leningen, hypotheek of andere vormen van krediet en hun bezittingen niet op een arbitraire manier kunnen weggenomen worden.

Dit artikel is zonder meer een sleutelartikel in het verdrag. Het juridische statuut van een persoon heeft immers een weerslag op de mate waarin sommige van de in het verdrag opgesomde rechten kunnen genoten worden. Het artikel is symptomatisch voor de overgang van oud naar nieuw in de benadering van personen met een handicap en de visie op hun rol in de samenleving.

Het artikel bevestigt het principe van gelijkheid voor de wet en het kent aan personen met een handicap

in elk aspect van het leven een gelijkwaardige juridische bekwaamheid toe als alle andere personen. De realiteit van de mogelijk beperkte handelingsbekwaamheid waarin een persoon met een handicap zich kan bevinden, wordt door het verdrag erkend. De vermelding dat het loutere bestaan van een handicap niet als rechtvaardiging zou kunnen gelden voor een beperking van de rechten vervat in het verdrag, werd uitdrukkelijk hernomen. Er wordt een aanzet gegeven aan de verdragsluitende partijen om af te stappen van het klassieke systeem van vertegenwoordiging van de persoon met een handicap en een beleid te ontwikkelen dat gebaseerd is op ondersteuningsmaatregelen. Dat veronderstelt dat een persoon bijgestaan wordt in, maar zelf verantwoordelijk is voor de daden die hij stelt. Het ligt dus in de lijn van de principes van het verdrag om te streven naar een grotere autonomie voor personen met een handicap. Het verdrag laat echter de mogelijkheid open voor beide systemen, dat van vertegenwoordiging en dat van ondersteuning, om naast elkaar te blijven bestaan zolang zij in het belang zijn van de persoon met een handicap. Niettemin staat in het artikel een bepaling die indirect, maar niet uitsluitend, bedoeld is voor de vertegenwoordigingssystemen. Staten die maatregelen treffen betreffende de uitoefening van de rechtsbekwaamheid moeten dat doen, conform de opgesomde beschermingsmaatregelen.

Artikel 13 verplicht de verdragsluitende partijen ervoor te zorgen dat personen met een handicap toegang krijgen tot de rechter. Daarom moeten de partijen een aangepaste opleiding geven aan de betrokken ambtenaren.

Het is tekenend voor het verdrag dat bijzondere aandacht besteed wordt aan het statuut van personen met een handicap die in een gerechtelijke procedure verwickeld zijn. Er mogen geen hindernissen bestaan voor effectieve deelname van een persoon met een handicap in een gerechtelijke procedure.

Artikel 14 verzekert het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon op gelijke basis. In tegenstelling tot in artikel 12 wordt uitdrukkelijk vermeld dat een vrijheidsberoving niet gerechtvaardigd is wanneer zij gebaseerd is op het bestaan van een handicap. Indien personen met een handicap als gevolg van een rechterlijke veroordeling van hun vrijheid beroofd worden, moeten zij behandeld worden in overeenstemming met de bepalingen van het verdrag, met inbegrip van de verschaffing van redelijke aanpassingen.

Volgens artikel 15 mag niemand onderworpen worden aan een wrede, onmenselijke of mensonterende behandeling of bestraffing. Meer bepaald mag niemand het voorwerp uitmaken van wetenschappelijke experimenten zonder zijn of haar toestemming. De verdragsluitende partijen moeten alle nodige maatregelen treffen om te verhinderen dat dit zou gebeuren.

België zal een interpretatieve verklaring neerleggen in verband met de draagwijdte van artikel 15 (recht om niet onderworpen te worden aan foltering noch aan wrede, onmenselijke of mensonterende straffen of behandelingen). België wil een ruimere toepassing van dat artikel. De gemeenschappen en de gewesten moeten hun instemming betuigen met de interpretatieve verklaring en met haar inhoud.

De ontwerptekst van die verklaring luidt als volgt:

“Met betrekking tot biomedisch onderzoek verklaart België dat, in overeenstemming met zijn nationale recht, met name met de artikelen 7 tot 9 van de Wet van 7 mei 2004 inzake experimenten op de menselijke persoon, en volgens een vaste handelwijze die overeenkomt met de bepalingen van andere internationale instrumenten, de toestemming betrekking heeft op twee verschillende gevallen:

- a) toestemming voor deelname aan een onderzoek, verleend door een persoon die bekwaam is om zijn toestemming te verlenen;
- b) in geval van personen die onbekwaam zijn om hun toestemming te verlenen, toestemming van hun vertegenwoordiger, een overheid of een bij wet aangewezen persoon of instantie.

België benadrukt dat personen die onbekwaam zijn om hun toestemming te verlenen, naast de bescherming in de vorm van de in littera b. genoemde toestemming, extra bescherming moeten krijgen met betrekking tot biomedisch onderzoek, zoals de extra bescherming waarin voornoemde nationale wetgeving voorziet.”.

Artikel 16 gaat over de vrijwaring van alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van hun gendergebonden aspecten.

De inhoud van het artikel wordt gevormd door de diverse opeenvolgende actiefasen die meestal deel uitmaken van de actieprogramma's en -plannen van de internationale fora die een deel van hun werk-

zaamheden besteden aan de bestrijding van geweld. De diverse fasen hebben betrekking op bescherming, preventie, toezicht, bestraffing en re-integratie. De aandacht gaat daarbij niet louter naar een passieve bescherming van personen met een handicap door het optreden van de staat of de daartoe bevoegde instellingen, maar het artikel erkent tevens de actieve rol die de personen zelf kunnen vervullen in het voorkomen, herkennen en aan het licht brengen van gevallen van geweld en mishandeling. Het was een bewuste keuze geen specifieke vormen van geweld te belichten vermits het onmogelijk bleek discussies over bijvoorbeeld medische ingrepen zonder toestemming, gedwongen opnames of sterilisatie zowel inhoudelijk als vormelijk te beslechten.

De hele structuur van het artikel draait om de verbin-
tenissen van de verdragsluitende partijen om maatregelen te treffen waardoor:

- personen met een handicap beschermd worden en vormen van uitbuiting en geweld voorkomen worden;
- het toezicht op de programma's en voorzieningen voor personen met een handicap opgedragen wordt aan onafhankelijke autoriteiten;
- gezorgd wordt voor het herstel, de rehabilitatie en de terugkeer in de maatschappij van de slachtoffers;
- voorzien wordt in een wetgeving en een beleid specifiek voor vrouwen en kinderen, zodat een onderzoek en eventueel vervolging ingesteld wordt tegen daders van dergelijke gewelddaden.

Volgens artikel 17 heeft elke persoon met een handicap recht op respect voor zijn of haar fysieke of geestelijke integriteit. Dat recht is volledig verankerd in het stelsel van de rechten van de mens, ondermeer in de regionale juridische instrumenten en in de VN-standaardregels betreffende de gelijke behandeling van personen met een handicap.

Artikel 18 erkent het recht voor personen met een handicap om zich vrij te bewegen en zelf vrij hun woonplaats en nationaliteit te kiezen. De uitoefening van de vrijheid van verplaatsing en van het recht elk land te verlaten kan, overeenkomstig artikel 12 van het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, aan beperkingen onderworpen worden waarin de wet voorziet of die noodzakelijk

zijn om de nationale veiligheid, de openbare orde, de gezondheid, de goede zeden en de vrijheid van anderen te beschermen. De vraag of een vreemdeling al dan niet wettelijk op het grondgebied van een staat verblijft, wordt geregeld door de nationale wetgeving. Het recht op de vrijheid van verplaatsing wordt uitgeoefend over het hele grondgebied van de staat, ook de samenstellende delen ervan.

De verdragsluitende partijen moeten kinderen met een handicap onverwijld na de geboorte inschrijven. Zij moeten erop toezien dat die kinderen een naam krijgen, een nationaliteit verwerven, en voor zover mogelijk, het recht hebben hun ouders te kennen en door hen opgevoed te worden.

Volgens artikel 19 hebben personen met een handicap het recht op een volwaardige plaats in de samenleving. Zij kunnen vrij kiezen om zelfstandig te wonen en kunnen genieten van allerhande hulp.

De zelfstandigheid van personen met een handicap is een gevoelig punt omdat een aantal van hen in sommige landen in instellingen verblijven en zo uitgesloten zijn van de samenleving. Een discussie over gedwongen opnames leverde geen concrete tekst op.

Artikel 20 dat stelt dat de verdragsluitende partijen maatregelen moeten treffen opdat personen met een handicap zich zo zelfstandig mogelijk kunnen verplaatsen, verschilt van de artikelen 9 (toegankelijkheid) en 18 (vrijheid van verplaatsing). Het begrip ‘persoonlijke mobiliteit’ is een technische term die de intrinsieke capaciteit van de persoon behelst om zich te verplaatsen en die mobiliteit is één van de voorwaarden voor het uitoefenen van de zelfstandigheid van die persoon.

De opgesomde maatregelen behelzen punten die verband houden met de modaliteiten, de keuze en de kostprijs van het waarborgen van de mobiliteit, alsook de toegang tot verschillende hulpmiddelen inzake mobiliteit, het leren omgaan met mobiliteitsapparaten, het aanmoedigen van instellingen die dat materiaal produceren, rekening te houden met alle aspecten van mobiliteit voor personen met een handicap. Er kan hier ook de link gelegd worden met het concept van ‘universeel ontwerp’ dat het verwezenlijken van die doelstellingen moet kunnen vergemakkelijken.

Artikel 21 waarborgt voor personen met een handicap het recht op vrijheid van meningsuiting en opinie, met inbegrip van het zoeken, ontvangen en verspreiden van informatie en ideeën.

De verwijzing naar het erkennen en bevorderen van het gebruik van gebarentalen is de uitkomst van een debat dat gevoerd werd over de vraag of personen met een specifieke handicap ook een eigen cultuur hebben.

Artikel 22 behandelt de eerbiediging van het privéleven. Geen enkele persoon met een handicap kan het slachtoffer worden van een arbitraire of onwettige schending van de privacy, woonst of correspondentie of andere vormen van communicatie en van onwettige aanvallen op zijn of haar eer of reputatie. Personen met een handicap hebben recht op bescherming tegen dergelijke schending of aanvallen.

Volgens artikel 23 moeten de verdragsluitende partijen maatregelen treffen om elke discriminatie van personen met een handicap uit te sluiten met betrekking tot huwelijk, gezin, ouderschap en relaties. De partijen moeten personen met een handicap bijstaan bij het uitoefenen van hun taken met betrekking tot de opvoeding van kinderen. De partijen zullen kinderen met een handicap en hun familie informeren en helpen om te verhinderen dat die kinderen afgestoten of verwaarloosd worden en zij zullen ervoor zorgen dat de kinderen niet gescheiden worden van hun familie. Als de directe familie een kind met een handicap niet kan verzorgen, zullen de partijen zich inspannen om alternatieve hulp te vinden.

Tijdens de onderhandelingen kwam het erop aan de meest passende formules te vinden om de culturele kloof te overbruggen in verband met een aantal gevoelige begrippen als gezin, seksualiteit en gezinsplanning. Het was daarbij niet de bedoeling te tornen aan de algemene regels en beginselen die op nationaal niveau van toepassing zijn, maar om op grond van het non-discriminatiebeginsel duidelijk te stellen dat personen met een handicap ook hier dezelfde rechten hebben als andere personen. Er worden geen absolute rechten voorgeschreven, maar het gaat om bepalingen die in de eerste plaats moeten toelaten om discriminaties te voorkomen of weg te werken.

Artikel 24 verleent personen met een handicap het recht op onderwijs. De verdragsluitende partijen moeten verzekeren dat personen met een handicap niet op basis van hun handicap uitgesloten worden van gewoon onderwijs. De partijen moeten personen met een handicap de mogelijkheid bieden om de nodige vaardigheden aan te leren die hen helpen om hun rol te spelen in de maatschappij. Speciale aandacht gaat hierbij ook naar de opleiding van leerkrachten.

Het recht inzake mensenrechten onderscheidt drie grote verplichtingen ten aanzien van de staten op het gebied van het recht op onderwijs. Twee van die verplichtingen zijn positief geformuleerd: de staat moet erop toezien dat het recht op onderwijs zonder discriminatie en op voet van gelijkheid kan uitgeoefend worden door mannen en vrouwen. Ook is het de taak van een staat om maatregelen te treffen door de beschikbare middelen zoveel mogelijk te benutten om het recht op onderwijs geleidelijk volledig te verwezenlijken. De derde verplichting is negatief geformuleerd: een staat mag niet raken aan de uitoefening van het recht op onderwijs.

Tijdens de onderhandelingen was duidelijk dat een groot aantal landen en alle organisaties van personen met een handicap, inclusief onderwijs beschouwen als de hoeksteen van artikel 24. Dat inclusief onderwijs berust op het beginsel dat alle kinderen telkens wanneer mogelijk en ongeacht hun verschillen, samen onderwijs moeten volgen.

Artikel 25 bepaalt dat personen met een handicap ook op het vlak van de gezondheidszorg niet mogen gediscrimineerd worden op basis van hun handicap. De verdragsluitende partijen erkennen dat personen met een handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid, en zij zorgen ervoor dat personen met een handicap toegang krijgen tot gendergevoelige gezondheidsdiensten, met inbegrip van revalidatie. Meer specifiek zullen de verdragsluitende partijen:

- personen met een handicap voorzien van hetzelfde aanbod met dezelfde kwaliteit en volgens dezelfde normen voor gratis of betaalbare gezondheidszorg die ook voor anderen geldt, met inbegrip van diensten op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en aangepaste programma's op het gebied van de volksgezondheid;
- diensten verlenen op het gebied van gezondheidszorg die personen met een handicap in het bijzonder vanwege hun handicap behoeven, waaronder het vroegtijdig opsporen en ingrijpen om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken of te voorkomen;
- de gezondheidsdiensten zo dicht mogelijk bij de eigen gemeenschap van de mensen verschaffen;
- van vakspecialisten eisen dat zij zorg van dezelfde kwaliteit verlenen; hierbij wordt ook melding

gemaakt van de training van die vakspecialisten en van het vaststellen van ethische normen;

- discriminatie verbieden in de verzekeringssector; personen met een handicap hebben recht op een ziektekostenverzekering die op basis van redelijkheid en billijkheid toegekend wordt;
- voorkomen dat gezondheidszorg, gezondheidsdiensten, voedsel en vloeistoffen op discriminatoire gronden ontzegd worden.

Volgens artikel 26 moeten de verdragsluitende partijen maatregelen treffen opdat personen met een handicap zo zelfstandig mogelijk kunnen leven en in een zo ruim mogelijke mate kunnen participeren aan het dagelijkse leven. Daarom moeten de partijen zorgen voor diensten en programma's die hulp verlenen aan personen met een handicap op het vlak van gezondheid, tewerkstelling, onderwijs en sociale zekerheid. Die diensten en programma's moeten in een zo vroeg mogelijk stadium aanvangen en de participatie en integratie in de gemeenschap en in alle aspecten van de samenleving bevorderen. Zij zijn vrijwillig en worden zo dicht mogelijk bij de gemeenschap ter beschikking gesteld.

Ook hier wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling en opleiding van medewerkers en vakspecialisten en aan het aanbod, de kennis en het gebruik van ondersteunende instrumenten en technologieën.

Artikel 27 erkent het recht op werk voor personen met een handicap op gelijke basis met anderen. Dat betekent ook dat die personen hun brood kunnen verdienen door werk te verrichten dat zij vrij kunnen kiezen of aannemen in een open arbeidsmarkt en een open werkomgeving die voor hen toegankelijk is. De partijen moeten de uitoefening van het recht op werk vrijwaren en bevorderen en verhinderen dat personen met een handicap het slachtoffer worden van uitbuiting, slavernij en gedwongen of verplichte arbeid.

De passende maatregelen die de verdragsluitende partijen moeten treffen, zijn vervat in een tiental punten. De eerste punten handelen over het discriminatieverbod en het gelijkheidsbeginsel op grond van een handicap in alle vormen van werkgelegenheid, waaronder ondermeer de voorwaarden voor werving, aanstelling en indiensttreding, de bescherming van de rechten van personen met een handicap met betrekking tot de verschillende aspecten van het algemene recht op werk en het waarborgen van de uitoe-

fening van de arbeids- en vakbondsrechten op voet van gelijkheid met anderen. De overige punten gaan over de toegang tot programma's, het bevorderen van carrièremogelijkheden en van de mogelijkheid zich te vestigen als zelfstandige of het uitoefenen van een job in overheidsdienst. De laatste punten behandelen de werkgelegenheid in de privé sector, redelijke aanpassingen op de werkplek, het opdoen van werkervaring en het bevorderen van programma's voor re-integratie, behoud van werk en terugkeer in de werkkring.

Volgens artikel 28 moeten de verdragsluitende partijen erkennen dat personen met een handicap recht hebben op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en hun familie en dat zij de kans krijgen om hun levensomstandigheden te verbeteren.

Er werd gekozen voor de term 'sociale bescherming' in plaats van 'sociale zekerheid' wegens het alomvattende karakter van die term en wegens de afwezigheid van sociale zekerheid in tal van ontwikkelingslanden.

De verdragsluitende partijen gaan de verbintenis aan om personen met een handicap toegang te verlenen tot:

- voorzieningen op het vlak van zuiver water als ook tot instrumenten en andere vormen van ondersteuning voor aan de handicap gerelateerde behoeften;
- programma's voor sociale bescherming, in het bijzonder voor vrouwen, meisjes en ouderen en voor het terugdringen van de armoede;
- overheidshulp voor aan de handicap gerelateerde kosten;
- sociale huisvestingsprogramma's;
- pensioenuitkeringen en -programma's.

In dit artikel wordt specifiek de link gelegd tussen personen met een handicap en armoede.

Artikel 29 beoogt de daadwerkelijke en volledige participatie van personen met een handicap aan het politieke en openbare leven en de wijzigingen die moeten doorgevoerd worden om die participatie in publieke aangelegenheden te garanderen. Het artikel garandeert personen met een handicap het genot van hun politieke rechten en het biedt hen de mogelijkheid deze rechten uit te oefenen op basis van gelijkheid met anderen.

De verdragsluitende partijen moeten maatregelen treffen inzake:

- de toegang tot stemprocedures, -faciliteiten en -voorzieningen;
- de bescherming van het kiesgeheim;
- het recht om een verkiesbaar mandaat uit te oefenen en om openbare functies op alle bestuursniveaus te bekleden, waarbij het gebruik van ondersteunende en nieuwe technologieën vergemakkelijkt wordt;
- de waarborg van de vrije wilsuiting als kiezers en de mogelijkheid tot ondersteuning bij het uitbrengen van de stem.

De verdragsluitende partijen moeten zich op actieve wijze inzetten om een omgeving te creëren waarin personen met een handicap daadwerkelijk en ten volle, zonder discriminatie, kunnen participeren in de uitoefening van openbare functies en hen daartoe aanmoedigen. Dat kan door de participatie in niet-gouvernementele organisaties, verenigingen en politieke partijen. Daarnaast kunnen organisaties van personen met een handicap opgericht worden om die personen te vertegenwoordigen of waarbij zij zich kunnen aansluiten.

Artikel 30 gaat over de deelneming aan het culturele leven, recreatie, ontspanning en sport. Personen met een handicap moeten toegang hebben tot cultuur in toegankelijke vorm, televisieprogramma's, film, theater, plaatsen voor culturele activiteiten zoals theaterzalen, musea, bioscopen, bibliotheken, dienstverlening op het vlak van toerisme, monumenten en plaatsen van nationaal cultureel belang.

Personen met een handicap moeten hun creatieve, artistieke en intellectuele vaardigheden kunnen ontplooiën, niet alleen voor zichzelf maar ook tot verrijking van de maatschappij.

De verdragsluitende partijen moeten ervoor zorgen dat wetten inzake de bescherming van de intellectuele eigendomsrechten geen onredelijke of discriminerende hindernis vormen voor personen met een handicap.

Personen met een handicap hebben recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke culturele en taalkundige identiteit, met inbegrip van gebarentalen en dovencultuur.

Op het vlak van recreatie, vrijetijdsbesteding en sport moeten de verdragsluitende partijen maatregelen treffen om:

- de deelname van personen met een handicap aan sportactiviteiten aan te moedigen en te bevorderen;
- handicapspecifieke sport- en recreatieactiviteiten te laten plaatsvinden;
- de toegang tot locaties voor sport, recreatie en toerisme te waarborgen;
- kinderen met een handicap te laten deelnemen aan allerhande activiteiten, met inbegrip van activiteiten in schoolverband;
- te waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot de diensten die instaan voor de organisatie van bovenvermelde activiteiten.

Artikel 31 verplicht de verdragsluitende partijen informatie te verzamelen, met inbegrip van statistieken en onderzoeksresultaten, zodat zij hun beleid kunnen voeren overeenkomstig de bepalingen van het verdrag. Er is een aantal vrijwaringsmaatregelen voorzien. Procedures voor het verzamelen en bewaren van informatie moeten voldoen aan de wettelijk vastgestelde waarborgen, met inbegrip van de wetgeving inzake de bescherming van de persoonsgegevens teneinde de vertrouwelijkheid en de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van personen met een handicap te garanderen. Die procedures moeten ook in overeenstemming zijn met de internationale normen inzake de bescherming van de rechten van de mens en met de ethische grondbeginselen op het vlak van statistieken.

De verzamelde informatie moet op passende wijze ontleed en gebruikt worden voor de tenuitvoerlegging van de verplichtingen van de verdragsluitende partijen en bij het opsporen en aanpakken van belemmeringen waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden bij het uitoefenen van hun rechten. De verdragsluitende partijen aanvaarden de verantwoordelijkheid voor de verspreiding van deze statistieken en waarborgen hun toegankelijkheid.

In artikel 32 erkennen de verdragsluitende partijen het belang van internationale samenwerking voor de ondersteuning van hun beleid. Zij treffen maatregelen, waar toepasselijk, in de vorm van een samen-

werkingsverband met internationale en regionale organisaties en met het maatschappelijke middenveld, in het bijzonder organisaties van personen met een handicap. Het doel van die maatregelen is ervoor te zorgen dat internationale ontwikkelingsprogramma's rekening houden met en toegankelijk zijn voor personen met een handicap, te voorzien in de capaciteitsopbouw door middel van uitwisseling van informatie, de samenwerking te vergemakkelijken voor onderzoeksdoeleinden en technische en economische ondersteuning te verschaffen.

Artikel 33 verplicht de verdragsluitende partijen een intern controlemechanisme in het leven te roepen dat bestaat uit twee verschillende soorten structuren. Daarbij wordt terdege rekening gehouden met de verscheidenheid van hun regerings- en bestuursstelsels.

De eerste structuur houdt de aanwijzing in van contactpunten voor aangelegenheden die betrekking hebben op de uitvoering van het verdrag. Daarnaast wordt een intern coördinatiesysteem opgericht dat de maatregelen met betrekking tot de uitvoering in verschillende sectoren en op verschillende niveaus moet vergemakkelijken.

De tweede structuur behelst een systeem met één of meerdere onafhankelijke instanties die de uitvoering van het Verdrag moeten bevorderen, beschermen en opvolgen.

Bij het opzetten van dit systeem moet rekening gehouden worden met de beginselen inzake de status en het functioneren van nationale instellingen voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens. Het maatschappelijke middenveld en meer bepaald de personen met een handicap en hun organisaties, moeten betrokken worden bij het monitoringproces. België heeft op zijn grondgebied een groot aantal instellingen en verenigingen die de beleidsmaatregelen en de programma's ten behoeve van personen met een handicap, in verschillende hoedanigheden omkaderen.

Artikel 34 behandelt het Comité betreffende de rechten van personen met een handicap. Op het ogenblik van de inwerkingtreding van het verdrag zal dat Comité bestaan uit 12 experts. Na 60 daaropvolgende bekrachtigingen of toetredingen zal het Comité met 6 leden uitgebreid worden. De leden worden verkozen door de verdragsluitende partijen voor een periode van 4 jaar en zij kunnen éénmaal herkozen worden. Zij genieten dezelfde faciliteiten, voorrech-

ten en immuniteiten als experts die op zending zijn in het kader van de VN. De secretaris-generaal van de VN stelt personeel en faciliteiten ter beschikking van het Comité.

Artikel 35 stelt dat elke verdragsluitende partij binnen de twee jaar na de inwerkingtreding van het verdrag een rapport moet voorleggen aan het Comité waarin zij de maatregelen opsomt die zij voor de toepassing van het verdrag getroffen heeft en waarin zij een overzicht geeft van de vooruitgang die zij geboekt heeft. Daarna wordt een nieuw rapport om de 4 jaar voorgelegd, tenzij het Comité er eerder om verzoekt.

Het rapporteringsproces biedt de verdragsluitende partijen de mogelijkheid om op geregelde tijdstippen de toepassing van de verdragsbepalingen te evalueren en eventueel aan te passen. Dit proces biedt ook de mogelijkheid tot nationale dialoog met de relevante actoren. De verdragsluitende partijen worden uitgenodigd om de organisaties die personen met een handicap met inbegrip van kinderen met een handicap vertegenwoordigen, te raadplegen.

Artikel 36 zegt dat het Comité de rapporten in overweging neemt en dat het suggesties en aanbevelingen doet. Elke verdragsluitende partij zorgt ervoor dat haar rapporten makkelijk kunnen geconsulteerd worden en dat de suggesties en aanbevelingen van het Comité openbaar zijn.

Aangezien reeds gebleken is dat vele verdragsluitende partijen hun rapporteringsverplichting niet tijdig nakomen, verleent het artikel het Comité de bevoegdheid om initiatieven te nemen.

De verdragsluitende partijen engageren zich om de rapporten en aanbevelingen die hen betreffen, te verspreiden binnen hun grenzen en om de toegang tot documenten te vergemakkelijken. Een goede informatieverspreiding is immers noodzakelijk om een effectieve bescherming van de rechten van personen met een handicap te garanderen.

Het Comité kan een verzoek tot technisch advies of ondersteuning van een verdragsluitende partij overmaken aan de gespecialiseerde agentschappen, fondsen en programma's van de VN en andere bevoegde organen. Die bepaling creëert de mogelijkheid om concrete uitwerking te geven aan de rapporten.

Artikel 37 stelt dat de verdragsluitende partijen samenwerken met het Comité en dat zij de leden van

het Comité helpen bij het uitoefenen van hun mandaat. In zijn dialoog met de verdragsluitende partijen onderstreept het Comité het belang van nationale capaciteiten, en in het bijzonder de rol van ontwikkelingssamenwerking.

Artikel 38 gaat over de relatie tussen het Comité en gespecialiseerde agentschappen en andere VN-organen. Die agentschappen en organen hebben het recht aanwezig te zijn bij de bespreking van de artikelen die binnen hun mandaat vallen en zij mogen zelf rapporten opstellen over de tenuitvoerlegging van die artikelen. Ook kunnen zij gevraagd worden om deskundig advies te geven. Het Comité kan bij de uitvoering van zijn mandaat overleggen met andere bevoegde organen die opgericht zijn op grond van internationale mensenrechtenverdragen. Hierdoor wordt de bekommernis van veel staten weerspiegeld om de verschillende comités goed op elkaar af te stemmen ter versterking van de bescherming van de mensenrechten.

Artikel 39 stelt dat het Comité elke twee jaar rapporteert over zijn activiteiten aan de Algemene Vergadering van de VN en aan de Economische en Sociale Raad. Het kan suggesties en algemene aanbevelingen doen naar aanleiding van het onderzoek van de rapporten en informatie ontvangen van de verdragsluitende partijen. Die suggesties en aanbevelingen worden samen met de commentaren van de verdragsluitende partijen, opgenomen in het rapport.

Volgens artikel 40 komen de verdragsluitende partijen regelmatig samen in een Conferentie van de partijen. Na het samenroepen van de eerste vergadering, zal de Conferentie tweejaarlijks samenkomen tenzij de Conferentie anders beslist.

De secretaris-generaal van de VN treedt op als depositaris (artikel 41).

Het verdrag werd opengesteld voor ondertekening door staten en organisaties voor regionale integratie op het VN-hoofdkwartier vanaf 30 maart 2007 (artikel 42). Zij is onderworpen aan bekrachtiging door de ondertekenende staten en een formele bevestiging van regionale organisaties (artikel 43).

Artikel 44 geeft een definitie van 'organisaties voor regionale integratie', namelijk organisaties die opgericht zijn door soevereine staten uit een bepaalde regio en aan wie de lidstaten een deel van hun

bevoegdheden met betrekking tot het verdrag overgedragen hebben.

Artikel 45 stelt dat het verdrag in werking treedt op de 30e dag na de neerlegging van de 20e akte van bekrachtiging of toetreding. Voor staten of organisaties voor regionale integratie die het Verdrag na de neerlegging van de twintigste akte bekrachtigen, formeel bevestigen of ertoe toetreden, treedt het Verdrag in werking 30 dagen na de neerlegging van zijn akte ter zake.

Volgens artikel 46 zijn voorbehouden die onverenigbaar zijn met het voorwerp en het doel van het verdrag, niet toegelaten. Voorbehouden kunnen steeds ingetrokken worden.

Artikel 47 gaat over amendementen. Voorstellen tot amendering worden bezorgd aan de secretaris-generaal van de VN die de voorstellen voorlegt aan de verdragsluitende partijen met de vraag mee te delen of zij wensen dat de Conferentie van de partijen erover beraadslaagt. Amendementen die aangenomen worden door een tweederde meerderheid van de aanwezige verdragsluitende partijen worden bezorgd aan de secretaris-generaal van de VN en daarna voor aanvaarding voorgelegd aan alle partijen.

Volgens artikel 48 kan elke verdragsluitende partij te allen tijde het verdrag opzeggen.

Artikel 49 stelt dat het verdrag zal verspreid worden in een toegankelijke vorm.

Volgens artikel 50 zijn de Engelse, Arabische, Chinese, Spaanse, Franse en Russische teksten gelijkelijk authentiek.

2. Het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Het facultatief protocol bevat een systeem van rechtsmiddelen ten voordele van individuen of een groep van individuen die beweren het slachtoffer te zijn van de schending van een in het verdrag genoemd recht.

Volgens artikel 1 erkent elke verdragsluitende partij de bevoegdheid van het Comité om klachten van of namens individuen of groepen die beweren het slachtoffer te zijn van schending van de bepalingen van het verdrag, te ontvangen en in overweging te nemen.

Artikel 2 stelt dat het Comité een klacht onontvankelijk verklaart als:

- de klacht anoniem is;
- er sprake is van rechtsmisbruik of wanneer de klacht niet in overeenstemming is met bepalingen van het verdrag;
- een soortgelijke klacht al onderzocht is of onderzocht wordt via een andere procedure;
- alle beschikbare interne beroepen niet uitgeput zijn (tenzij die procedure de redelijke termijn overschrijdt of als het onwaarschijnlijk is dat de verzoeker zijn rechten hersteld kan zien);
- de klacht berust op verkeerde gronden of onvoldoende gemotiveerd werd;
- de feiten dateren van vóór de inwerkingtreding van het verdrag (tenzij de feiten nog verder duren na die datum).

Artikel 3 bepaalt dat het Comité de ontvangen klacht vertrouwelijk meedeelt aan de betrokken verdragsluitende partij die dan binnen de zes maanden uitleg moet geven aan het Comité en moet meedelen welke maatregelen getroffen zijn.

Overeenkomstig artikel 4 kan het Comité aan een verdragsluitende partij vragen om voorlopige maatregelen te treffen teneinde te vermijden dat de slachtoffers onherstelbare schade oplopen.

Artikel 5 stelt dat het Comité achter gesloten deuren vergadert over een ontvangen klacht. Het Comité deelt zijn suggesties en aanbevelingen mee aan de verdragsluitende partij en aan de klager.

Indien het Comité betrouwbare informatie ontvangt waaruit ernstige of systematische overtredingen door een verdragsluitende partij blijken, nodigt het volgens artikel 6 de betrokken partij uit om samen de informatie te onderzoeken en commentaar te geven op die informatie. Het Comité kan één of twee leden aanduiden om een onderzoek in te stellen, eventueel op het grondgebied van de betrokken partij. Het onderzoek heeft een vertrouwelijk karakter en de partij wordt betrokken bij alle procedurestappen.

In artikel 7 staat dat het Comité een verdragsluitende partij kan vragen om in haar rapport (in uitvoering

van artikel 35 van het verdrag) details te geven over de maatregelen die getroffen werden in functie van bovenvermeld onderzoek.

Volgens artikel 8 kan elke verdragsluitende partij bij de ondertekening, de bekrachtiging van of de toetreding tot het protocol, verklaren dat zij de bevoegdheid van het Comité niet erkent voor wat betreft de bepalingen van de artikelen 6 en 7.

De secretaris-generaal van de VN treedt op als depositaris van het protocol (artikel 9).

Het protocol werd opengesteld voor ondertekening door de staten en organisaties voor regionale integratie die het verdrag ondertekend hebben, vanaf 30 maart 2007 op het hoofdkwartier van de VN (artikel 10).

Artikel 11 bevat bepalingen over de ratificatie en de toetreding en over de formele bevestiging van de ondertekening door organisaties voor regionale integratie.

Artikel 12 gaat over de organisaties voor regionale integratie.

De artikelen 13 tot en met 16 behandelen de inwerkingtreding, het maken van voorbeholden en de amendering en opzegging van het protocol. Onder voorbehoud van de inwerkingtreding van het verdrag, treedt het protocol in werking 30 dagen na de neerlegging van de 10e akte van bekrachtiging of toetreding.

III. PROCEDUREVERLOOP

1. Gemengd karakter en ondertekening

Tijdens zijn vergadering van 17 oktober 2006 legde de Werkgroep Gemengde Verdragen (WGV), adviesorgaan van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid (ICBB), het gemengde karakter vast. Zowel de federale overheid, de gemeenschappen, de gewesten en/of de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie zijn bevoegd. De ICBB heeft op 12

december 2006 de beslissing van de WGV bekrachtigd.

Het verdrag en het facultatief protocol werden op 30 maart 2007 in New York ondertekend.

2. Advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) bracht op 1 oktober 2008 zijn advies uit. De Raad wijst op het belang van de erkenning van de rechten van personen met een handicap en sluit zich aan bij het ontwerp van instemmingsdecreet.

De Raad verwelkomt de participatieve wijze waarop het verdrag tot stand gekomen is, en roept de Vlaamse overheid op om bij de tenuitvoerlegging van het verdrag nauw te overleggen met personen met een handicap en hun representatieve organisaties, en hen hierbij actief te betrekken.

De Raad merkt op dat het begrip ‘gehandicapt’ niet opgenomen is bij de begripsomschrijvingen. De Raad stelt dat het ontbreken van een duidelijke omschrijving een eenvormige uitlegging en toepassing van het verdrag kan bemoeilijken, en hoopt dat het Comité voor de rechten van personen met een handicap dit risico zal kunnen indijken door gezaghebbende opinies te publiceren.

De Raad is van mening dat het sociale model, en niet het traditionele medische model de hoofdtoon voert. De Raad verwelkomt deze paradigmawijziging van een exclusief naar een inclusief model en roept de Vlaamse overheid op om actief dit model te gebruiken en te promoten.

De Raad vreest dat het feit dat geen onderscheid gemaakt wordt tussen fysiek en verstandelijk gehandicapten, zou kunnen leiden tot een ongelijke behandeling. Niet alle personen met een handicap zijn immers in staat om vrij hun wil en acties te bepalen.

De Raad spoort de Vlaamse Regering aan de tekst van de interpretatieve verklaring bij artikel 15 goed te keuren.

De Raad acht het een goede zaak dat het verdrag speciale aandacht besteedt aan vrouwen en kinderen met een handicap. Deze groepen hebben immers nood aan extra bescherming. Volgens de Raad kan het verdrag een instrument zijn om inclusief onderwijs te vragen. Dat onderwijs past binnen het sociale model. Het Vlaams regeerakkoord hanteert trouwens ook de stelregel: het gewone onderwijs waar het kan, het buitengewone onderwijs waar het moet.

Op het vlak van internationale samenwerking vraagt de Raad dat de Vlaamse overheid bij haar beleid inzake ontwikkelingssamenwerking systematisch aandacht besteedt aan personen met een handicap als transversaal thema.

De Raad acht een hervorming van het stelsel van verdragscomités door de VN wenselijk teneinde het hoofd te kunnen bieden aan de proliferatie van rapporteringsverplichtingen voor de verdragsluitende partijen, overlappende bevoegdheden van de comités en soms twijfelachtige procedures voor de verkiezing van de leden. De slotbepalingen houden wel rekening met een toekomstige hervorming van het systeem. De Raad verwelkomt de tweejaarlijkse conferentie van de partijen als een extra mechanisme.

De Raad juicht toe dat België ook partij wenst te worden bij het facultatief protocol.

Het succes van het verdrag zal volgens de Raad afhangen van de concrete vertaling van het verdrag in wetgeving en beleid. De verdragsluitende staten moeten nagaan of er geen tegenstrijdigheden bestaan tussen de bestaande nationale wetgeving en het verdrag. Ook de Europese Gemeenschap zal haar bestaande wetgeving moeten herbekijken.

3. Advies van de Raad van State

De Raad van State maakte in zijn advies van 13 november 2008 (referte 45.408/1) twee opmerkingen.

De eerste opmerking betreft de mogelijke wijzigingen van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag. Overeenkomstig artikel 47, lid 3, van het verdrag is het niet uitgesloten dat die wijzigingen aangenomen worden zonder dat de bevoegde parlementen in België zich daarover kunnen uitspreken en er uitdrukkelijk mee kunnen instemmen. Artikel 167, §3, van de Grondwet bepaalt dat ook met deze wijzigingen moet ingestemd worden door het Vlaams Parlement.

Er bestaat evenwel geen beletsel om deze instemming onder bepaalde voorwaarden, vooraf te geven. Zowel het Hof van Cassatie als de afdeling Wetgeving van de Raad van State aanvaarden dat onder bepaalde voorwaarden de wetgevende vergaderingen vooraf kunnen instemmen met een verdrag of een wijziging van een verdrag. Opdat zulke voorafgaande instemming verenigbaar zou zijn met artikel 167, §§ 2 en 4, van de Grondwet en met artikel 16 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, moet aan twee voorwaarden voldaan worden: de wetgevende kamers en desgevallend de gemeenschaps- en gewestparlementen moeten de grenzen van de toekomstige wijzigingen kennen en zij moeten uitdrukkelijk aangeven dat zij met die wijzigingen instemmen.

In artikel 47, lid 3, van het verdrag wordt het toepassingsgebied van de bijzondere regeling omschreven en wordt duidelijk aangegeven wanneer de betrokken wijzigingen van kracht worden. Bijgevolg kan aangenomen worden dat het Vlaams Parlement principieel kan gevraagd worden vooraf zijn instemming te verlenen met de betrokken wijzigingen. De decreetgever dient evenwel uitdrukkelijk te bepalen dat hij instemt met die wijzigingen en het ontwerp van decreet moet dienovereenkomstig aangevuld worden.

Om het Vlaams Parlement de mogelijkheid te bieden de Vlaamse Regering ervan in kennis te stellen dat het niet instemt met een bepaalde wijziging (en het dus met betrekking tot die wijziging terugkomt op zijn voorafgaande instemming), dient het ontwerp van decreet aangevuld te worden met een bepaling die de Vlaamse Regering verplicht om elke wijziging van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag binnen een werkzame termijn mee te delen aan het Vlaams Parlement.

De voorafgaande instemming met zulke wijzigingen houdt geen afwijking in van de verplichting, voortvloeiend uit artikel 190 van de Grondwet, om die wijzigingen bekend te maken in het Belgisch Staatsblad opdat zij in het interne recht uitwerking kunnen hebben. Die bekendmaking zou niet nodig geweest zijn indien het verdrag zelf de vorm bepaald had waarin die wijzigingen moeten bekendgemaakt worden. Overeenkomstig artikel 14 van het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen, gebeurt deze bekendmaking door de federale overheid.

De tweede opmerking heeft betrekking op het feit dat het verdrag en het facultatief protocol twee verschillende verdragen zijn. Volgens de Raad van State moet de instemming met elke tekst in twee afzonderlijke artikelen gebeuren. Het ontwerp van decreet werd aangepast volgens de opmerkingen van de Raad van State.

*De Vlaamse minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin,*

Veerle HEEREN

4. Inwerkingtreding

Het verdrag trad in werking op 3 mei 2008, 30 dagen nadat Ecuador als 20e staat zijn akte van bekrachtiging neergelegd had. Op dezelfde dag trad ook het facultatief protocol in werking. Artikel 13 stelt immers dat het facultatief protocol in werking treedt onder voorbehoud van inwerkingtreding van het verdrag.

Het verdrag en het facultatief protocol zullen ten aanzien van België in werking treden 30 dagen na de neerlegging van de akte van bekrachtiging.

*De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Institutionele Hervormingen,
Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media, Toerisme,
Havens, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid,*

Kris PEETERS

*De Vlaamse minister van Werk,
Onderwijs en Vorming,*

Frank VANDENBROUCKE

*De Vlaamse minister van Mobiliteit,
Sociale Economie en Gelijke Kansen,*

Kathleen VAN BREMPT

VOORONTWERP VAN DECREET

VOORONTWERP

**Ontwerp van decreet houdende instemming met
het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en
het facultatief protocol bij het verdrag
inzake de rechten van personen met een handicap,
opgemaakt in New York op 13 december 2006**

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, de Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, de Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen en de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschaps- en een gewestaangelegenheid.

Art. 2. Het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, opgemaakt in New York op 13 december 2006, zullen volkomen gevolg hebben.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming,

Frank VANDENBROUCKE

De Vlaamse minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid,
Media en Toerisme,

Geert BOURGEOIS

De Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen,

Kathleen VAN BREMPT

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,

Steven VANACKERE

KINDEFFECTRAPPORT

Methodiek KindEffectRapportage (KER)

(Bijlage bij het ministerieel besluit van 11 juni 2004 houdende de vaststelling van de methodiek kindeffectrapportage)

Te gebruiken vanaf 1 augustus 2004

I. Belangrijke voorafgaande opmerkingen

1. In te vullen en over te maken aan de Coördinatie Aanspreekpunten Kinderrechten uiterlijk op het moment van de **agendering op de Vlaamse Regering voor de eerste principiële goedkeuring** en bij voorkeur na overleg met het aanspreekpunt Kinderrechten van het bevoegde departement/instelling):

Coördinatie Aanspreekpunten Kinderrechten
Arenbergstraat 9
1000 Brussel
tel. 02 553 69 97
fax 02 553 69 59
e-mail: joost.vanhaelst@cjsm.vlaanderen.be

2. Voor achtergrondinformatie over kinderrechten, kindeffectrapportage (inclusief deze methodiek), de aanspreekpunten Kinderrechten... zie : <http://www.vlaanderen.be/kinderrechten>.
3. Terminologie en afkortingen

Als er sprake is van het Verdrag of het **IVRK** wordt verwezen naar het Internationaal Verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind, bij decreet van 15 mei 1991 door de Vlaamse Gemeenschap goedgekeurd; in België in werking getreden in januari 2002.

Het **decreet van 15 juli 1997** is het decreet van 15 juli 1997 houdende instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind. Het besluit van de Vlaamse Regering van 26 maart 2004 betreffende de instelling van het kindeffectrapport regelt de uitvoering. Dit besluit vervangt de voorgaande uitvoeringsbesluiten. Het is in werking getreden op 1 april 2004.

Als in deze tekst sprake is van **kind** bedoelen we de minderjarige persoon, nl. iedere persoon jonger dan 18 jaar overeenkomstig artikel 1 van het IVRK.

De afkorting **KER** staat zowel voor kindeffectrapport als voor kindeffectrapportage.

4. Machtiging aan de coördinerend minister Kinderrechten

Artikel 2, tweede lid van het bovenvermelde besluit van 26 maart 2004 geeft de coördinerend minister Kinderrechten, dit is de Vlaamse minister die belast is met de coördinatie van het Vlaamse kinderrechtenbeleid, de opdracht een methodiek te verstrekken en toe te zien op de naleving van de kindeffectrapportageverplichting. Een eerste methodiek werd reeds aan de leden van de Vlaamse Regering overgemaakt in april 2001. Pro memorie weze hieraan toegevoegd dat ook de Raad van State, het Vlaams Parlement en de Kinderrechtencommissaris toezien op de naleving van deze verplichting.

II Toetsing

1) Voorwerp van het KER

Elk ontwerp van decreet 'voorzover de voorgenomen beslissing kennelijk het belang van het kind rechtstreeks raakt' moet bij de indiening in het Vlaams Parlement vergezeld gaan van een KER, aldus het decreet van 15 juli 1997. Volgens artikel 2, eerste lid van het besluit van de Vlaamse regering van 26 maart 2004 kan een voorontwerp van decreet waarvoor die verplichting geldt enkel door de Vlaamse regering worden goedgekeurd als het vergezeld is van een kindeffectrapport dat is opgesteld overeenkomstig de bepalingen van het decreet.

Het is de minister die het voorontwerp voorbereidt die het 'kennelijk belang' inschat. Als de bevoegde minister van oordeel is dat het voorontwerp kennelijk het belang van het kind rechtstreeks raakt en hij een afwijking van de verplichting wenselijk acht, heeft een deskundige commissie de opdracht hem te adviseren. Het kennelijk belang is het enige criterium. Ook kader- en instemmingsdecreten kunnen het belang van het kind kennelijk rechtstreeks raken.

Ook in andere gevallen kan men ervoor kiezen om deze methodiek te gebruiken. De volksvertegenwoordiger zou dat kunnen bij voorstellen van decreet. Dan moet men in de gestelde vragen 'voorontwerp' lezen als 'voorstel'. Voor de Vlaamse regering, de bevoegde minister(s), de administratie kan dit met name interessant zijn voor de inschatting van de effecten op kinderen in het kader van de reguleringsimpactanalyse. Afhankelijk van de beslissing die getoetst wordt, kan het zijn dat 'voorontwerp' dan moet gelezen worden als 'ontwerp'.

Werd deze methodiek gebruikt voor de decretaal verplichte toetsing van een voorontwerp van decreet aan de effecten op kinderen en hun rechten?

☒ Ja ☐ Nee

Geef het opschrift van het betrokken voorontwerp van decreet, of in voorkomend geval van het voorstel van decreet, voorontwerp van besluit, ...

Voorontwerp van decreet houdende instemming met het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en met het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, opgemaakt in New York op 13 december 2006

2) Welke informatiebronnen hebt u geraadpleegd en/ of kunt u raadplegen?

In deze vraag wordt gepolst naar de informatiebronnen die u geraadpleegd hebt bij de voorbereiding van het voorontwerp en/ of bij de opmaak van dit KER.

De inschatting van de effecten van beleidsvoornemens op volwassenen en in kinderen in het bijzonder is niet zo eenvoudig. Vandaar dat in deze vraag een aantal websites worden aangereikt waar interessante informatie kan geraadpleegd worden, zowel over de rechten van kinderen als over de feitelijke levenssituatie van kinderen.

Daarenboven heeft het opgeven van de informatiebronnen als grote voordeel dat ze de gegeven antwoorden kunnen onderbouwen.

Kruis uw antwoord aan en motiveer het.

Voeg zo mogelijk een kopie van de standpunten, artikels en uittreksels uit onderzoeken als bijlage toe en/ of vermeld heel duidelijk de gegevens van de geraadpleegde documentatie.

1. Algemene kennis (parate kennis, media, ...)

☒ Ja ☐ Nee

Motiveer uw antwoord.

Voor het opstellen van het ontwerp van decreet, het ontwerp van nota aan de Vlaamse Regering en het ontwerp van memorie van toelichting werden opzoekingen gedaan op het internet en werden de vakdepartementen geraadpleegd.

2. Overleg met het aanspreekpunt Kinderrechten van de functioneel bevoegde administratie/ instelling en/ of coördinatie aanspreekpunten Kinderrechten (voor de lijst van aanspreekpunten zie: <http://www.vlaanderen.be/kinderrechten/>)

☒ Ja ☐ Nee

Motiveer uw antwoord.

3. Advies Deskundige Commissie Kindeffectrapportage (voor de opdrachten, samenstelling edm. zie uitleg bij vraag II, 1) en: <http://www.vlaanderen.be/kinderrechten/>)

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

4. Raadpleging Kinderrechtencommissariaat (<http://www.kinderrechten.be>)

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

5. Raadpleging kinderrechten- en jeugdorganisaties: Kinderrechtencoalitie Vlaanderen (<http://www.kinderrechtencoalitie.be>), Vlaamse Jeugdraad (<http://www.vlaamsejeugdraad.be>), Steunpunt Jeugd (<http://www.steunpuntjeugd.be/>), Centrum voor de Rechten van het Kind (<http://www.centrumkinderrechten.org/>), Kinderrechtswinkel (<http://www.kinderrechtswinkel.be/>), ...

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

6. Resultaten wetenschappelijk onderzoek (vb.: <http://www.cbgs.be/>)

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

7. Enquête onder kinderen en jongeren (vb.: <http://www.whatdoyouthink.be/>, <http://www.kjt.org/>, ...)

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

8. Andere

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

3) Werd bij de opstelling van het voorontwerp rekening gehouden met de effecten op kinderen, hun leefsituatie en hun rechten?

Bij deze vraag ligt de nadruk op de vergelijking van de voorgenomen regelgeving met de bestaande regelgeving en/ of situatie.

- a) Wat is de huidige situatie en/ of regeling? Beschrijf de effecten op kinderen, hun leefsituatie en hun rechten? Schat deze effecten in als positief of negatief, voor- of nadelig voor kinderen en benoem ze.
- b) Welke wijzigingen worden door het voorontwerp aangebracht? Welke zijn de te verwachten effecten op kinderen, hun leefsituatie en hun rechten?

Het voorontwerp van decreet beoogt enkel de instemming met een internationaal verdrag en een facultatief protocol bij dat verdrag. Het verdrag werkt in detail de rechten van personen met een handicap uit en stelt een code op voor de toepassing ervan. De verdragsluitende staten engageren zich om hun beleid, hun wetten en hun administratieve maatregelen af te stemmen op de bescherming van die rechten en om alle vormen van discriminatie uit te sluiten. De staten strijden tegen allerlei vooroordelen en bevorderen het bewustzijn voor de mogelijkheden van personen met een handicap. Kinderen met een handicap moeten op voet van gelijkheid met andere kinderen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden ten volle kunnen genieten, daarbij in herinnering roepend de toezeggingen die de verdragsluitende staten bij het verdrag inzake de rechten van het kind in dat verband gedaan hebben.

Werden alternatieve beleidsvoornemens overwogen?

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

Zo ja, welke alternatieven werden overwogen en waarom werden deze niet weerhouden?

Zo neen, waarom werden er geen alternatieven overwogen?

Gaf dit kindeffectrapport aanleiding tot een duidelijk aanwijsbare aanpassing van het voorontwerp?

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

4) Analyse van de te verwachten effecten op kinderen, hun leefsituatie en hun rechten

§1. Analyse van de te verwachten effecten op de levenssituatie van kinderen

Een belangrijk en moeilijk onderdeel van het KER is het nagaan van de te verwachten effecten op de levenssituatie van kinderen. Bij deze inschatting ligt de nadruk niet zozeer op het juridische dan wel op de feitelijke, concrete levenssituatie. Bij wijze van voorbeeld schuiven we een aantal levensdomeinen naar voor die voor kinderen essentieel zijn. Daaronder mag zeker niet alleen de bevoegdheid van de eigen minister of administratie begrepen worden. Een bevoegdheid heeft per definitie raakpunten met verschillende domeinen en het is de bedoeling die verschillende raakpunten in kaart te brengen.

Wat zijn de te verwachten positieve/ negatieve effecten voor kinderen op de volgende beleidsdomeinen? Duidt zo mogelijk aan wat de verschillen zijn met de effecten op volwassenen?

Motiveer uw antwoord m.b.t. elk beleidsdomein.

Verwijs zo mogelijk steeds naar specifieke bepalingen uit het voorontwerp.

a) **Positief:**

☒ Gezin

artikel 18.2: kinderen met een handicap worden na hun geboorte onverwijld ingeschreven en hebben vanaf hun geboorte recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht hun ouders te kennen en door hen te worden opgevoed;
artikel 23.2: de staten die partij zijn waarborgen de rechten en verantwoordelijkheden van personen met een handicap, met betrekking tot de voogdij, curatele, zaakwaarneming, adoptie van kinderen of soortgelijke instellingen, indien deze begrippen voorkomen in de nationale wetgeving: in alle gevallen dient het belang van het kind voorop te staan; de staten die partij zijn verlenen passende hulp aan personen met een handicap bij het opnemen van hun verantwoordelijkheden op het gebied van de verzorging en opvoeding van hun kinderen;
artikel 23.3: de staten die partij zijn waarborgen dat kinderen met een handicap gelijke rechten

hebben op het gebied van het familieleven; teneinde deze rechten te realiseren en te voorkomen dat kinderen met een handicap worden verborgen, verstoten, verwaarloosd of buitengesloten, verplichten de staten die partij zijn zich tijdige en uitvoerige informatie, diensten en ondersteuning te bieden aan kinderen met een handicap en hun families; artikel 23.4: de staten die partij zijn waarborgen dat een kind niet tegen zijn wil of die van de ouders van hen wordt gescheiden, tenzij de bevoegde autoriteiten, onderworpen aan rechterlijke toetsing, in overeenstemming met de toepasselijke wet en procedures bepalen dat zulks noodzakelijk is in het belang van het kind; in geen geval zal een kind van zijn ouders worden gescheiden op grond van een handicap van het kind of die van een of beide ouders; artikel 23.5: de staten die partij zijn stellen alles in het werk om, indien de naaste familieleden niet in staat zijn voor een kind met een handicap te zorgen, alternatieve zorg te bewerkstelligen binnen de ruimere familiekring en bij ontbreken daarvan in een gezinsvervangend verband binnen de gemeenschap.

☒ Huisvesting

artikel 19 bepaalt dat de verdragsluitende staten het recht erkennen van alle personen met een handicap om in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen en dat de verdragsluitende staten doeltreffende en passende maatregelen moeten treffen om het personen met een handicap gemakkelijker te maken dit recht ten volle uit te oefenen en volledig deel uit te maken van, en te participeren in de maatschappij.

☒ Vrijtijdsbesteding (spel, sport, ...)

artikel 30.5.d: de staten die partij zijn nemen passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen kunnen deelnemen aan spel-, recreatie-, vrije tijds- en andere sportactiviteiten, met inbegrip van activiteiten in schoolverband.

☒ Gezondheid en welzijn

artikel 25.b: de staten die partij zullen diensten op het gebied van gezondheidszorg verschaffen die personen met een handicap in het bijzonder vanwege hun handicap behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, ingrijpen, alsook diensten om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;

☒ Mobiliteit

artikel 9 verplicht de verdragsluitende staten maatregelen te treffen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden; artikel 20 legt de verdragsluitende partijen de verplichting op om maatregelen te treffen om de persoonlijke mobiliteit van personen met een handicap met de grootst mogelijke mate van zelfstandigheid te waarborgen.

☒ Onderwijs

artikel 24.2.a: bij de uitoefening van het recht op onderwijs waarborgen de staten die partij zijn dat personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem, en dat kinderen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs;

artikel 24.3.c: de staten die partij zijn nemen passende maatregelen waaronder het waarborgen dat het onderwijs voor personen, en in het bijzonder voor kinderen die blind, doof of doofblind zijn, plaatsvindt in de talen en met de communicatiemethoden en –middelen die het meest geschikt zijn voor de desbetreffende persoon en in een omgeving waarin hun cognitieve en sociale ontwikkeling worden geoptimaliseerd.

☐ Milieu

☒ Andere

artikel 2 van het voorontwerp van decreet bepaalt dat het verdrag inzake de rechten van gehandicapten en het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van gehandicapten volkomen gevolg zullen hebben. In het verdrag zijn de basisbeginselen zeker van toepassing. In de preambule wordt erkend dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden ten volle moeten kunnen genieten, waarbij de toezeggingen in herinnering gebracht worden die de staten die partij zijn bij het verdrag inzake de rechten van het kind, in dat verband gedaan hebben. artikel 7 van het verdrag is gewijd aan kinderen met een handicap. De verdragsluitende partijen treffen de nodige maatregelen zodat die kinderen op dezelfde manier kunnen genieten van alle mensenrechten en vrijheden als andere kinderen. Bij die beslissingen vormt het belang van het kind de eerste overweging. De verdragsluitende partijen waarborgen dat kinderen met een handicap het recht hebben om hun mening te geven over thema's die hen aanbelangen. In tegenstelling tot het verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, dat de situatie van vrouwen met een handicap niet vermeldt, beschouwt het verdrag inzake de rechten van het kind een handicap als een grond van discriminatie. Dit artikel heeft tot doel de specifieke regels van het verdrag inzake de rechten van het kind te vervolledigen zonder te raken aan de reikwijdte of de integriteit van deze regels.

b) **Negatief:**

☐ Gezin

☐ Huisvesting

☐ Vrijtijdsbesteding (spel, sport, ...)

☐ Gezondheid en welzijn

☐ Mobiliteit

☐ Onderwijs

☐ Milieu

☐ Andere:

§2. Toetsing van de te verwachten effecten op kinderen en hun rechten aan het IVRK

De toetsing aan het IVRK zoals hier vooropgesteld, gebeurt aan de hand van twee invalshoeken.

De eerste is een open vraag naar de mate waarin werd rekening gehouden met het IVRK.

De tweede vraagt specifiek naar de toepassing van de vier basisbeginselen. Deze zijn het hoger belang van het kind, het recht van het kind niet gediscrimineerd te worden, het recht van het kind op leven, overleven en ontwikkeling en het recht op participatie. Voor de volledige tekst van deze basisbeginselen alsook van het IVRK en achtergrondinformatie kan de website <http://www.vlaanderen.be/kinderrechten> geraadpleegd worden. Tussen haakjes geven we soms een officieuze samenvatting. Of we verwijzen naar andere bepalingen uit het IVRK die als expliciteringen van het betrokken principe kunnen beschouwd worden.

- a) Werd bij de opstelling van het voorontwerp, expliciet, rekening gehouden met de bepalingen en beginselen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind?

☒ Ja ☐ Nee

Motiveer uw antwoord.

Het verdrag verwijst expliciet naar het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

- b) Zijn de vier basisbeginselen van het Verdrag, zoals hieronder vermeld, van toepassing op het voorontwerp?

Zo ja, kruis een quotering aan van 1 tot en met 5 (1=zeer weinig; 5=zeer veel).

Zo nee, kruis NVT aan (niet van toepassing).

Motiveer uw antwoord mét verwijzing naar de toepasselijke bepalingen uit het voorontwerp.

1. Het hoger belang van het kind (art. 3 IVRK)

- algemeen (alle acties met betrekking tot het kind dienen ten volle rekening te houden met zijn of haar belang): ☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☐ 5-----☒

Artikel 7.2 stelt dat bij alle beslissingen betreffende kinderen met een handicap het belang van het kind de eerste overweging vormt.

- gezamenlijke verantwoordelijkheid van de ouders (beide ouders zijn gezamenlijk de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen, zie ook artikel 18 IVRK): ☒ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☐ 5-----☐

- verantwoordelijkheid van de overheid (verplichting van de overheid de ouders bij hun taak te ondersteunen en in adequate zorgen te verlenen wanneer ouders of andere

verantwoordelijken ter zake in gebreke blijven):

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

De verdragsluitende partijen nemen de verplichting op zich om te waarborgen en te bevorderen dat alle personen met een handicap zonder enige vorm van discriminatie op grond van hun handicap ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen uitoefenen (artikel 4).

- verantwoordelijkheid van het kind zelf (overeenkomstig zijn 'groeiende capaciteiten', zie ook artikel 5 IVRK):

☒ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☐ 5

2. Het recht van het kind op non-discriminatie (art. 2 IVRK)

- algemeen (principe dat alle rechten van toepassing zijn op alle kinderen zonder enige uitzondering):

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

Artikel 5 bepaalt dat de verdragsluitende staten erkennen dat eenieder gelijk is voor de wet en zonder onderscheid recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet. De verdragsluitende staten verbieden alle discriminatie op grond van handicap en garanderen personen met een handicap op voet van gelijkheid daadwerkelijke wettelijke bescherming tegen discriminatie op welke grond dan ook.

- eerbiediging van de rechten van het kind, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn ouder of wettige voogd:

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

Artikel 7.1 stelt dat de verdragsluitende staten allen nodige maatregelen treffen om te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen ten volle hun mensenrechten en fundamentele vrijheden genieten.

- verplichting van de overheid om alle passende maatregelen te nemen om het kind te beschermen tegen alle vormen van discriminatie:

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

Zie artikel 5 van het verdrag.

3. Het recht van het kind op leven, overleven en ontwikkeling (art. 6 IVRK)

- algemeen (het inherente recht op leven en de plicht van de overheid het overleven en de ontwikkeling van het kind te waarborgen)

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

Artikel 10 gaat over het recht op leven waarin de verdragsluitende staten bevestigen dat eenieder beschikt over het inherente recht op leven en zij alle noodzakelijke maatregelen treffen om te waarborgen dat de personen met een handicap hiervan op voet van gelijkheid met anderen ten volle kunnen genieten.

- verplichting van de overheid om het kind te beschermen tegen mishandeling door de ouders of door degenen die de verantwoordelijkheid dragen voor de zorg van het kind:

☐ NVT----☐ 1----☐ 2 ☐ ----☐ 3 ☐ ----☐ 4 ☐ ----☒ 5

Artikel 16 verplicht de verdragsluitende partijen alle passende wetgevende, administratieve, sociale, educatieve en andere maatregelen te treffen om personen met een handicap, zowel binnen- als buitenhuis, te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van de op geslacht gebaseerde aspecten daarvan.

- verplichting van de overheid om de nodige preventieve en curatieve maatregelen te nemen inzake gezondheidszorg (zie ook artikel 24 IVRK):

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

Volgens artikel 25 erkennen de verdragsluitende partijen dat personen met een handicap zonder discriminatie op grond van hun handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De verdragsluitende staten moeten diensten verschaffen die personen met een handicap vanwege hun handicap behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, ingrijpen, alsook diensten om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken en te voorkomen.

- recht op een behoorlijke levensstandaard (zie ook artikel 27 IVRK) :

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

Artikel 28 bepaalt dat de verdragsluitende partijen het recht erkennen van personen met een handicap op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezinnen, en dat zij maatregelen treffen om de uitoefening van dit recht te beschermen en te bevorderen.

- recht op onderwijs (zie ook artikelen 28- 29 IVK) :

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

De verdragsluitende staten erkennen het recht van personen met een handicap op onderwijs. Teneinde dit recht zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, waarborgen zij een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren (artikel 24).

4. Het recht van het kind op participatie (art. 12 IVRK)

- algemeen:

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

De verdragsluitende staten nemen maatregelen om personen met een handicap in staat te stellen de maximaal mogelijke onafhankelijkheid, fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige vaardigheden te behouden en volledige opname en participatie in alle aspecten van het leven te bereiken (artikel 26). Kinderen moeten kunnen deelnemen aan spel-, recreatie-, vrijetijds- en sportactiviteiten, met inbegrip van activiteiten in schoolverband (artikel 30, 4, d).

- recht van het kind om zijn mening te kennen te geven in alle aangelegenheden die het kind betreffen:

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

Volgens artikel 7.3 waarborgen de verdragsluitende partijen dat kinderen met een handicap het recht hebben vrijelijk te geven van hun opvattingen over alle aangelegenheden die hen betreffen.

- verplichting van de overheid om ervoor te zorgen dat aan de mening van het kind 'in

overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid' passend belang wordt gehecht :

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

De verdragsluitende partijen moeten in overeenstemming met de leeftijd en de ontwikkeling van de kinderen naar behoren rekening houden met de opvatting van de kinderen en passende ondersteuning geven om dat recht te realiseren (artikel 7.3).

- recht op toegang tot passende informatie (zie ook art. 17):

☐ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☒ 5

Artikel 21 verleent de mogelijkheid om informatie en denkbeelden te verzamelen.

- vrijheid van vereniging (zie ook art. 15 IVRK):

☒ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☐ 5

- vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (zie ook art. 14 IVRK) :

☒ NVT----☐ 1-----☐ 2-----☐ 3-----☐ 4-----☐ 5

5) Varia

Een methodiek is per definitie een middel, in dit geval om de gevolgen op kinderen, hun leefsituatie en hun rechten na te gaan. Daarenboven hebben we deze methodiek zo beknopt mogelijk gehouden. Het is dan ook zeer goed mogelijk dat niet alle overwegingen reeds aan bod zijn kunnen komen.

Zijn er nog andere overwegingen die van belang zijn voor kinderen en hun rechten en die hebben meegespeeld bij de opstelling van het voorontwerp, maar die niet aan bod zijn gekomen in dit kindeffectrapport?

☐ Ja ☒ Nee

Zo ja, welke?

6) Evaluatie methodiek kindeffectrapport (KER)

We stelden reeds dat een methodiek een middel is. We vinden het dan ook belangrijk om rekening te houden met de opgedane ervaring. Op basis daarvan wordt methodiek geregeld geactualiseerd.

a) Welke moeilijkheden ondervond u bij de opmaak van dit KER?

Nihil

b) Welke suggesties hebt u om de methodiek KER gebruiksvriendelijker te maken?

Nihil

7) Beleidsconclusie KER

Naast een algemeen besluit in a) vragen we in b) naar een concreet besluit al dan niet vertaald in het beleid. Zo kunnen bij wijze van besluit van dit KER een aantal, concrete(re) aandachtspunten opgegeven worden die betrekking hebben op de uitvoering van het voorontwerp, eenmaal goedgekeurd.

- a) Zal het voorontwerp bijdragen tot de naleving van het IVRK en met name tot een verbetering van de concrete levenssituatie van kinderen in Vlaanderen?

Zo ja, kruis een quotering aan van 0 tot en met 5 (0=in het geheel niet, integendeel; 5=zeer veel).

Zo nee, kruis NVT aan (niet van toepassing) of NB (niet bekend/ niet duidelijk).

☐ NB---- ☐ NVT---- ☐ 0 ---- ☐ 1----- ☐ 2 ---- ☐ 3 ---- ☐ 4 ---- ☐ 5 ☒

Motiveer uw antwoord.

Het voorontwerp van decreet beoogt de goedkeuring van een internationaal verdrag. De parlementaire instemming is een vorm van parlementair toezicht op het sluiten van verdragen en heeft tot doel een verdrag na zijn internationale bekrachtiging toe te laten tot de interne rechtsorde. Nadat alle betrokken parlementen hun instemming gegeven hebben, kan het verdrag door de federale overheid geratificeerd worden. Enkel de internationale ratificatie heeft de inwerkingtreding van het verdrag tot gevolg en betekent het definitieve engagement ten opzichte van de verdragspartners op het internationale vlak.

De rechten van kinderen met een handicap worden in het verdrag dermate versterkt dat het voorontwerp van decreet wel degelijk zal bijdragen tot de naleving van het IVRK.

- b) Heeft dit KER aanleiding gegeven tot een concreet besluit, beleidsvoornemen en/ of -beslissing?

☐ Ja ☒ Nee

Motiveer uw antwoord.

8) Contactpersoon en datum opmaak KER

Het is belangrijk om hier de naam op te geven van de persoon op de administratie die het dossier in concreto behandelt. Dat doet geen afbreuk aan het feit dat de politieke eindverantwoordelijkheid voor het indienen van het ontwerp van decreet en het kindeffectrapport in kwestie bij het Vlaams Parlement bij de regering en de bevoegde minister ligt.

- a) Bij wie kan meer informatie verkregen worden over het opgemaakte kindeffectrapport? (naam, administratieve entiteit, telefoon, e-mail)

Honoré Cocquet, afdeling Beleid, Departement internationaal Vlaanderen; 02 553 60 51;
honore.cocquet@iv.vlaanderen.be.

- b) Op welke datum werd het KER in deze vorm gefinaliseerd?

13 mei 2008

ADVIES VAN DE STRATEGISCHE ADVIESRAAD INTERNATIONAAL VLAANDEREN

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

Advies 2008/18

Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

1 oktober 2008

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	44
1. Inleiding	44
2. Een baanbrekend verdrag	45
3. Definiëring “gehandicapt”	46
3.1 Omschrijving in artikel 1	46
3.2 Van medisch naar sociaal model	46
3.3 Fysiek en verstandelijk gehandicapten	46
4. Interpretatieve verklaring artikel 15	47
5. Diverse korte bemerkingen	47
6. Conclusie	49

1. Inleiding

Op 22 juli 2008 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet dat instemt met het verdrag over de rechten van personen met een handicap en het facultatief protocol bij het verdrag, opgemaakt in New York op 13 december 2006 (hierna: “Gehandicaptenverdrag” of “Verdrag”). De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (hierna: “de Raad”) ontving op 10 september 2008 de adviesaanvraag. Op zijn vergadering van 1 oktober 2008 heeft de Raad het onderhavige advies per consensus goedgekeurd.

Het Gehandicaptenverdrag geeft de rechten van personen met een handicap weer en stelt een code op voor de toepassing ervan. De verdragsluitende partijen erkennen dat personen met een handicap volwaardige mensen met gelijke rechten zijn en voorzien hiertoe maatregelen inzake toegankelijkheid van gebouwen en diensten, bescherming van kinderen met een handicap, het recht op gezondheid en revalidatie, discriminatie op de werkvloer, het recht op eigendom en toegang tot financiële diensten, het recht op een aangepaste levensstandaard, sociale bescherming, onderwijs en opleiding, politieke participatie, etc. De verdragsluitende partijen engageren zich om hun beleid en wetgeving af te stemmen op de bescherming van de rechten van personen met handicap, vooroordelen te bestrijden en het bewustzijn voor de mogelijkheden van personen met een handicap te bevorderen.

Dat het Gehandicaptenverdrag een gemengd karakter naar Belgisch recht heeft, werd op 17 oktober 2006 vastgelegd in de Werkgroep “gemengde verdragen”. Zoals de nota aan de Vlaamse Regering aangeeft, is Vlaanderen bevoegd voor het globale beleid inzake personen met een handicap, behalve voor de tegemoetkomingen aan personen met een handicap die een inkomensvervangend karakter hebben. Het buitengewoon en inclusief onderwijs behoort eveneens tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap. Het Vlaams Gewest is dan weer bevoegd voor het streekvervoer en de stedenbouw, kortom met betrekking tot de toegankelijkheid van gebouwen.

De Raad meent dat dit specifieke mensenrechtenverdrag voor personen met een handicap beantwoordt aan de nood om de mensenrechten van deze groep bijzonder te beschermen en te bevorderen. Volgens schattingen van de VN omvat de groep van mensen met een handicap niet minder dan 650 miljoen mensen op wereldschaal. Bovendien worden deze mensen omwille van hun handicap vaak gediscrimineerd. Eurobarometer onderzoek naar discriminatie in de Europese Unie toont bijvoorbeeld aan dat meer dan de helft ondervraagden in België (53%) menen dat discriminatie op basis van een handicap wijd verspreid is. Deze score valt samen met het Europese gemiddelde. Italië (68%) en Frankrijk (66%) zijn de koplopers, terwijl deze vorm van

discriminatie in Denemarken (32%) het minst verspreid zou zijn.¹ Het opstellen van een mensenrechtenverdrag voor een specifieke groep mensen kadert binnen de tendens tot “pluralisation of human rights”. Hierbij erkent het recht van de mensenrechten steeds meer dat speciale groepen of categorieën mensen een specifiek stelsel van mensenrechtenbescherming behoeven.²

2. Een baanbrekend verdrag

Het Gehandicaptenverdrag is in meerdere opzichten baanbrekend. Het is het eerste globale mensenrechtenverdrag van de 21ste eeuw dat in de schoot van de Verenigde Naties tot stand kwam en dat reeds op de openingsdag door een recordaantal van 81 landen werd ondertekend.³ Inmiddels hebben 136 landen het Verdrag en 78 landen het facultatief protocol ondertekend; 41 landen ratificeerden het Verdrag en 25 het facultatief protocol. Op 12 mei 2008 traden het Verdrag en het facultatief protocol in werking.⁴

Het Gehandicaptenverdrag is ook het eerste mensenrechtenverdrag dat de Europese Gemeenschap mede onderhandelde, ondertekende en naar alle verwachting zal ratificeren.⁵ Op basis van een besluit van de Raad van Ministers - met als rechtsbasis het door het Verdrag van Amsterdam ingelaste artikel 13 van het EG-Verdrag - mocht de Commissie onderhandelen in naam van de Gemeenschap. Men had hierbij uitdrukkelijk als doel om consistentie te verzekeren tussen het te onderhandelen Gehandicaptenverdrag en bestaande Europese wetgeving.⁶ Daarnaast is het Verdrag opmerkelijk omdat het breekt met een ‘staatcentrisch’ model van verdragsonderhandeling bij mensenrechtenverdragen. Het kwam tot stand op een participatieve wijze, waarbij de meningen en ervaringen van de doelgroep, d.w.z. personen met een handicap, in rekening werden gebracht.⁷ De Raad verwelkomt de participatieve wijze waarop het Gehandicaptenverdrag tot stand is gekomen en roept de Vlaamse overheid op om conform de artikelen 4.3 en 33 bij de tenuitvoerlegging en opvolging van het Verdrag nauw te overleggen met personen met een handicap en hun representatieve organisaties, en hen hierbij actief te betrekken.

¹ EUROPEAN COMMISSION, *Special Eurobarometer 263: Discrimination in the European Union – summary*, 2007, pp. 10-11.

[http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/uploaded_files/documents/eurobarometer_report_summary_en.pdf]

² Zie F. MÉGRET, “The Disabilities Convention: human rights of persons with disabilities or disability rights?”, *Human Rights Quarterly*, 30, (2008), pp. 494-496.

³ Persbericht ‘UN News’ van 30 maart 2007 “Record number of countries sign UN treaty on disabilities on opening day”.

⁴ UN ENABLE, *Countries and regional integration organisations*, 2008.

[<http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=12&pid=166>]; toestand op 1 oktober 2008.

⁵ Dit wordt mogelijk gemaakt door de clausule over “regionale organisaties” in artikel 44 van het Verdrag, wat een interessante modernisering van het in multilaterale verdragen vaker gebruikte begrip “regionale economische organisatie” inhoudt.

⁶ L. WADDINGTON, “A new era in human rights protection in the European Community: the implications the United Nations’ Convention on the Rights of Persons with Disabilities for the European Community” in *Maastricht Working Papers, Faculty of Law*, (2007), 4, pp. 7-9. Toch kunnen nog een aantal – kleine – verschillen worden opgemerkt. Zo wijkt de definitie van het begrip “redelijke aanpassingen” in artikel 2-4 van het Verdrag enigszins af van artikel 5 Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (*Publicatieblad EG*, 2000, L 303/16). Zie R. BÖCKER en M. KROES, “Verdrag en facultatief protocol inzake de rechten van mensen met (functie)beperkingen: mijlpaal in ontwikkeling mensenrechten”, *NJCM Bulletin, Nederlands Tijdschrift voor Mensenrechten*, 32, (2007), 2, pp. 119.

⁷ Het ad hoc comité, opgericht in 2001 door de Algemene Vergadering, nam hiertoe enkele belangrijke beslissingen: (i) vertegenwoordigers van geaccrediteerde NGO’s mochten deelnemen aan alle openbare vergaderingen van het ad hoc comité, later uitgebreid tot informele consultaties en gesloten vergaderingen; (ii) lidstaten werden formeel door het ad hoc comité aangemoedigd om personen met een handicap en/of andere experts inzake handicaps op te nemen in hun officiële delegaties bij vergaderingen en hen eveneens in het thuisland te consulteren bij het voorbereidende proces; en (iii) het ad hoc comité richtte een “UN Voluntary Fund on Disability” op om de deelname van experts van de civiele maatschappij uit de Minst Ontwikkelde Landen te ondersteunen. Zie T. J. MELISH, “The UN Disability Convention: historic process, strong prospects, and why the U.S. should ratify”, *Human Rights Brief*, 14, (2007), 2, pp.4-6.

3. Definiëring “gehandicapt”

3.1 Omschrijving in artikel 1

Hoewel meerdere staten – ook Vlaanderen was hier een voorstander van – ijverden voor een definitie van het begrip “gehandicapt”, is een dergelijke definitie niet opgenomen bij de begripsomschrijvingen in artikel 2 van het Verdrag. Artikel 1, dat de doelstelling van het Verdrag betreft, verduidelijkt evenwel dat “personen met een handicap” omvat: “personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving”.

De Raad merkt op dat er zowel argumenten pleiten voor als tegen een juridische definitie van het begrip “gehandicapt”. Enerzijds kan een definitie limitatief werken, waardoor mensen – mogelijks ten onrechte – geen bescherming genieten. Anderzijds kan het ontbreken van een duidelijke omschrijving een eenvormige uitlegging en toepassing van het Gehandicaptenverdrag bemoeilijken. De Raad drukt de hoop uit dat het Comité voor de rechten van personen met een handicap, dat krachtens artikel 34 van het Verdrag zal worden ingesteld, dit risico kan indijken door gezaghebbende opinies te publiceren.⁸

3.2 Van medisch naar sociaal model

De hierboven geciteerde omschrijving bevat zowel elementen uit het traditionele medische als het modernere sociale model om handicaps te benaderen. Terwijl het medische model de individuele (functie)beperking van de persoon met een handicap centraal stelt, plaatst het sociale model de nadruk op de wisselwerking, de interactie tussen de beperking en de drempels die de maatschappij opwerpt. De Raad meent dat het sociale model de hoofdtoon voert in het Verdrag. Hierdoor schuift het Gehandicaptenverdrag het gehandicaptenbeleid weg van het medische model, dat gebaseerd is op het rangschikken en het scheiden van mensen met een handicap (exclusie), naar een inclusief sociaal model dat de klemtoon legt op mogelijkheden, individuele waardigheid, persoonlijke autonomie en sociale solidariteit. De Raad verwelkomt deze paradigmawijziging van een exclusief naar een inclusief model en roept de Vlaamse overheid op om actief dit model te gebruiken en te promoten.⁹

3.3 Fysiek en verstandelijk gehandicapten

De Raad merkt op dat de reeds aangehaalde omschrijving van de doelgroep “personen met een handicap” geen onderscheid maakt tussen fysiek en verstandelijk gehandicapten. De Raad vreest dat dit – onbedoeld - tot een ongelijke behandeling zou kunnen leiden. Eén van de rode draden door het Gehandicaptenverdrag is het beginsel van autonomie, opgenomen in artikel 3 (a) van het Verdrag. Enerzijds is deze erkenning van persoonlijke autonomie een goede zaak aangezien het zelfbeschikking, de vrijheid zelf keuzes te maken en de onafhankelijkheid van de persoon impliceert. Het beginsel kan een stimulans betekenen voor het bevorderen van een gelijke positie en het niet bepaald worden door hulpbehoefte. Deze sterke nadruk op autonomie vertaalt zich in het grote aantal artikelen dat gewijd is aan manieren om de autonomie van personen met een handicap te promoten: vrijheid en gelijkheid van persoon (artikel 14), vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik (artikel 16), bescherming van de persoonlijke integriteit (artikel 17), zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij (artikel 19) en eerbiediging van de privacy (artikel 22). Hoewel het een goede zaak is dat personen met een handicap worden behandeld als autonome personen met mogelijkheden en waardigheid, in staat tot het maken van eigen beslissingen en het genieten van gelijke rechten, vreest de Raad dat deze aspiraties niet altijd overeenstemmen met de realiteit. Niet alle personen met een handicap zijn in staat om vrij hun wil en acties te bepalen door fysieke, mentale, intellectuele of communicatieve beperkingen.

⁸ In diezelfde zin: A. HENDRIKS, “UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, *European Journal of Health Law*, 14, (2007), 3, pp. 276-277.

⁹ Zie o.m. R. BÖCKER en M. KROES, o.c., pp. 116-124; A. HENDRIKS, o.c., pp. 276-277 ; T. J. MELISH, o.c., pp. 2 en 8.

Dit veronderstellen kan in welbepaalde omstandigheden personen met een handicap in een ongelijke positie brengen, het tegengestelde van wat het Gehandicaptenverdrag beoogt.¹⁰

4. Interpretatieve verklaring artikel 15

De memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet houdende instemming met het Gehandicaptenverdrag bepaalt dat België een interpretatieve verklaring zal neerleggen in verband met de draagwijdte van artikel 15. Artikel 15 vrijwaart van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. In het bijzonder zal niemand zonder zijn of haar vrij gegeven toestemming worden onderworpen aan medische of wetenschappelijke experimenten. België wil een ruimere toepassing van dit artikel. De gemeenschappen en gewesten moeten hun instemming betuigen met de interpretatieve verklaring en met haar inhoud. Het Centrum voor Gelijke Kansen en tegen Racisme zal nagaan of de interpretatieve verklaring conform is met de anti-discriminatie wetgeving.

De ontwerptekst van die verklaring luidt als volgt: “Met betrekking tot biomedisch onderzoek verklaart België dat, in overeenstemming met zijn nationale recht, met name met de artikelen 7 tot 9 van de wet van 7 mei 2004 inzake experimenten op de menselijke persoon, en volgens een vaste handelswijze die overeenkomt met de bepalingen van andere internationale instrumenten, de toestemming betrekking heeft op twee verschillende gevallen:

- a. toestemming voor deelname aan een onderzoek, verleend door een persoon die bekwaam is om zijn toestemming te verlenen;
- b. in geval van personen die onbekwaam zijn om hun toestemming te verlenen, toestemming van hun vertegenwoordiger, een overheid of een bij wet aangewezen persoon of instantie.

België benadrukt dat personen die onbekwaam zijn om hun toestemming te verlenen, naast de bescherming in de vorm van de in littera b. genoemde toestemming, extra bescherming moeten krijgen met betrekking tot biomedisch onderzoek, zoals de extra bescherming waarin voornoemde nationale wetgeving voorziet.”

Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap gaat akkoord met de voorgestelde tekst. Ook de Raad spoort de Vlaamse Regering aan om deze ontwerptekst goed te keuren.

5. Diverse korte bemerkingen

Ten slotte groepeerde de Raad een aantal korte bemerkingen met betrekking tot (i) de bijzondere aandacht voor kinderen en vrouwen in het Verdrag, (ii) onderwijs, (iii) het gelijkheidsbeginsel, (iv) internationale samenwerking, (v) het toezichtsmechanisme en (vi) de vertaling in wetgeving en beleid.

De Raad acht het een goede zaak dat het Gehandicaptenverdrag de aandacht in het bijzonder vestigt op vrouwen (artikel 6) en kinderen met een handicap (artikel 7). Deze groepen hebben nood aan extra bescherming door respectievelijk de jonge leeftijd en de vaak meervoudige discriminatie (gender en handicap). Wat onderwijs betreft, schrijft het Gehandicaptenverdrag voor dat de verdragsluitende partijen inclusief onderwijs op alle niveaus moeten waarborgen. Het komt de Raad voor dat, na ratificatie, het Gehandicaptenverdrag een instrument kan zijn voor personen met een handicap om inclusief onderwijs te vragen. Dit inclusief onderwijs past bovendien binnen het hierboven geschetste sociaal model.¹¹ Het Vlaamse regeerakkoord stelt eveneens dat voor leerlingen met speciale noden het principe geldt: het gewoon onderwijs waar het kan, het buitengewoon onderwijs waar het moet.

Naast het autonomiebeginsel loopt het gelijkheidsbeginsel als rode draad door het Gehandicaptenverdrag. Met betrekking tot dit beginsel wenst de Raad nog enkele opmerkingen te

¹⁰ L. GELDOLF VAN DOORN en R. OOSTLAND, o.c., pp. 1715-1719; A. HENDRIKS o.c., pp. 278-279.

¹¹ X, *Worldwide Implication of the Human Rights Convention for Disabled Persons*, Rapport seminaire DCDD – Den Haag, 07.12.06, 5-7.

formuleren. Artikel 5, dat “gelijkheid en non-discriminatie” betreft, is de kernbepaling terzake. Het is hierbij opmerkelijk dat artikel 5, lid 1, een hernieuwde verdragsrechtelijke erkenning van het algemene beginsel van gelijke behandeling opneemt: “De Staten die partij zijn, erkennen dat eenieder gelijk is voor de wet en zonder onderscheid recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van, de wet.” Artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bevat immers dit beginsel al. De Raad vraagt zich af welke meerwaarde deze hernieuwde algemene bepaling biedt.¹²

Artikel 32 van het Gehandicaptenverdrag erkent terecht het belang van internationale samenwerking bij de bevordering van de doelstellingen van het Verdrag. Naar schatting 480 miljoen personen met een handicap leven immers in ontwikkelingslanden. Het Verdrag bepaalt dat staten niet enkel verantwoordelijk zijn voor de rechten van personen met een handicap binnen, maar ook buiten hun grenzen. Deze verplichting tot samenwerking onthefte de partijen echter niet van hun individuele verplichtingen. De Raad wenst de Vlaamse overheid aan te sporen om bij haar beleid inzake ontwikkelingssamenwerking systematisch specifieke aandacht te besteden aan personen met een handicap als transversaal thema. In dit verband verwijst de Raad naar de “Guidance Note on Disability and Development” van de Europese Commissie, die EU-delegaties en –diensten adviseert hoe kwesties met betrekking tot handicaps efficiënt aan te pakken in het kader van de ontwikkelingssamenwerking.¹³

Zoals hoger aangestipt, stelt het Gehandicaptenverdrag een nieuw verdragscomité in dat toezicht houdt op de naleving van het Verdrag. In dit kader merkt de Raad op dat de Verenigde Naties er tot op heden nog niet zijn in geslaagd om het stelsel van verdragscomités te hervormen. De Raad acht een dergelijke hervorming wenselijk om het hoofd te bieden aan problemen als de proliferatie van rapporteringsverplichtingen voor verdragspartijen (met vaak achterstallige rapporten als gevolg), overlappende competenties tussen de respectieve verdragscomités, en soms twijfelachtige procedures voor de verkiezing van leden waardoor het gezag van de comités wordt ondermijnd. De slotbepalingen in het Verdrag houden wel rekening met een toekomstige hervorming van het systeem door te bepalen dat toekomstige amendementen op het Verdrag, die betrekking hebben op de wijze van organisatie van het toezicht en die unaniem zijn aanvaard door de conferentie van statenpartijen, reeds in werking kunnen treden nadat zij door tweederde van de statenpartijen zijn bekrachtigd. Daarnaast verwelkomt de Raad een extra mechanisme, namelijk een tweejaarlijkse conferentie van statenpartijen waarbij zij “best practices”, moeilijkheden, noden en andere kwesties inzake de tenuitvoerlegging van het Verdrag kunnen bespreken.

Het facultatief protocol biedt wat de toezichtsmechanismen betreft nog twee mogelijkheden, namelijk een onderzoeksbevoegdheid voor het Comité en een klachtrecht voor burgers ten overstaan van het Comité. De Raad juicht toe dat België ook bij dit facultatief protocol partij wenst te worden, daar dit klachtrecht een belangrijk instrument van “empowerment” geeft aan personen met een handicap. De Raad merkt op dat binnen het facultatief protocol het erkennen van de onderzoeksbevoegdheid ook facultatief is gemaakt. De verdragsluitende partijen kunnen derhalve kiezen tussen ofwel beide bevoegdheden, ofwel enkel individueel klachtrecht.

Het komt de Raad voor dat het succes van het Verdrag zal afhangen van de concrete vertaling van het Verdrag in wetgeving en beleid. Daarnaast moeten de verdragsluitende partijen nagaan of er geen tegenstrijdigheden bestaan tussen bestaande nationale wetgeving en het Verdrag zelf. Het Verdrag laat immers de wijze van zijn tenuitvoerlegging over aan de verdragsluitende partijen zelf. Hierdoor blijft het Verdrag een tijdloos instrument dat relevant is voor nieuwe uitdagingen inzake handicaps. Bovendien laat het ruimte voor een gedifferentieerde en lokale aanpak aangezien de verdragsluitende partijen niet steeds met dezelfde problemen te maken hebben. Zoals eerder aangehaald, moet ook de Europese Gemeenschap bestaande wetgeving herbekijken in het licht van het Verdrag, onder meer met betrekking tot het toepassen van het

¹² Zie ook R. BÖCKER en M. KROES o.c., pp. 118-119.

¹³ EUROPEAN COMMISSION DG DEVELOPMENT, *Guidance Note on Disability and Development*, 2004. [http://ec.europa.eu/development/body/publications/docs/Disability_en.pdf] ; R. BÖCKER en M. KROES, o.c., pp. 116-124 ; X, *Worldwide Implication of the Human Rights Convention for Disabled Persons*, Rapport seminarie DCDD – Den Haag, 07.12.06, 3; L. WADDINGTON, o.c., pp. 15.

medische model.¹⁴ Bovendien moet men bij het ontwikkelen en evalueren van de nieuwe ontwerprichtlijn inzake de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid die de Europese Commissie op 2 juli 2008 voorstelde¹⁵, nagaan of deze overeenstemt met de bepalingen in het Verdrag.¹⁶ De Raad wenst eveneens de Vlaamse overheid aan te sporen om actief de bepalingen uit het Verdrag te vertalen in wetgeving en beleid; en bovendien na te gaan of er eventuele tegenstrijdigheden bestaan met het Verdrag.

6. Conclusie

Concluderend stelt de Raad dat het Gehandicaptenverdrag een welgekomen nieuw mensenrechtenverdrag is dat ervoor wil zorgen dat personen met een handicap het volledig en gelijk genot hebben van alle mensenrechten. Het Verdrag is met name baanbrekend omdat het (i) het eerste globale mensenrechtenverdrag van de 21ste eeuw is, (ii) een recordaantal ondertekeningen op de openingsdag verkreeg, (iii) het eerste globale mensenrechtenverdrag is dat de Europese Gemeenschap mee onderhandelde en ondertekende en (iv) tot stand kwam via een zeer participatieve methode van verdragsonderhandelingen.

Gezien het belang van de erkenning van de rechten van personen met een handicap en aangezien het Verdrag een gemengd karakter heeft met een weerslag op de bevoegdheidsuitoefening van Vlaanderen, sluit de Raad zich aan bij het ontwerp van instemmingsdecreet.

Namens de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen,

(getekend)

Prof. dr. Jan Wouters
Voorzitter

¹⁴ Zie voor een studie naar de implicaties van het Gehandicaptenverdrag voor de Europese Gemeenschap: L. WADDINGTON, *o.c.*, pp. 1-25.

¹⁵ EUROPESE COMMISSIE, Voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid, *COM (2008) 426*, 2 juli 2007.

¹⁶ Het European Disability Forum ziet in de ontwerprichtlijn tegenstrijdigheden: zo zouden onder meer (i) de verzekeringsmogelijkheden voor personen met een handicap tegenstrijdig zijn met artikel 12, lid 5 en artikel 25 van het Gehandicaptenverdrag, en zou (ii) het ontwerp inclusief onderwijs voor personen met een handicap ondermijnen. Voor meer informatie, zie EUROPEAN DISABILITY FORUM, "EDF preliminary comments to the article 13 draft directive", 7 augustus 2008. [http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/EDF%20observations%20on%20Article%2013%20Directive_07%20August%202008.doc]

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

VRU

KONINKRIJK BELGIË
-----ADVIES 45.408/1
VAN 13 NOVEMBER 2008VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, op 30 oktober 2008 door de Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen verzocht haar, binnen een termijn van dertig dagen, van advies te dienen over een voorontwerp van decreet "houdende instemming met het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, opgemaakt in New York op 13 december 2006", heeft het volgende advies gegeven:

CDC

45.408/1

1. Overeenkomstig artikel 47, lid 3, van het verdrag waarmee instemming wordt beoogd (hierna: het verdrag), is niet uitgesloten dat de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag zouden worden gewijzigd zonder dat de bevoegde Belgische parlementen zich daarover kunnen uitspreken en uitdrukkelijk met die wijzigingen instemmen.

1.1. Krachtens artikel 167, § 3, van de Grondwet dient echter ook met deze wijzigingen te worden ingestemd door het Vlaams Parlement. Er bestaat evenwel geen beletsel tegen om deze instemming, onder bepaalde voorwaarden, vooraf te geven⁽¹⁾. Wat dit laatste betreft, kan worden verwezen naar advies 37.954/AV-37.970/AV-37.977/AV-37.978/AV van 15 februari 2005⁽²⁾, waarin de Raad van State, afdeling wetgeving, zitting houdend in algemene vergadering, het volgende heeft opgemerkt:

"Zowel het Hof van Cassatie⁽³⁾ als de afdeling Wetgeving van de Raad van State⁽⁴⁾ aanvaardden dat onder bepaalde voorwaarden de wetgevende vergaderingen vooraf kunnen instemmen met een verdrag of met een wijziging van een verdrag. Opdat zulke voorafgaande instemming verenigbaar zou zijn met artikel 167, §§ 2

(1) Zie over de problematiek van de parlementaire instemming met vereenvoudigde verdragswijzigingen, D. VAN EECKHOUTTE en T. LOOSE, "Wijziging zkt. instemming", *T.v.W.*, 2007, 3-27.

(2) Advies over onder meer een voorontwerp dat geleid heeft tot de ordonnantie van 23 juni 2005 houdende instemming met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa en met de Slotakte, gedaan te Rome op 29 oktober 2004, *Parl. St.*, B. H. Parl., 2004-2005, nr. A-128/1.

(3) Voetnoot 35 uit het geciteerde advies: Cass., 19 maart 1981, *Arr. Cass.*, 1980-1981, 808; *J.T.*, 1982, 565, en noot J. VERHOEVEN; Cass., 2 mei 2002, nr. C.99.0518.N.

(4) Voetnoot 36 uit het geciteerde advies: Zie o.m. advies nr. 33.510/3 van 28 mei 2002 over een voorontwerp dat ontstaan gegeven heeft aan de wet van 17 december 2002 houdende instemming met het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, en met de Bijlagen I en II, gedaan te Aarhus op 25 juni 1998 (*Parl. St.*, Senaat, 2001-2002, nr. 2-1235/1, blz. 48); advies 35.792/2/V van 20 augustus 2003 over het voorontwerp dat ontstaan heeft gegeven aan het decreet van 27 november 2003 houdende instemming met het Verdrag inzake persistente organische verontreinigende stoffen, gesloten te Stockholm op 22 mei 2001, alsmede met de Bijlagen erbij (*Parl. St.*, W.G.R., 2003/2004, nr. 575/1, blz. 10); advies 36.170/1 van 11 december 2003 over het voorontwerp van wet houdende instemming met de Overeenkomst betreffende de sociale zekerheid tussen het Koninkrijk België en de Republiek Kroatië, ondertekend te Brussel op 31 oktober 2001 (*Parl. St.*, Senaat, 2004-2005, nr. 957/1).

tot 4 van de Grondwet en met artikel 16 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, moet aan twee voorwaarden worden voldaan: met name is vereist dat de Wetgevende Kamers en desgevallend de Gemeenschaps- en Gewestparlementen de grenzen van de toekomstige wijzigingen kennen ⁽⁵⁾ en dat ze uitdrukkelijk aangeven dat ze met die wijzigingen instemmen".

In dit geval wordt in artikel 47, lid 3, van het verdrag het toepassingsgebied van de bijzondere regeling omschreven en wordt duidelijk aangegeven wanneer de betrokken wijzigingen van kracht worden.

Er kan bijgevolg worden aangenomen dat het Vlaams Parlement principieel kan worden gevraagd vooraf zijn instemming te verlenen met de betrokken wijzigingen. Overeenkomstig de hiervoor in herinnering gebrachte beginselen dient de decreetgever evenwel uitdrukkelijk te bepalen dat hij instemt met die wijzigingen en moet het ontwerp dienovereenkomstig worden aangevuld.

1.2. Het voorgaande neemt niet weg dat, met toepassing van de genoemde bepalingen, wijzigingen in de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag aangenomen kunnen worden waarmee het Vlaams Parlement niet kan instemmen.

Om het Vlaams Parlement de mogelijkheid te bieden de Vlaamse Regering ervan in kennis te stellen dat het niet instemt met een bepaalde wijziging (en dat het dus met betrekking tot die wijziging terugkomt op zijn voorafgaande instemming), dient het ontwerp te worden aangevuld met een bepaling die voorziet in de verplichting voor de Vlaamse Regering om elke wijziging van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag binnen een werkzame termijn aan het parlement mee te delen ⁽⁶⁾.

1.3. Een andere vraag die moet worden onderzocht, betreft de bekendmaking van de wijzigingen die volgens de thans onderzochte procedure zouden worden aangebracht in de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag.

⁽⁵⁾ Voetnoot 37 uit het geciteerde advies: Zie inzonderheid de adviezen waarnaar in de vorige voetnoot wordt verwezen.

⁽⁶⁾ Indien het Vlaams Parlement niet met een wijziging van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag instemt, dient de Vlaamse Regering zich namens het Vlaamse Gewest of de Vlaamse Gemeenschap te verzetten tegen die wijziging.

CDC

45.408/1

De voorafgaande instemming met zulke wijzigingen houdt geen afwijking in van de verplichting, voortvloeiend uit artikel 190 van de Grondwet, om die wijzigingen bekend te maken in het Belgisch Staatsblad opdat ze in het interne recht uitwerking kunnen hebben.

Artikel 190 van de Grondwet bepaalt dat alleen de wetgever bevoegd is om de vorm te bepalen waarin de wetten en de verordeningen moeten worden bekendgemaakt opdat ze verbindend worden. Volgens het Hof van Cassatie geldt die grondwetsbepaling naar analogie voor internationale akten. Het Hof heeft immers geoordeeld dat verdragen niet aan particulieren kunnen worden tegengeworpen zolang ze niet integraal zijn bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad ⁽⁷⁾.

Dat geen bekendmaking in het Belgisch Staatsblad plaatsvindt, zou enkel geen bezwaar opleveren indien het verdrag zelf de vorm had bepaald waarin die wijzigingen moeten worden bekendgemaakt ⁽⁸⁾.

Bijgevolg moeten latere wijzigingen van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt.

2. Het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en het facultatief protocol bij dat verdrag zijn twee verschillende verdragsteksten. De instemming met elke tekst dient in twee afzonderlijke artikelen te gebeuren. Het bepaalde in artikel 2 van het ontwerp van decreet moet derhalve over twee artikelen worden gespreid.

⁽⁷⁾ Cass, 11 december 1953, *Arr. Verbr.*, 1954, blz. 252; Cass., 19 maart 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 808 en *J.T.*, 1982, 565, noot J. VERHOEVEN.

⁽⁸⁾ Regels uitgevaardigd door de organen van internationale instellingen kunnen immers bindend worden verklaard in het interne recht doordat ze zijn bekendgemaakt in het publicatieblad dat door die instellingen wordt uitgegeven, en wel op basis van de bedingen vervat in de desbetreffende verdragen (B. HAUBERT en C. DEBROUX, "L'application du droit international par le juge administratif", *APT*, 1998, 95).

VRU

45.408/1

De kamer was samengesteld uit

de Heren	M. VAN DAMME,	kamervoorzitter,
	J. BAERT,	
	W. VAN VAERENBERGH,	staatsraden,
	M. RIGAUX,	assessoren van de
	M. TISON,	afdeling wetgeving,
Mevrouw	A. BECKERS,	griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de H. F. VANNESTE, adjunct-auditeur.

DE GRIFFIER,

DE VOORZITTER,

A. BECKERS

M. VAN DAMME

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

Artikel 5

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Institutionele Hervormingen, Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media, Toerisme, Havens, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid, de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, de Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen en de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

Het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, opgemaakt in New York op 13 december 2006, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 3

Het facultatief protocol bij het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, opgemaakt in New York op 13 december 2006, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 4

De wijzigingen van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag, die zullen aangenomen worden met toepassing van artikel 47, lid 3, van het verdrag, zullen volkomen gevolg hebben.

De Vlaamse Regering zal elk ingediend voorstel tot wijziging van de artikelen 34, 38, 39 of 40 van het verdrag binnen een termijn van 15 dagen meedelen aan het Vlaams Parlement. Het Vlaams Parlement heeft een termijn van 45 dagen na de mededeling van de Vlaamse Regering om een advies te formuleren over het al dan niet aanvaarden van dit voorstel tot wijziging.

Brussel, 23 januari 2009.

*De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Institutionele Hervormingen,
Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media, Toerisme,
Havens, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid,*

Kris PEETERS

*De Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en
Vorming,*

Frank VANDENBROUCKE

*De Vlaamse minister van Mobiliteit, Sociale
Economie en Gelijke Kansen,*

Kathleen VAN BREMPT

*De Vlaamse minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin,*

Veerle HEEREN

BIJLAGE:

Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Preambule

De Staten die Partij zijn bij dit Verdrag,

a. Indachtig de beginselen vastgelegd in het Handvest van de Verenigde Naties, waarin de inherente waardigheid en waarde en de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensheid worden erkend als de grondvesten van vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld,

b. Erkennend dat de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de internationale mensenrechtenverdragen hebben verklaard en zijn overeengekomen dat eenieder aanspraak heeft op alle daarin genoemde rechten en vrijheden, zonder enig onderscheid van welke aard dan ook,

c. Opnieuw het universele en ondeelbare karakter bevestigend van, alsmede de onderlinge afhankelijkheid en de nauwe samenhang tussen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden, en de noodzaak dat personen met een handicap gegarandeerd wordt dat zij deze ten volle en zonder discriminatie kunnen uitoefenen,

d. In herinnering brengend het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing, het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden,

e. Erkennend dat het begrip handicap aan verandering onderhevig is en voortvloeit uit de wisselwerking tussen personen met functiebeperkingen en sociale en fysieke drempels die hen belet ten volle, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving,

f. Het belang erkennend van de beginselen en beleidsrichtlijnen, vervat in het Wereldactieplan met betrekking tot personen met een handicap en in de Standaardregels voor het bevorderen van gelijke kansen voor personen met een handicap bij het beïnvloeden van de bevordering, formulering en beoordeling van het beleid, de plannen, programma's en maatregelen op nationaal, regionaal en internationaal niveau teneinde gelijke kansen voor personen met een handicap verder te bevorderen,

g. Het belang benadrukkend van de integratie van aan handicap gerelateerde vraagstukken in het beleid als integraal onderdeel van de relevante strategieën voor duurzame ontwikkeling,

h. Tevens erkennend dat discriminatie van iedere persoon op grond van handicap een schending vormt van de inherente waardigheid en waarde van de mens,

i. Zich voorts rekenschap gevend van de diversiteit van personen met een handicap,

j. De noodzaak erkennend de mensenrechten van alle personen met een handicap, met inbegrip van hen die intensievere ondersteuning behoeven, te bevorderen en beschermen,

k. Bezorgd over het feit dat personen met een handicap ondanks deze uiteenlopende instrumenten en initiatieven overal ter wereld nog steeds geconfronteerd worden met obstakels die hun participatie in de samenleving als gelijkwaardige leden belemmeren, alsmede met schendingen van hun mensenrechten,

l. Het belang onderkennend van internationale samenwerking ter verbetering van de levensomstandigheden van personen met een handicap in alle landen, in het bijzonder in ontwikkelingslanden,

m. De gewaardeerde bestaande en potentiële bijdragen erkennend van personen met een handicap aan het algemeen welzijn en de diversiteit van hun gemeenschappen, en onderkennend dat bevordering van het volledige genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden en de volwaardige participatie door personen met een handicap ertoe zal leiden dat zij sterker gaan beseffen dat zij erbij horen en zal resulteren in wezenlijke vorderingen in de humane, sociale en economische ontwikkeling van de maatschappij en de uitbanning van armoede,

n. Het belang voor personen met een handicap erkennend van individuele autonomie en onafhankelijkheid, met inbegrip van de vrijheid hun eigen keuzes te maken,

o. Overwegend dat personen met een handicap in de gelegenheid moeten worden gesteld actief betrokken te zijn bij de besluitvormingsprocessen over beleid en programma's, met inbegrip van degenen die hen direct betreffen,

p. Bezorgd over de moeilijke situaties waarmee personen met een handicap worden geconfronteerd die het slachtoffer zijn van meervoudige en/of zeer ernstige vormen van discriminatie op grond van hun ras, huidskleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere mening, nationale, etnische of sociale herkomst, vermogen, geboorte, leeftijd of andere status,

q. Erkennend dat het risico het slachtoffer te worden van geweld, verwonding of misbruik, verwaarlozing, nalatige behandeling, mishandeling of uitbuiting voor vrouwen en meisjes met een handicap, zowel binnens- als buitenshuis, vaak groter is,

r. Erkennend dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden ten volle moeten kunnen genieten, daarbij in herinnering roepend de toezeggingen die de Staten die Partij zijn bij het Verdrag inzake de rechten van het kind in dat verband hebben gedaan,

s. De noodzaak benadrukkend dat bij alle pogingen om het volledige genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden door personen met een handicap te bevorderen rekening dient te worden gehouden met het genderperspectief,

t. Met nadruk wijzend op het feit dat de meerderheid van personen met een handicap in armoedige omstandigheden leeft en in dit verband erkennend dat het zeer noodzakelijk is dat de negatieve gevolgen van armoede voor personen met een handicap worden aangepakt,

u. Indachtig het feit dat vreedzame en veilige omstandigheden op basis van eerbiediging van alle doelstellingen en beginselen vervat in het Handvest van de Verenigde Naties en naleving van de van toepassing zijnde mensenrechteninstrumenten onontbeerlijk zijn voor de

volledige bescherming van personen met een handicap, in het bijzonder tijdens gewapende conflicten en buitenlandse bezetting,

v. De noodzaak erkennend van een toegankelijke fysieke, sociale, economische en culturele omgeving, de toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en tot informatie en communicatie, teneinde personen met een handicap in staat te stellen alle mensenrechten en fundamentele vrijheden ten volle te genieten,

w. Beseffend dat mensen, die verantwoordelijkheid dragen tegenover hun medemensen en de gemeenschap waartoe zij behoren, verplicht zijn te streven naar de bevordering en eerbiediging van de rechten die erkend worden in het Internationaal Statuut van de Rechten van Mens,

x. Ervan overtuigd dat het gezin de natuurlijke hoeksteen van de samenleving vormt en recht heeft op bescherming door de samenleving en de Staat en dat personen met een handicap en hun gezinsleden de nodige bescherming en ondersteuning dienen te ontvangen, teneinde hun gezinnen in staat te stellen bij te dragen aan het volledige genot van de rechten van personen met een handicap en wel op voet van gelijkheid met anderen,

y. Ervan overtuigd dat een allesomvattend en integraal internationaal verdrag om de rechten en waardigheid van personen met een handicap te bevorderen en te beschermen, een wezenlijke bijdrage zal vormen aan het aanpakken van de grote sociale achterstand van personen met een handicap en hun participatie in het burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele leven met gelijke kansen, in zowel ontwikkelde landen, als ontwikkelingslanden zal bevorderen,

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 *Doelstelling*

Doel van dit Verdrag is het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

Artikel 2 *Begripsomschrijvingen*

Voor de toepassing van dit Verdrag:

„communicatie” omvat talen, weergave van tekst, braille, tactiele communicatie, grootletterdruk, toegankelijke multimedia, alsmede geschreven teksten, audioteksten, eenvoudige taal, gesproken tekst, ondersteunende communicatie en alternatieve methoden, middelen en vormen voor communicatie, waaronder toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën;

„taal” omvat gesproken taal, gebarentaal alsmede andere vormen van niet-gesproken taal;

„discriminatie op grond van handicap”: elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een handicap dat of die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid met anderen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of burgerlijke leven, of op andere gebieden aangetast of onmogelijk gemaakt wordt. Het omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen;

„redelijke aanpassingen”: noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen disproportionele of onevenredige, of onnodige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen;

„universeel ontwerp”: ontwerpen van producten, omgevingen, programma's en diensten die door iedereen in de ruimst mogelijke zin gebruikt kunnen worden zonder dat een aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is. "Universeel ontwerp" omvat tevens ondersteunende middelen voor specifieke groepen van personen met een handicap, indien die nodig zijn.

Artikel 3

Algemene beginselen

De grondbeginselen van dit Verdrag zijn:

- a. Respect voor de inherente waardigheid, persoonlijke autonomie, met inbegrip van de vrijheid zelf keuzes te maken en de onafhankelijkheid van personen;
- b. Non-discriminatie;
- c. Volledige en daadwerkelijke participatie in, en opname in de samenleving;
- d. Respect voor verschillen en aanvaarding dat personen met een handicap deel uitmaken van de mensheid en menselijke diversiteit;
- e. Gelijke kansen;
- f. Toegankelijkheid;
- g. Gelijkheid van man en vrouw;
- h. Respect voor de zich ontwikkelende mogelijkheden van kinderen met een handicap en eerbiediging van het recht van kinderen met een handicap op het behoud van hun eigen identiteit.

Artikel 4

Algemene verplichtingen

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich te waarborgen en bevorderen dat alle personen met een handicap zonder enige vorm van discriminatie op grond van hun handicap ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen uitoefenen. Hiertoe verplichten de Staten die Partij zijn zich:

a. tot het aannemen van alle relevante wetgevende, administratieve en andere maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de rechten die in dit Verdrag erkend worden;

b. tot het nemen van alle relevante maatregelen, met inbegrip van wetgeving, teneinde bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken aan te passen, of af te schaffen die discriminatie vormen van personen met een handicap;

c. bij al hun beleid en programma's rekenschap te geven van de bescherming en bevordering van de mensenrechten van personen met een handicap;

d. te onthouden van elke handeling of praktijk die onverenigbaar is met dit Verdrag en te waarborgen dat de overheid en de overheidsinstellingen handelen in overeenstemming met dit Verdrag;

e. tot het nemen van alle passende maatregelen om discriminatie op grond van een handicap door personen, organisaties of particuliere ondernemingen uit te bannen;

f. tot het uitvoeren of bevorderen van onderzoek naar en ontwikkeling van universeel ontworpen goederen, diensten, uitrusting en faciliteiten zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, die zo min mogelijk moeten worden aangepast en dit tegen de laagste kosten, om te beantwoorden aan de specifieke behoeften van personen met een handicap, het bevorderen van de beschikbaarheid en het gebruik ervan, en het bevorderen van universele ontwerpen bij de ontwikkeling van normen en richtlijnen;

g. tot het uitvoeren of bevorderen van onderzoek naar en ontwikkeling van, en het bevorderen van de beschikbaarheid en het gebruik van nieuwe technologieën, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën, mobiliteitshulpmiddelen, instrumenten en ondersteunende technologieën, die geschikt zijn voor personen met een handicap, waarbij de prioriteit uitgaat naar betaalbare technologieën;

h. tot het verschaffen van toegankelijke informatie aan personen met een handicap over mobiliteitshulpmiddelen, apparaten en ondersteunende technologieën, met inbegrip van nieuwe technologieën, alsmede andere vormen van hulp, ondersteunende diensten en faciliteiten;

i. de training te bevorderen van vakspecialisten en personeel die werken met personen met een handicap, op het gebied van de rechten die in dit Verdrag worden erkend, teneinde de door deze rechten gewaarborgde hulp en diensten beter te kunnen verlenen.

2. Wat betreft economische, sociale en culturele rechten, verplicht elke Staat die Partij is zich om maatregelen te nemen met volledige gebruikmaking van de hem ter beschikking staande hulpbronnen en, waar nodig, in het kader van internationale samenwerking, om steeds dichter bij een algehele verwezenlijking van de in dit Verdrag erkende rechten te komen, onverminderd de in dit Verdrag vervatte verplichtingen die volgens het internationale recht onverwijd van toepassing zijn.

3. Bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van wetgeving en beleid tot uitvoering van dit Verdrag en bij andere besluitvormingsprocessen betreffende aangelegenheden die betrekking hebben op personen met een handicap, plegen de Staten die Partij zijn nauw overleg met personen met een handicap, met inbegrip van kinderen met een handicap, en betrekken hen daar via hun representatieve organisaties actief bij.

4. Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die in sterkere mate bijdragen aan de verwezenlijking van de rechten van personen met een handicap en die vervat kunnen zijn in het recht van een Staat die Partij is, of in het internationale recht dat voor die Staat van kracht is. Het is niet toegestaan enig mensenrecht dat, of fundamentele vrijheid die in een Staat die Partij is bij dit Verdrag, ingevolge wettelijke bepalingen, overeenkomsten, voorschriften of gewoonten wordt erkend of bestaat, te beperken of ervan af te wijken, onder voorwendsel dat dit Verdrag die rechten of vrijheden niet of in mindere mate erkent.

5. De bepalingen van dit Verdrag strekken zich zonder beperking of uitzondering uit tot alle delen van federale Staten.

Artikel 5

Gelijkheid en non-discriminatie

1. De Staten die Partij zijn, erkennen dat eenieder gelijk is voor de wet en zonder onderscheid recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet.

2. De Staten die Partij zijn, verbieden alle discriminatie op grond van handicap en garanderen personen met een handicap op voet van gelijkheid daadwerkelijke wettelijke bescherming tegen discriminatie op welke grond dan ook.

3. Teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, nemen de Staten die Partij zijn alle passende maatregelen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht.

4. Specifieke maatregelen die nodig zijn om de feitelijke gelijkheid van personen met een handicap te bespoedigen of verwezenlijken, worden niet aangemerkt als discriminatie in de zin van dit Verdrag.

Artikel 6

Vrouwen met een handicap

1. De Staten die Partij zijn erkennen dat vrouwen en meisjes met een handicap onderworpen zijn aan meervoudige discriminatie en nemen in dat verband maatregelen om hen op voet van gelijkheid het volledige genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden te garanderen.

2. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om de volledige ontwikkeling, positieverbetering en autonomie van vrouwen te waarborgen, teneinde hen de uitoefening en het genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden, vervat in dit Verdrag, te garanderen.

Artikel 7

Kinderen met een handicap

1. De Staten die Partij zijn nemen alle nodige maatregelen om te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden genieten.

2. Bij alle beslissingen betreffende kinderen met een handicap vormt het belang van het kind de eerste overweging.

3. De Staten die Partij zijn waarborgen dat kinderen met een handicap het recht hebben vrij blijk te geven van hun opvattingen over alle aangelegenheden die hen betreffen, waarbij op voet van gelijkheid met andere kinderen en in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling naar behoren rekening wordt gehouden met hun opvattingen en waarbij zij bij hun handicap en leeftijd passende ondersteuning krijgen om dat recht te realiseren.

Artikel 8

Bevordering van bewustwording

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich onmiddellijke, doeltreffende en passende maatregelen te nemen:

a. teneinde binnen de gehele maatschappij, waaronder ook op gezinsniveau, de bewustwording te bevorderen ten aanzien van personen met een handicap, en de eerbiediging van de rechten en waardigheid van personen met een handicap te stimuleren;

b. om op alle terreinen van het leven stigmatisering, vooroordelen en schadelijke praktijken ten opzichte van personen met een handicap te bestrijden, met inbegrip van die gebaseerd op grond van geslacht en leeftijd;

c. om de bewustwording van de mogelijkheden en bijdragen van personen met een handicap te bevorderen.

2. Maatregelen daartoe omvatten:

a. het opzetten en handhaven van effectieve bewustwordingscampagnes om:

i. een ontvankelijke houding voor de rechten van personen met een handicap te bevorderen;

ii. een positieve beeldvorming van, en grotere sociale bewustwording ten opzichte van personen met een handicap te bevorderen;

iii. de erkenning van de vaardigheden, verdiensten en talenten van personen met een handicap en van hun bijdragen op de werkplek en arbeidsmarkt te bevorderen;

b. het op alle niveaus van het onderwijssysteem, dus ook onder jonge kinderen, bevorderen van een respectvolle houding ten opzichte van de rechten van personen met een handicap;

c. het aanmoedigen van de media om personen met een handicap te portretteren op een wijze die overeenstemt met het doel van dit Verdrag;

d. het aanmoedigen van het organiseren van programma's voor bewustwordingstrainingen met betrekking tot personen met een handicap en de rechten van personen met een handicap.

Artikel 9

Toegankelijkheid

1. Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, nemen de Staten die Partij zijn passende

maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en –systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Deze maatregelen, die mede de identificatie en bestrijding van obstakels en drempels voor de toegankelijkheid omvatten, zijn onder andere van toepassing op:

a. gebouwen, wegen, vervoer en andere voorzieningen in gebouwen en daarbuiten, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken;

b. informatie, communicatie en andere diensten, met inbegrip van elektronische diensten en nooddiensten.

2. De Staten die Partij zijn nemen tevens passende maatregelen om:

a. de tenuitvoerlegging van minimumnormen en richtlijnen voor de toegankelijkheid van faciliteiten en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, te ontwikkelen, af te kondigen en de toepassing ervan te controleren;

b. te waarborgen dat private instellingen die faciliteiten of diensten aanbieden die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, zich rekenschap geven van alle aspecten van toegankelijkheid voor personen met een handicap;

c. betrokkenen te trainen inzake kwesties op het vlak van de toegankelijkheid waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden;

d. openbare gebouwen en andere faciliteiten te voorzien van bewegwijzering in braille en in makkelijk te lezen en te begrijpen vormen;

e. te voorzien in vormen van praktische hulp door mens of dier en in bemiddeling, waaronder begeleiders, mensen die voorlezen en professionele dovertolken om de toegang tot gebouwen en andere faciliteiten, die openstaan voor het publiek te vergemakkelijken;

f. andere passende vormen van hulp en ondersteuning aan personen met een handicap te bevorderen, teneinde te waarborgen dat zij toegang hebben tot informatie;

g. de toegang voor personen met een handicap tot nieuwe informatie en communicatietechnologieën en -systemen, met inbegrip van het internet, te bevorderen;

h. het ontwerp, de ontwikkeling, productie en distributie van toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën, en communicatiesystemen in een vroeg stadium te bevorderen, opdat deze technologieën en systemen tegen minimale kosten toegankelijk worden.

Artikel 10 *Recht op leven*

De Staten die Partij zijn bevestigen opnieuw dat eenieder beschikt over het inherente recht op leven en nemen alle noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap hiervan op voet van gelijkheid met anderen ten volle kunnen genieten.

Artikel 11

Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties

De Staten die Partij zijn nemen in overeenstemming met hun verplichtingen uit hoofde van het internationale recht, met inbegrip van het internationale humanitaire recht en internationale mensenrechtenverdragen alle nodige maatregelen om de bescherming en veiligheid van personen met een handicap in risicovolle situaties, met inbegrip van gewapende conflicten, humanitaire noodsituaties en natuurrampen, te waarborgen.

Artikel 12

Gelijkheid voor de wet

1. De Staten die Partij zijn bevestigen opnieuw dat personen met een handicap overal als persoon erkend worden voor de wet.

2. De Staten die Partij zijn erkennen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen in alle aspecten van het leven rechtsbekwaam zijn.

3. De Staten die Partij zijn nemen passende maatregelen om personen met een handicap toegang te verschaffen tot de ondersteuning die zij mogelijk behoeven bij de uitoefening van hun rechtsbekwaamheid.

4. De Staten die Partij zijn waarborgen dat alle maatregelen die betrekking hebben op de uitoefening van rechtsbekwaamheid, voorzien in passende en doeltreffende waarborgen in overeenstemming met het internationale recht inzake de mensenrechten om misbruik te voorkomen. Deze waarborgen dienen te verzekeren dat maatregelen met betrekking tot de uitoefening van rechtsbekwaamheid de rechten, wil en voorkeuren van de desbetreffende persoon respecteren, vrij zijn van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding, proportioneel zijn en aangepast zijn aan de omstandigheden van de persoon in kwestie, van toepassing zijn gedurende een zo kort mogelijke periode en onderworpen zijn aan een regelmatige beoordeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of gerechtelijke instantie. De waarborgen dienen evenredig te zijn aan de mate waarin deze maatregelen van invloed zijn op de rechten en belangen van de persoon in kwestie.

5. Met inachtneming van de bepalingen van dit artikel nemen de Staten die Partij zijn alle passende en doeltreffende maatregelen om de rechten te garanderen van personen met een handicap, op voet van gelijkheid met anderen, op eigendom of het erven van vermogen en te waarborgen dat zij hun eigen financiële zaken kunnen behartigen en onder dezelfde voorwaarden als anderen toegang hebben tot bankleningen, hypotheek en andere vormen van financiële kredietverstrekking en verzekeren zij dat het vermogen van personen met een handicap hen niet willekeurig wordt ontnomen.

Artikel 13

Toegang tot de rechter

1. De Staten die Partij zijn waarborgen personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang tot een rechterlijke instantie, met inbegrip van procedurele en leeftijdsconforme voorzieningen, teneinde hun effectieve rol als directe en indirecte partij,

waaronder als getuige, in alle juridische procedures, met inbegrip van de onderzoeksfase en andere voorbereidende fasen, te vergemakkelijken.

2. Teneinde effectieve toegang tot rechterlijke instanties voor personen met een handicap te helpen waarborgen, bevorderen de Staten die Partij zijn passende training voor diegenen die werkzaam zijn in de rechtsbedeling, met inbegrip van medewerkers van politie en het gevangeniswezen.

Artikel 14

Vrijheid en veiligheid van de persoon

1. De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen:

a. het recht op vrijheid en veiligheid van hun persoon genieten;

b. niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd, en dat iedere vorm van vrijheidsberoving geschiedt in overeenstemming met de wet, en dat het bestaan van een handicap in geen geval vrijheidsberoving rechtvaardigt.

2. De Staten die Partij zijn waarborgen dat indien personen met een handicap op grond van om het even welke procedure van hun vrijheid worden beroofd, zij op voet van gelijkheid met anderen recht hebben op de waarborgen in overeenstemming met internationale mensenrechtenverdragen en in overeenstemming met de doelstellingen en beginselen van dit Verdrag worden behandeld, met inbegrip van de verschaffing van redelijke aanpassingen.

Artikel 15

Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

1. Niemand zal worden onderworpen aan foltering en aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. In het bijzonder zal niemand zonder zijn of haar vrij gegeven toestemming worden onderworpen aan medische of wetenschappelijke experimenten.

2. De Staten die Partij zijn nemen alle doeltreffende wetgevende, administratieve, juridische of andere maatregelen om, op gelijke wijze als voor anderen, te voorkomen dat personen met een handicap worden onderworpen aan foltering en aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

Artikel 16

Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

1. De Staten die Partij zijn nemen alle passende wetgevende, administratieve, sociale, educatieve en andere maatregelen om personen met een handicap, zowel binnen- als buitenshuis, te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van de op geslacht gebaseerde aspecten daarvan.

2. De Staten die Partij zijn nemen voorts alle passende maatregelen om alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik te voorkomen door voor personen met een handicap, hun gezinnen en verzorgers onder andere passende vormen van aan geslacht en leeftijd

aangepaste hulp en ondersteuning te waarborgen, met inbegrip van het verschaffen van informatie en scholing omtrent het voorkomen, herkennen en melden van uitbuiting, geweld en misbruik. De Staten die Partij zijn waarborgen dat de dienstverlening op het gebied van bescherming is aangepast aan leeftijd, geslacht en handicap.

3. Teneinde alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik te voorkomen, waarborgen de Staten die Partij zijn, dat alle faciliteiten en programma's die zijn ontwikkeld om personen met een handicap te dienen, daadwerkelijk worden opgevolgd door onafhankelijke autoriteiten.

4. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om het fysieke, cognitieve en psychologische herstel, de rehabilitatie en de terugkeer in de maatschappij van personen met een handicap die het slachtoffer zijn van enige vorm van uitbuiting, geweld of misbruik te bevorderen, waaronder het verschaffen van dienstverlening op het gebied van bescherming. Het herstel en de terugkeer dienen plaats te vinden in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het welzijn, het zelfrespect, de waardigheid en autonomie van de persoon en houden rekening met geslachts- en leeftijdspecifieke behoeften.

5. De Staten die Partij zijn leggen doeltreffende wetgeving en doeltreffend beleid, met inbegrip van wetgeving en beleid, specifiek gericht op vrouwen en kinderen, ten uitvoer om te waarborgen dat gevallen van uitbuiting, geweld en misbruik van personen met een handicap worden geïdentificeerd en onderzocht en, indien daartoe aanleiding bestaat, waar aangewezen, strafrechtelijk worden vervolgd.

Artikel 17

Bescherming van de persoonlijke integriteit

Elke persoon met een handicap heeft op voet van gelijkheid met anderen recht op eerbiediging van zijn fysieke en geestelijke integriteit.

Artikel 18

Vrijheid van verplaatsing en nationaliteit

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap, op voet van gelijkheid met anderen, zich vrij te verplaatsen, vrij hun verblijfplaats te kiezen en het recht op een nationaliteit, onder andere door te waarborgen dat personen met een handicap:

a. het recht hebben een nationaliteit te verwerven en daarvan te veranderen en dat hun nationaliteit hen niet op willekeurige gronden of op grond van hun handicap wordt ontnomen;

b. niet op grond van hun handicap beroofd worden van de mogelijkheid om documenten inzake hun nationaliteit of identiteit te verwerven, bezitten en gebruiken, of om gebruik te maken van procedures dienaangaande, zoals immigratieprocedures die nodig kunnen zijn om de uitoefening van het recht zich vrij te verplaatsen te vergemakkelijken;

c. vrij zijn welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten;

d. niet willekeurig of op grond van hun handicap het recht wordt onthouden hun eigen land binnen te komen.

2. Kinderen met een handicap worden na hun geboorte onverwijld ingeschreven en hebben vanaf hun geboorte recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht hun ouders te kennen en door hen te worden opgevoed.

Artikel 19

Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

De Staten die Partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van alle personen met een handicap om in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen en nemen doeltreffende en passende maatregelen om het personen met een handicap gemakkelijker te maken dit recht ten volle uit te oefenen en volledig deel uit te maken van, en te participeren in de maatschappij, onder meer door te waarborgen dat:

a. personen met een handicap de kans hebben, op voet van gelijkheid met anderen, vrij hun verblijfplaats te kiezen, alsmede waar en met wie zij leven, en niet verplicht zijn te leven in een bepaalde leefstructuur;

b. personen met een handicap toegang hebben tot een reeks van thuis, residentiële en andere maatschappijondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie, noodzakelijk om het wonen en de opname in de maatschappij te ondersteunen en isolatie of uitsluiting uit de maatschappij te voorkomen;

c. de sociale diensten en faciliteiten voor het algemene publiek op voet van gelijkheid beschikbaar zijn voor personen met een handicap en beantwoorden aan hun behoeften.

Artikel 20

Persoonlijke mobiliteit

De Staten die Partij zijn nemen alle doeltreffende maatregelen om de persoonlijke mobiliteit van personen met een handicap met de grootst mogelijke mate van zelfstandigheid te waarborgen onder meer door:

a. de persoonlijke mobiliteit van personen met een handicap te vergemakkelijken op de wijze en op het tijdstip van hun keuze en tegen een betaalbare prijs;

b. de toegang voor personen met een handicap tot hoogwaardige mobiliteitshulpmiddelen, -apparaten, ondersteunende technologieën en vormen van hulp door mens of dier en tot bemiddeling te vergemakkelijken, onder meer door deze beschikbaar te maken tegen een betaalbare prijs;

c. personen met een handicap en gespecialiseerd personeel dat met personen met een handicap werkt, training in mobiliteitsvaardigheden te verschaffen;

d. instellingen die mobiliteitshulpmiddelen, -apparaten en ondersteunende technologieën produceren, aan te moedigen rekening te houden met alle aspecten van mobiliteit voor personen met een handicap.

Artikel 21

Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap het recht op vrijheid van mening en meningsuiting kunnen uitoefenen, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en

denkbeelden te vergaren, te ontvangen en te verstrekken middels elk communicatiemiddel van hun keuze, zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, onder meer door:

a. personen met een handicap tijdig en zonder extra kosten voor het publiek bedoelde informatie te verschaffen in toegankelijke vormen en technologieën, geschikt voor de verschillende soorten handicaps;

b. het aanvaarden en vergemakkelijken van het gebruik van gebarentalen, braille, ondersteunende communicatie en alternatieve vormen van communicatie en alle andere toegankelijke middelen, communicatiemogelijkheden en –vormen naar keuze van personen met een handicap in officiële contacten;

c. private instellingen die diensten verlenen aan het publiek, ook via het internet, aan te sporen informatie en diensten ook in voor personen met een handicap toegankelijke en bruikbare vorm aan te bieden;

d. de massamedia, met inbegrip van informatieverstrekkers via het internet, aan te moedigen hun diensten toegankelijk te maken voor personen met een handicap;

e. het gebruik van gebarentalen te erkennen en te bevorderen.

Artikel 22

Eerbiediging van het privé-leven

1. Geen enkele persoon met een handicap zal, ongeacht zijn of haar woonplaats of woonsituatie, worden blootgesteld aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privé-leven, gezinsleven, woning of correspondentie, of andere vormen van communicatie, of aan onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en reputatie. Personen met een handicap hebben recht op wettelijke bescherming tegen dergelijke vormen van inmenging of aantasting.

2. De Staten die Partij zijn beschermen het privé-leven van personen met een handicap met betrekking tot persoonsgegevens en informatie omtrent hun gezondheid en revalidatie op voet van gelijkheid met anderen.

Artikel 23

Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

1. De Staten die Partij zijn nemen doeltreffende en passende maatregelen om discriminatie van personen met een handicap uit te bannen op het gebied van huwelijk, gezinsleven, ouderschap en relaties, en dit op voet van gelijkheid met anderen, teneinde te waarborgen dat:

a. het recht van alle personen met een handicap van huwbare leeftijd om in vrijheid en met volledige instemming van de beide partners in het huwelijk te treden en een gezin te stichten, wordt erkend;

b. de rechten van personen met een handicap om in vrijheid en bewust te beslissen over het gewenste aantal kinderen en geboortespreiding en op toegang tot leeftijdsrelevante informatie, voorlichting over reproductieve gezondheid en geboortepanning worden erkend en dat zij worden voorzien van de noodzakelijke middelen om deze rechten te kunnen uitoefenen;

c. personen met een handicap, met inbegrip van kinderen, op voet van gelijkheid met anderen hun vruchtbaarheid behouden.

2. De Staten die Partij zijn waarborgen de rechten en verantwoordelijkheden van personen met een handicap, met betrekking tot de voogdij, curatele, zaakwaarneming, adoptie van kinderen of soortgelijke instellingen, indien deze begrippen voorkomen in de nationale wetgeving; in alle gevallen dient het belang van het kind voorop te staan. De Staten die Partij zijn verlenen passende hulp aan personen met een handicap bij het opnemen van hun verantwoordelijkheden op het gebied van de verzorging en opvoeding van hun kinderen.

3. De Staten die Partij zijn waarborgen dat kinderen met een handicap gelijke rechten hebben op het gebied van het familieleven. Teneinde deze rechten te realiseren en te voorkomen dat kinderen met een handicap worden verborgen, verstoten, verwaarloosd of buitengesloten, verplichten de Staten die Partij zijn zich tijdige en uitvoerige informatie, diensten en ondersteuning te bieden aan kinderen met een handicap en hun families.

4. De Staten die Partij zijn waarborgen dat een kind niet tegen zijn wil of die van de ouders van hen wordt gescheiden, tenzij de bevoegde autoriteiten, onderworpen aan rechterlijke toetsing, in overeenstemming met de toepasselijke wet en procedures bepalen dat zulks noodzakelijk is in het belang van het kind. In geen geval zal een kind van zijn ouders worden gescheiden op grond van een handicap van het kind of die van een of beide ouders.

5. De Staten die Partij zijn stellen alles in het werk om, indien de naaste familieleden niet in staat zijn voor een kind met een handicap te zorgen, alternatieve zorg te bewerkstelligen binnen de ruimere familiekring en bij ontbreken daarvan in een gezinsvervangend verband binnen de gemeenschap.

Artikel 24 *Onderwijs*

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op onderwijs. Teneinde dit recht zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, waarborgen Staten die Partij zijn een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren en wel met de volgende doelen:

a. de volledige ontwikkeling van het menselijk potentieel en het gevoel van waardigheid en eigenwaarde en de versterking van de eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en de menselijke diversiteit;

b. de optimale ontwikkeling door personen met een handicap van hun persoonlijkheid, talenten en creativiteit, alsmede hun mentale en fysieke mogelijkheden, naar staat van vermogen;

c. het in staat stellen van personen met een handicap om daadwerkelijk te participeren in een vrije maatschappij.

2. Bij de uitoefening van dit recht waarborgen de Staten die Partij zijn dat:

a. personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem, en dat kinderen met een handicap niet op grond van hun

handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs;

b. personen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs en wel op basis van gelijkheid met anderen in de gemeenschap waarin zij leven;

c. redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie;

d. personen met een handicap, binnen het algemene onderwijssysteem, de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben om effectieve deelname aan het onderwijs te vergemakkelijken;

e. doeltreffende, aan het individu aangepaste, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van onderwijs waarbij niemand wordt uitgesloten.

3. De Staten die Partij zijn stellen personen met een handicap in staat praktische en sociale vaardigheden op te doen, teneinde hun volledige deelname aan het onderwijs en in het gemeenschapsleven op voet van gelijkheid te vergemakkelijken. Daartoe nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen, waaronder:

a. het vergemakkelijken van het leren van braille, alternatieve schrijfwijzen, het gebruik van ondersteunende en alternatieve communicatiemethoden, -middelen en -vormen, alsmede het opdoen van vaardigheden op het gebied van oriëntatie en mobiliteit en het vergemakkelijken van ondersteuning en begeleiding door lotgenoten;

b. het leren van gebarentaal vergemakkelijken en de taalkundige identiteit van de gemeenschap van doven bevorderen;

c. waarborgen dat het onderwijs voor personen, en in het bijzonder voor kinderen, die blind, doof of doofblind zijn, plaatsvindt in de talen en met de communicatiemethoden en -middelen die het meest geschikt zijn voor de desbetreffende persoon en in een omgeving waarin hun cognitieve en sociale ontwikkeling worden geoptimaliseerd.

4. Teneinde de uitoefening van dit recht te vergemakkelijken, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om leerkrachten aan te stellen, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, die zijn opgeleid voor gebarentaal en/of braille, en leidinggevers en medewerkers op te leiden die op alle niveaus van het onderwijs werkzaam zijn. Bij deze opleiding moeten de studenten worden getraind in het omgaan met personen met een handicap en het gebruik van de desbetreffende ondersteunende communicatie en andere methoden, middelen en vormen van en voor communicatie, onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen.

5. De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen, toegang verkrijgen tot het tertiair onderwijs, beroepsopleidingen, volwassenenonderwijs en een leven lang leren. Daartoe waarborgen de Staten die Partij zijn dat redelijke aanpassingen worden verschaft aan personen met een handicap.

Artikel 25

Gezondheid

De Staten die Partij zijn erkennen dat personen met een handicap zonder discriminatie op grond van hun handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de toegang te waarborgen tot diensten op het gebied van geslachtsspecifieke gezondheidszorg, met inbegrip van revalidatie. In het bijzonder zullen de Staten die Partij zijn:

a. personen met een handicap voorzien van hetzelfde aanbod met dezelfde kwaliteit en volgens dezelfde normen voor gratis of betaalbare gezondheidszorg en –programma's die aan anderen worden verstrekt, waaronder op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid, en aan de populatie aangepaste programma's op het gebied van volkgezondheid;

b. die diensten op het gebied van gezondheidszorg verschaffen die personen met een handicap in het bijzonder vanwege hun handicap behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, ingrijpen, alsook diensten om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;

c. deze gezondheidsdiensten zo dicht mogelijk bij de eigen gemeenschap van de mensen verschaffen, ook op het platteland;

d. van vakspecialisten in de gezondheidszorg eisen dat zij aan personen met een handicap zorg van dezelfde kwaliteit verlenen als aan anderen, met name dat zij de vrij, op basis van goede informatie, gegeven toestemming verkrijgen van de betrokken persoon met een handicap, door onder andere de bewustwording bij het personeel van de mensenrechten, waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een handicap te vergroten door middel van training en het vaststellen van ethische normen voor de publieke en private gezondheidszorg;

e. In de verzekeringssector de discriminatie van personen met een handicap verbieden, zodat zij aan redelijke en billijke voorwaarden een ziektekostenverzekering en, indien een dergelijke verzekering is toegestaan volgens het nationale recht, een levensverzekering kunnen krijgen;

f. voorkomen dat gezondheidszorg, gezondheidsdiensten, voedsel en vloeistoffen op discriminatoire gronden vanwege een handicap worden ontzegd.

Artikel 26

Integratie en participatie

1. De Staten die Partij zijn nemen doeltreffende en passende maatregelen, onder andere via ondersteuning door lotgenoten, om personen met een handicap in staat te stellen de maximaal mogelijke onafhankelijkheid, fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige vaardigheden te behouden en volledige opname en participatie in alle aspecten van het leven te bereiken. Daartoe organiseren en versterken de Staten die Partij zijn uitgebreide diensten en programma's op het gebied van integratie en participatie en breiden zij deze uit, met name op het gebied van gezondheid, werkgelegenheid, onderwijs en sociale diensten en wel zodanig dat deze diensten en programma's:

a. in een zo vroeg mogelijk stadium beginnen en gebaseerd zijn op een multidisciplinaire inventarisatie van de behoeften en mogelijkheden van de persoon in kwestie;

b. de participatie en opname in de gemeenschap en alle aspecten van de samenleving ondersteunen, vrijwillig zijn en beschikbaar zijn voor personen met een handicap, zo dicht mogelijk bij hun eigen gemeenschappen, ook op het platteland.

2. De Staten die Partij zijn stimuleren de ontwikkeling van basis- en vervolgotrainingen voor vakspecialisten en personeel dat werkzaam is in de dienstverlening op het vlak van integratie en participatie.

3. De Staten die Partij zijn stimuleren de beschikbaarheid, kennis en het gebruik van ondersteunende apparaten en technologieën die zijn ontworpen voor personen met een handicap, voor zover zij betrekking hebben op integratie en participatie.

Artikel 27

Werk en werkgelegenheid

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op werk, op voet van gelijkheid met anderen; dit omvat het recht op de mogelijkheid in het levensonderhoud te voorzien door middel van vrij gekozen of aanvaard werk op een open arbeidsmarkt en in een open werkomgeving, waar inclusie wordt bevorderd en die toegankelijk zijn voor personen met een handicap. De Staten die Partij zijn waarborgen en bevorderen de uitoefening van het recht op werk, met inbegrip van personen die een handicap verwerven tijdens de uitoefening van hun functie, door het nemen van passende maatregelen, onder meer door middel van wetgeving, teneinde onder andere:

a. discriminatie op grond van handicap te verbieden met betrekking tot alle aangelegenheden betreffende alle vormen van werkgelegenheid, waaronder voorwaarden voor de werving, aanstelling en indiensttreding, voortzetting van het dienstverband, carrièremogelijkheden en een veilige en gezonde werkomgeving;

b. het recht van personen met een handicap op rechtmatige en gunstige arbeidsomstandigheden op voet van gelijkheid met anderen te beschermen, met inbegrip van gelijke kansen en gelijke beloning voor werk van gelijke waarde, een veilige en gezonde werkomgeving, waaronder bescherming tegen intimidatie, alsmede de mogelijkheid tot rechtsherstel bij grieven;

c. te waarborgen dat personen met een handicap hun arbeids- en vakbondsrechten op voet van gelijkheid met anderen kunnen uitoefenen;

d. personen met een handicap in staat te stellen effectieve toegang te krijgen tot technische en algemene beroepskeuze voorlichtingsprogramma's, arbeidsbemiddeling, beroeps- en vervolgoopleidingen die openstaan voor het publiek;

e. de kans op werk en carrièremogelijkheden voor personen met een handicap op de arbeidsmarkt te bevorderen, alsmede hen te ondersteunen bij het vinden, verwerven en behouden van werk, dan wel de terugkeer naar tewerkstelling;

f. de kansen te bevorderen om te werken als zelfstandige, op het ondernemerschap, het ontwikkelen van samenwerkingverbanden en een eigen bedrijf te beginnen;

- g. personen met een handicap in dienst te nemen in de publieke sector;
- h. de werkgelegenheid voor personen met een handicap in de private sector te bevorderen door middel van passend beleid en passende maatregelen, waaronder voorkeursbeleid, aanmoedigingspremies en andere maatregelen;
- i. te waarborgen dat op de werkplek wordt voorzien in redelijke aanpassingen voor personen met een handicap;
- j. te bevorderen dat personen met een handicap werkervaring kunnen opdoen op de open arbeidsmarkt;
- k. de beroepsmatige en professionele re-integratie van en programma's ten behoeve van het behoud van hun baan en terugkeer naar tewerkstelling voor personen met een handicap te bevorderen.

2. De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap niet in slavernij worden gehouden of anderszins worden gedwongen tot het verrichten van arbeid en op voet van gelijkheid met anderen worden beschermd tegen gedwongen of verplichte arbeid.

Artikel 28

Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezinnen, met inbegrip van voldoende voeding, kleding en huisvesting en op de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden, en nemen passende maatregelen om de uitoefening van dit recht zonder discriminatie op grond van handicap te beschermen en te bevorderen.

2. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op sociale bescherming en op het genot van dat recht zonder discriminatie op grond van handicap, en nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dat recht te waarborgen en te stimuleren, met inbegrip van maatregelen om:

- a. de gelijke toegang voor personen met een handicap tot voorzieningen op het gebied van zuiver water te waarborgen, alsmede toegang te waarborgen tot passende en betaalbare diensten, instrumenten en andere vormen van ondersteuning voor aan de handicap gerelateerde behoeften;

- b. de toegang voor personen met een handicap, in het bijzonder voor vrouwen, meisjes en ouderen, tot programma's voor sociale bescherming en het terugdringen van de armoede te waarborgen;

- c. voor personen met een handicap en hun gezinnen die in armoede leven de toegang tot hulp van de overheid te waarborgen, voor aan de handicap gerelateerde kosten, met inbegrip van adequate training, advisering, financiële hulp en mantelzorgondersteunende zorg;

- d. de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot sociale huisvestingsprogramma's;

e. de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot pensioensuitkeringen en -programma's.

Artikel 29

Participatie in het politieke en openbare leven

De Staten die Partij zijn garanderen personen met een handicap politieke rechten en de mogelijkheid deze op voet van gelijkheid met anderen uit te oefenen, en verplichten zich:

a. te waarborgen dat personen met een handicap daadwerkelijk en ten volle kunnen participeren in het politieke en openbare leven, hetzij rechtstreeks, hetzij via vrij gekozen vertegenwoordigers, met inbegrip van het recht, en de gelegenheid, voor personen met een handicap hun stem uit te brengen en gekozen te worden, onder andere door:

i. te waarborgen dat de stemprocedures, -faciliteiten en voorzieningen adequaat, toegankelijk en gemakkelijk te begrijpen en te gebruiken zijn;

ii. het recht van personen met een handicap te beschermen om in het geheim hun stem uit te brengen bij verkiezingen en publieksreferenda zonder intimidatie en om zich verkiesbaar te stellen, op alle niveaus van de overheid een functie te bekleden en alle openbare taken uit te oefenen, waarbij het gebruik van ondersteunende en nieuwe technologieën, indien van toepassing, wordt vergemakkelijkt;

iii. de vrije wilsuiting van personen met een handicap als kiezers te waarborgen en daartoe, waar nodig, op hun verzoek ondersteuning toe te staan bij het uitbrengen van hun stem door een persoon van hun eigen keuze;

b. actief een omgeving te bevorderen waarin personen met een handicap daadwerkelijk en ten volle kunnen participeren in de uitoefening van openbare functies, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen en hun participatie in publieke aangelegenheden aan te moedigen, waaronder:

i. de participatie in non-gouvernementele organisaties en verenigingen die zich bezighouden met het openbare en politieke leven in het land en in de activiteiten en het bestuur van politieke partijen;

ii. het oprichten en zich aansluiten bij organisaties van personen met een handicap die hen vertegenwoordigen op internationaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Artikel 30

Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap om op voet van gelijkheid met anderen deel te nemen aan het culturele leven en nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap:

a. toegang hebben tot cultuur in toegankelijke vorm;

b. toegang hebben tot televisieprogramma's, films, theater en andere culturele activiteiten in toegankelijke vorm;

c. toegang hebben tot plaatsen voor culturele activiteiten, zoals theaters, musea, bioscopen, bibliotheken en dienstverlening op het gebied van toerisme en zo veel als mogelijk toegang hebben tot monumenten en plaatsen van nationaal cultureel belang.

2. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de kans te bieden hun creatieve, artistieke en intellectuele mogelijkheden te ontwikkelen en gebruiken, niet alleen ten eigen bate maar ook ter verrijking van de maatschappij.

3. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen in overeenstemming met het internationale recht om te waarborgen dat wetgeving ter bescherming van de intellectuele eigendom geen onredelijke of discriminatoire belemmering vormt voor de toegang van personen met een handicap tot cultuur.

4. Personen met een handicap hebben op voet van gelijkheid met anderen recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke culturele en taalkundige identiteit, met inbegrip van gebarentalen en dovencultuur.

5. Teneinde personen met een handicap in staat te stellen op voet van gelijkheid met anderen deel te nemen aan recreatie, vrijetijdsbesteding en sportactiviteiten, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om:

a. de deelname van personen met een handicap aan algemene sportactiviteiten op alle niveaus zo veel mogelijk aan te moedigen en te bevorderen;

b. te waarborgen dat personen met een handicap de kans krijgen handicapspecifieke sport- en recreatieactiviteiten te organiseren, ontwikkelen en daaraan deel te nemen en daartoe te bevorderen dat hen op voet van gelijkheid met anderen aangepaste training, instructieprogramma's en middelen worden verschaft;

c. te waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot sport-, recreatie- en toeristische locaties;

d. te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen kunnen deelnemen aan spel-, recreatie-, vrije tijds- en sportactiviteiten, met inbegrip van activiteiten in schoolverband;

e. te waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot diensten van degenen die betrokken zijn bij de organisatie van recreatie-, toeristische, vrijetijds- en sportactiviteiten.

Artikel 31

Statistieken en het verzamelen van gegevens

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich relevante informatie te verzamelen, met inbegrip van statistische en onderzoeksgegevens, teneinde hen in staat te stellen beleid te formuleren en te implementeren ter uitvoering van dit Verdrag. De procedures voor het verzamelen en actualiseren van deze informatie:

a. dienen te voldoen aan wettelijk vastgestelde waarborgen, met inbegrip van wetgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens teneinde de vertrouwelijkheid en de eerbiediging van het privé-leven van personen met een handicap te waarborgen;

b. dienen te voldoen aan internationaal aanvaarde normen ter bescherming van de rechten van de mens en fundamentele vrijheden en ethische grondbeginselen bij het verzamelen en gebruik van statistieken.

2. De in overeenstemming met dit artikel verzamelde informatie wordt op passende wijze ontleed en gebruikt voor de tenuitvoerlegging van de verplichtingen van de Staten die Partij zijn uit hoofde van dit Verdrag en bij het opsporen en aanpakken van de belemmeringen waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden bij het uitoefenen van hun rechten.

3. De Staten die Partij zijn aanvaarden de verantwoordelijkheid voor de verspreiding van deze statistieken en waarborgen dat deze toegankelijk zijn voor zowel personen met een handicap als anderen.

Artikel 32

Internationale samenwerking

1. De Staten die Partij zijn onderkennen het belang van internationale samenwerking en de bevordering daarvan ter ondersteuning van nationale inspanningen ter verwezenlijking van de doelstellingen van dit Verdrag, en treffen passende en doeltreffende maatregelen in dit verband tussen Staten en, waar toepasselijk, in de vorm van een samenwerkingsverband met relevante internationale en regionale organisaties en het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder organisaties van personen met een handicap. Deze maatregelen kunnen onder meer bestaan uit:

a. het waarborgen dat internationale samenwerking, met inbegrip van internationale ontwikkelingsprogramma's, toegankelijk is voor personen met een handicap en dat daarbij niemand uitgesloten wordt;

b. het vergemakkelijken en ondersteunen van capaciteitsopbouw, onder meer door het uitwisselen en delen van informatie, ervaringen, trainingsprogramma's en goede praktijken;

c. het vergemakkelijken van samenwerking bij onderzoek en toegang tot wetenschappelijke en technische kennis;

d. het waar nodig verschaffen van technische en economische ondersteuning, onder meer door het vergemakkelijken van de toegang tot en het delen van toegankelijke en ondersteunende technologieën en door de overdracht van technologieën.

2. De bepalingen van dit artikel laten de verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag van alle Staten die Partij zijn onverlet.

Artikel 33

Nationale tenuitvoerlegging en toezicht

1. De Staten die Partij zijn wijzen binnen hun administratieve organisatie een of meer contactpunten aan voor aangelegenheden die betrekking hebben op de uitvoering van dit Verdrag en besteden naar behoren aandacht aan het instellen van een coördinatiesysteem binnen de overheid teneinde het nemen van maatregelen in verschillende sectoren en op verschillende niveaus te vergemakkelijken.

2. In overeenstemming met hun rechts- en administratieve systeem onderhouden en versterken de Staten die Partij zijn op hun grondgebied een kader, met onder meer een of meer onafhankelijke instanties, al naargelang, om de uitvoering van dit Verdrag te bevorderen, te beschermen en op te volgen of wijzen daarvoor een instantie aan of richten die op. Bij het aanwijzen of oprichten van een dergelijke instantie houden de Staten die Partij zijn rekening met de beginselen betreffende de status en het functioneren van nationale instellingen voor de bescherming en bevordering van de rechten van de mens.

3. Het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen, wordt betrokken bij en participeert volledig bij de opvolging.

Artikel 34

Comité voor de rechten van personen met een handicap

1. Er wordt een Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap ingesteld (hierna te noemen „het Comité”) dat de hieronder te noemen functies uitoefent.

2. Het Comité zal, op het tijdstip waarop dit Verdrag in werking treedt, bestaan uit twaalf deskundigen. Zodra nogmaals zestig Staten het Verdrag hebben bekrachtigd en ertoe zijn toegetreden, nemen nog zes personen zitting in het Comité, zodat het maximum aantal leden van 18 wordt bereikt.

3. De leden van het Comité nemen ten persoonlijke titel zitting en dienen van hoog zedelijk aanzien en erkende bekwaamheid, op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt, te zijn. De Staten die Partij zijn worden verzocht bij de voordracht van hun kandidaten naar behoren rekening te houden met de bepaling vervat in artikel 4, derde lid, van dit Verdrag.

4. De leden van het Comité worden gekozen door de Staten die Partij zijn, waarbij rekening wordt gehouden met een billijke geografische spreiding, vertegenwoordiging van de uiteenlopende beschavingen en van de voornaamste rechtsstelsels, een evenwichtige gendervertegenwoordiging en deelname door deskundigen met een handicap.

5. De leden van het Comité worden gekozen tijdens vergaderingen van de Conferentie van Staten die partij zijn door middel van geheime stemming uit een lijst van personen, die door de Staten die Partij zijn uit hun onderdanen worden aangewezen. Tijdens deze vergaderingen, waarvoor twee derde van de Staten die Partij zijn het quorum vormen, zijn degenen die in het Comité zijn gekozen, die personen, die het grootste aantal stemmen hebben verkregen, alsmede een absolute meerderheid van de stemmen van de aanwezige vertegenwoordigers van de Staten die Partij zijn die hun stem uitbrengen.

6. De eerste verkiezing wordt niet later gehouden dan zes maanden na de datum van inwerkingtreding van dit Verdrag. Uiterlijk vier maanden voor de datum van elke stemming zendt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties een brief aan de Staten die Partij zijn, teneinde hen uit te nodigen hun voordrachten binnen twee maanden in te dienen. De Secretaris-Generaal stelt vervolgens een alfabetische lijst op van alle personen die aldus zijn voorgedragen, waarbij aangegeven wordt door welke Staat die Partij is, zij zijn voorgedragen en legt deze voor aan de Staten die Partij zijn bij dit Verdrag.

7. De leden van het Comité worden gekozen voor een termijn van vier jaar. Zij zijn eenmaal herkiesbaar. De termijn van zes bij de eerste verkiezing benoemde leden loopt na twee

jaar af; terstond na de eerste verkiezing worden die leden bij loting aangewezen door de voorzitter van de in het vijfde lid van dit artikel bedoelde vergadering.

8. De verkiezing van de zes extra leden van het Comité vindt plaats in het kader van de gewone verkiezingen in overeenstemming met de desbetreffende bepalingen van dit artikel.

9. Indien een lid van het Comité overlijdt, terugtreedt of om andere redenen verklaart zijn of haar taken niet langer te kunnen vervullen, benoemt de Staat die Partij is die dat lid heeft voorgedragen een andere deskundige die beschikt over de kwalificaties en voldoet aan de vereisten vervat in de desbetreffende bepalingen van dit artikel om gedurende het resterende deel van de termijn zitting te nemen.

10. Het Comité stelt zijn reglement van orde vast.

11. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de benodigde personeelsleden en voorzieningen ter beschikking, met het oog op de doeltreffende uitvoering van de taken van het Comité uit hoofde van dit Verdrag en belegt de eerste vergadering.

12. Na goedkeuring van de Algemene Vergadering ontvangen de leden van het Comité dat uit hoofde van dit Verdrag is opgericht, emolumenten uit de middelen van de Verenigde Naties onder de voorwaarden die door de Algemene Vergadering worden vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met het belang van de verantwoordelijkheden van het Comité.

13. De leden van het Comité hebben recht op de faciliteiten, voorrechten en immuniteiten van deskundigen die een missie uitvoeren voor de Verenigde Naties, zoals vastgelegd in de desbetreffende artikelen van het Verdrag betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Verenigde Naties.

Artikel 35

Rapportering door de Staten die Partij zijn

1. Elke Staat die Partij is dient, binnen twee jaar nadat dit Verdrag voor de desbetreffende Staat die Partij is in werking is getreden, via de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties een uitgebreid rapport in bij het Comité over de maatregelen die zijn genomen om zijn verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag na te komen, alsmede over de vooruitgang die is geboekt in dat verband.

2. Daarna brengen de Staten die Partij zijn ten minste eenmaal per vier jaar een vervolgrapport uit en voorts wanneer het Comité daarom verzoekt.

3. Het Comité stelt, waar nodig, richtlijnen vast die van toepassing zijn op de inhoud van de rapporten.

4. Een Staat die Partij is die een uitgebreid eerste rapport heeft ingediend bij het Comité, behoeft de informatie die eerder is verstrekt niet te herhalen in de vervolgrapporten. Bij het opstellen van de rapporten voor het Comité, worden de Staten die Partij zijn uitgenodigd te overwegen daarbij een open en transparante procedure te volgen en zich naar behoren rekenschap te geven van de bepaling vervat in artikel 4, derde lid, van dit Verdrag.

5. In de rapporten kunnen factoren en problemen worden vermeld die van invloed zijn op de mate waarin de verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag worden vervuld.

Artikel 36

Behandeling van rapporten

1. Elk rapport wordt behandeld door het Comité dat naar aanleiding daarvan suggesties en algemene aanbevelingen die het relevant acht kan doen en deze doen toekomen aan de desbetreffende Staat die Partij is. De Staat die Partij is, kan daarop reageren door alle door hem nuttig geachte informatie te zenden aan het Comité. Het Comité kan de Staten die Partij zijn verzoeken om nadere informatie met betrekking tot de tenuitvoerlegging van dit Verdrag.

2. Indien een Staat die Partij is de termijn voor het indienen van een rapport aanmerkelijk overschreden heeft, kan het Comité de desbetreffende Staat die Partij is in kennis stellen van de noodzaak de tenuitvoerlegging van dit Verdrag in die Staat die Partij is te onderzoeken op grond van betrouwbare informatie waarover het Comité beschikt, indien het desbetreffende rapport niet binnen drie maanden na de kennisgeving wordt ingediend. Het Comité nodigt de desbetreffende Staat die Partij is uit deel te nemen aan dat onderzoek. Indien de Staat die Partij is antwoordt door het desbetreffende rapport in te dienen, zijn de bepalingen van het eerste lid van dit artikel van toepassing.

3. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de rapporten ter beschikking aan alle Staten die Partij zijn.

4. De Staten die Partij zijn stellen hun rapport algemeen beschikbaar aan het publiek in hun eigen land en vergemakkelijken de toegang tot suggesties en algemene aanbevelingen met betrekking tot deze rapporten.

5. Indien het dit opportuun acht, zendt het Comité de rapporten van de Staten die Partij zijn aan de gespecialiseerde organisaties, fondsen en programma's van de Verenigde Naties en andere bevoegde organen om daarin vervatte verzoeken om, of meldingen van hun behoefte aan technisch advies of ondersteuning tezamen met eventueel commentaar of aanbevelingen van het Comité ter zake van deze verzoeken of meldingen aan hen voor te leggen.

Artikel 37

Samenwerking tussen Staten die Partij zijn en het Comité

1. Elke Staat die Partij is werkt samen met het Comité en ondersteunt zijn leden bij de uitoefening van hun mandaat.

2. In hun betrekkingen met de Staten die Partij zijn, besteedt het Comité voldoende aandacht aan de wegen en manieren om de nationale capaciteiten voor de tenuitvoerlegging van dit Verdrag te verbeteren, onder andere door middel van internationale samenwerking.

Artikel 38

Betrekkingen van het Comité met andere organen

Teneinde de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van dit Verdrag te bevorderen, en de internationale samenwerking op het terrein waarop dit Verdrag betrekking heeft, aan te moedigen:

a. hebben de gespecialiseerde agentschappen en andere organen van de Verenigde Naties het recht vertegenwoordigd te worden bij het onderzoek naar de tenuitvoerlegging van de

bepalingen van dit Verdrag die vallen binnen het kader van hun mandaat. Indien het dat opportuun acht, kan het Comité de gespecialiseerde organisaties en andere bevoegde organen uitnodigen deskundig advies te verstrekken voor de tenuitvoerlegging van het Verdrag op terreinen die vallen binnen het kader van hun onderscheiden mandaten. Het Comité kan gespecialiseerde organisaties en andere organen van de Verenigde Naties uitnodigen rapporten in te dienen over de tenuitvoerlegging van het Verdrag op terreinen die vallen binnen het kader van hun werkzaamheden;

b. kan het Comité bij de uitvoering van zijn mandaat overleggen met andere bevoegde organen die zijn opgericht op grond van internationale mensenrechtenverdragen, teneinde de consistentie van hun onderscheiden rapporteringsrichtlijnen, suggesties en algemene aanbevelingen te waarborgen en dubbel werk en overlapping bij de vervulling van hun taken te voorkomen.

Artikel 39

Rapportering door het Comité

Het Comité brengt eens om de twee jaar verslag uit aan de Algemene Vergadering en aan de Economische en Sociale Raad en kan suggesties en algemene aanbevelingen doen naar aanleiding van het onderzoek van de rapporten en informatie ontvangen van de Staten die Partij zijn. Deze suggesties en algemene aanbevelingen dienen in het rapport van het Comité te worden opgenomen tezamen met het eventuele commentaar van de Staten die Partij zijn.

Artikel 40

Conferentie van de Staten die Partij zijn

1. De Staten die Partij zijn komen regelmatig bijeen in een Conferentie van de Staten die Partij zijn teneinde elke aangelegenheid te behandelen met betrekking tot de tenuitvoerlegging van dit Verdrag.

2. Uiterlijk zes maanden na de inwerkingtreding van dit Verdrag wordt de Conferentie van de Staten die Partij zijn bijeengeroepen door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties belegt de volgende bijeenkomsten eenmaal per twee jaar of wanneer de Conferentie van de Staten die Partij zijn daartoe besluit.

Artikel 41

Depositaris

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties is depositaris van dit Verdrag.

Artikel 42

Ondertekening

Dit Verdrag staat vanaf 30 maart 2007 op het hoofdkwartier van de Verenigde Naties in New York open voor ondertekening door alle Staten en organisaties voor regionale integratie.

Artikel 43

Instemming te worden gebonden

Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd door de ondertekenende Staten en formeel te worden bevestigd door de ondertekenende organisaties voor regionale integratie. Het staat open voor toetreding door elke Staat of organisatie voor regionale integratie die het Verdrag niet heeft ondertekend.

Artikel 44 *Organisaties voor regionale integratie*

1. Een „organisatie voor regionale integratie” is een organisatie die is opgericht door soevereine Staten van een bepaalde regio waaraan haar lidstaten de bevoegdheid hebben overgedragen ter zake van aangelegenheden waarop dit Verdrag van toepassing is. Dergelijke organisaties leggen in hun akten van formele bevestiging of toetreding vast in welke mate zij bevoegd zijn ter zake van aangelegenheden waarop dit Verdrag van toepassing is. Deze organisaties doen de depositaris tevens mededeling van iedere relevante wijziging in de reikwijdte van hun bevoegdheden.

2. Verwijzingen naar „Staten die Partij zijn” in dit Verdrag zijn binnen de reikwijdte van hun bevoegdheid tevens van toepassing op deze organisaties.

3. Voor de toepassing van artikel 45, eerste lid, en artikel 47, tweede en derde lid, worden akten neergelegd door een organisatie voor regionale integratie, niet meegeteld.

4. Organisaties voor regionale integratie oefenen ter zake van binnen hun bevoegdheid vallende aangelegenheden hun stemrecht bij de Conferentie van de Staten die Partij zijn uit met een aantal stemmen dat gelijk is aan het aantal van hun lidstaten die partij zijn bij dit Verdrag. Bedoelde organisaties oefenen hun stemrecht niet uit indien een van hun lidstaten zijn stemrecht uitoefent, en omgekeerd.

Artikel 45 *Inwerkingtreding*

1. Dit Verdrag treedt in werking dertig dagen na de neerlegging van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding.

2. Voor elke Staat of organisatie voor regionale integratie die het Verdrag na de neerlegging van de twintigste akte bekrachtigt, formeel bevestigt of ertoe toetreedt, treedt het Verdrag in werking dertig dagen na de neerlegging van zijn akte ter zake.

Artikel 46 *Voorbehouden*

1. Voorbehouden die onverenigbaar zijn met het onderwerp en het doel van dit Verdrag zijn niet toegestaan.

2. Voorbehouden kunnen te allen tijde worden ingetrokken.

Artikel 47 *Wijzigingen*

1. Elke Staat die Partij is kan een wijziging van dit Verdrag voorstellen en indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt voorgestelde wijzigingen mede aan de Staten die Partij zijn met het verzoek hem te berichten of zij een conferentie van de Staten die Partij zijn verlangen, teneinde de voorstellen te bestuderen en daarover te beslissen. Indien, binnen vier maanden na de datum van deze mededeling, ten minste een derde van de Staten die Partij zijn een dergelijke conferentie verlangt, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Wijzigingen die worden aangenomen door een meerderheid van twee derde van de aanwezige Staten die Partij zijn en hun stem uitbrengen, worden door de Secretaris-Generaal voorgelegd aan de Algemene Vergadering en vervolgens ter aanvaarding aan alle Staten die Partij zijn.

2. Een overeenkomstig het eerste lid van dit artikel aangenomen en goedgekeurde wijziging, treedt in werking dertig dagen nadat het aantal neergelegde akten van aanvaarding twee derde bedraagt van het aantal Staten die Partij waren op de datum waarop de wijziging aangenomen werd. De wijziging treedt vervolgens voor elke Staat die Partij is in werking dertig dagen na de datum waarop deze zijn instrument van aanvaarding heeft neergelegd. Een wijziging is uitsluitend bindend voor de Staten die Partij zijn die haar aanvaard hebben.

3. Indien daartoe bij consensus besloten is door de Conferentie van de Staten die Partij zijn, treedt een wijziging die is aangenomen en goedgekeurd in overeenstemming met het eerste lid van dit artikel en uitsluitend betrekking heeft op de artikelen 34, 38, 39 of 40 voor alle Staten die Partij zijn in werking, dertig dagen nadat het aantal neergelegde akten van aanvaarding twee derde bedraagt van het aantal Staten die Partij waren op de datum waarop de wijziging werd aangenomen.

Artikel 48 *Opzegging*

Een Staat die Partij is kan dit Verdrag opzeggen door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht een jaar na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 49 *Toegankelijk formaat*

De tekst van dit Verdrag wordt beschikbaar gesteld in toegankelijk formaat.

Artikel 50 *Authentieke teksten*

De Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst van dit Verdrag zijn gelijkelijk authentiek.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekende gevolmachtigden, daartoe naar behoren gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, dit Verdrag hebben ondertekend.

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

De Staten die Partij zijn bij dit Protocol zijn overeengekomen als volgt:

Artikel 1

1. Een Staat die Partij is bij dit Protocol (“Staat die Partij is”) erkent dat het Comité voor de rechten van personen met een handicap (“het Comité”) bevoegd is voor het in ontvangst nemen en onderzoeken van kennisgevingen van of namens personen of groepen van personen die vallen onder de rechtsmacht van de Staat die Partij is en die beweren het slachtoffer te zijn van een schending van de bepalingen van het Verdrag door deze Staat.
2. Het Comité neemt geen kennisgevingen in ontvangst met betrekking tot een Staat die Partij is bij het Verdrag, maar die niet Partij is bij dit Protocol.

Artikel 2

Het Comité verklaart niet-ontvankelijk kennisgevingen:

- a) die anoniem zijn;
- b) die een misbruik zijn van het recht dergelijke meldingen te doen of onverenigbaar zijn met de bepalingen van het Verdrag;
- c) die betrekking hebben op een door het Comité reeds onderzochte aangelegenheid of een aangelegenheid die reeds is onderzocht of wordt onderzocht voor een andere internationale onderzoeks- of beslechttingsinstantie;
- d) wanneer niet alle beschikbare nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, tenzij de procedure daartoe een redelijke termijn overschrijdt of het onwaarschijnlijk is dat de melder aldus herstel krijgt;
- e) die kennelijk ongegrond of onvoldoende met redenen omkleed zijn; of
- f) die betrekking hebben op feiten die zich hebben voorgedaan voor de inwerkingtreding van het Protocol ten aanzien van de desbetreffende Staat die Partij is, tenzij deze feiten voortduren na deze datum.

Artikel 3

Onder voorbehoud van de bepalingen van artikel 2 van dit Protocol brengt het Comité alle toegezonden kennisgevingen op vertrouwelijke wijze onder de aandacht van de desbetreffende Staat die Partij is. De desbetreffende Staat die Partij is, verstrekt binnen een termijn van zes maanden aan het Comité schriftelijk toelichtingen of verklaringen ter verduidelijking van de aangelegenheid en met vermelding van de maatregelen die kunnen worden genomen om het probleem te verhelpen.

Artikel 4

1. Het Comité kan, na ontvangst van een kennisgeving en voor de behandeling ten gronde, steeds aan de desbetreffende Staat die Partij is een dringend verzoek voorleggen om de nodige bewarende maatregelen te nemen ter voorkoming van onherstelbare schade voor de slachtoffers van de beweerde schending.

2. Wanneer het Comité gebruik maakt van de in het eerste lid verleende bevoegdheid, betekent dit geenszins dat reeds een uitspraak wordt gedaan over de ontvankelijkheid of de gegrondheid van de melding.

Artikel 5

Het Comité onderzoekt achter gesloten deuren de krachtens dit Protocol toegezonden meldingen. Na onderzoek van een melding zendt het Comité de eventuele suggesties en aanbevelingen toe aan de desbetreffende Staat die Partij is, evenals aan de melder.

Artikel 6

1. Indien het Comité betrouwbare informatie ontvangt dat een Staat die Partij is de in het Verdrag genoemde rechten op ernstige of systematische wijze schendt, wordt deze Staat verzocht met het Comité een onderhoud over de ontvangen informatie te hebben en zijn opmerkingen in dit verband te formuleren.

2. Het Comité kan op grond van de eventueel geformuleerde opmerkingen van de desbetreffende Staat die Partij is, evenals van enige andere betrouwbare informatie waarover het beschikt, een of meer van zijn leden de opdracht geven een onderzoek in te stellen en het Comité zo spoedig mogelijk in kennis te stellen van de resultaten van dit onderzoek. Wanneer dit wordt verantwoord, kan het onderzoek met instemming van de Staat die Partij is bezoeken op het grondgebied van deze Staat omvatten.

3. Na bestudering van de resultaten van het onderzoek deelt het Comité de resultaten mee aan de desbetreffende Staat die Partij is, met eventuele opmerkingen en aanbevelingen.

4. Na ontvangst van de resultaten van het onderzoek en van de opmerkingen en aanbevelingen van het Comité formuleert de Staat die Partij is binnen een termijn van zes maanden zijn opmerkingen.

5. Het onderzoek is vertrouwelijk en in alle stadia van de procedure wordt verzocht om de medewerking van de Staat die Partij is.

Artikel 7

1. Het Comité kan de desbetreffende Staat die Partij is verzoeken om in het krachtens artikel 35 van het Verdrag in te dienen rapport aan te geven welke maatregelen zijn genomen als gevolg van een krachtens artikel 6 van dit Protocol ingesteld onderzoek.

2. Na het verstrijken van de in artikel 6, vierde lid, bedoelde termijn van zes maanden kan het Comité, indien nodig, de desbetreffende Staat die Partij is verzoeken mee te delen welke maatregelen zijn genomen als gevolg van het onderzoek.

Artikel 8

Een Staat die Partij is, kan bij de ondertekening of de bekrachtiging van dit Protocol of bij de toetreding ertoe verklaren dat hij de bevoegdheid van het Comité op grond van de artikelen 6 en 7 niet erkent.

Artikel 9

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties is de depositaris van dit Protocol.

Artikel 10

Dit Protocol staat vanaf 30 maart 2007 op het hoofdkwartier van de Verenigde Naties te New York open voor ondertekening door de Staten en de organisaties voor regionale integratie die het Verdrag hebben ondertekend.

Artikel 11

Dit Protocol wordt ter bekrachtiging voorgelegd aan de Staten die het hebben ondertekend en die het Verdrag hebben bekrachtigd of ertoe zijn toegetreden. Het dient formeel te worden bevestigd door de organisaties voor regionale integratie die het hebben ondertekend en die het Verdrag formeel hebben bevestigd of ertoe zijn toegetreden. Het staat open voor toetreding van een Staat of een organisatie voor regionale integratie die het Verdrag heeft bekrachtigd of formeel heeft bevestigd of ertoe is toegetreden, maar die het Protocol niet heeft ondertekend.

Artikel 12

1. Een “organisatie voor regionale integratie” is een organisatie die is opgericht door soevereine Staten van een bepaalde regio waaraan haar lidstaten bevoegdheden hebben overgedragen die betrekking hebben op aangelegenheden waarop het Verdrag en dit Protocol van toepassing zijn. Dergelijke organisaties leggen in hun akten van formele bevestiging of toetreding vast in welke mate zij bevoegd zijn voor aangelegenheden waarop het Verdrag en dit Protocol van toepassing zijn. Deze organisaties delen relevante wijzigingen van de omvang van hun bevoegdheden mee aan de depositaris.
2. Verwijzingen naar “Staten die Partij zijn” in dit Protocol zijn binnen de grenzen van hun bevoegdheden tevens van toepassing op deze organisaties.
3. Voor de toepassing van artikel 13, eerste lid, en artikel 15, tweede lid, worden de door organisaties voor regionale integratie neergelegde akten niet meegeteld.
4. Organisaties voor regionale integratie oefenen voor binnen hun bevoegdheden vallende aangelegenheden hun stemrecht tijdens de Vergadering van de Staten die Partij zijn uit met een aantal stemmen dat gelijk is aan het aantal van hun lidstaten die Partij zijn bij dit Protocol. Deze organisaties oefenen hun stemrecht niet uit indien een van hun lidstaten zijn stemrecht uitoefent, en omgekeerd.

Artikel 13

1. Onder voorbehoud van de inwerkingtreding van het Verdrag treedt dit Protocol in werking dertig dagen na de neerlegging van de tiende akte van bekrachtiging of toetreding.
2. Ten aanzien van Staten of organisaties voor regionale integratie die het Protocol bekrachtigen of formeel bevestigen of ertoe toetreden na de neerlegging van de tiende akte van bekrachtiging of toetreding, treedt het Protocol in werking dertig dagen na de neerlegging door deze Staat of deze organisatie van zijn akte van bekrachtiging of haar akte van formele bevestiging of zijn of haar akte van toetreding.

Artikel 14

1. Voorbehouden die onverenigbaar zijn met het onderwerp en het doel van dit Protocol zijn niet toegestaan.
2. Voorbehouden kunnen te allen tijde worden ingetrokken.

Artikel 15

1. Een Staat die Partij is, kan een wijziging van dit Protocol voorstellen en indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt de voorgestelde wijzigingen mee aan de Staten die Partij zijn met het verzoek hem te laten weten of zij een Vergadering van de Staten die Partij zijn, wensen bijeen te roepen om deze voorstellen te bestuderen en daarover te beslissen. Indien binnen vier maanden na de datum van deze mededeling ten minste een derde van de Staten die Partij zijn, wenst een dergelijke vergadering bijeen te roepen, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Wijzigingen die worden aangenomen door een meerderheid van twee derde van de aanwezige Staten die Partij zijn en hun stem uitbrengen worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en vervolgens ter aanvaarding aan alle Staten die Partij zijn.
2. Een op grond van het eerste lid van dit artikel aangenomen en goedgekeurde wijziging treedt in werking dertig dagen nadat het aantal neergelegde akten van aanvaarding twee derde bedraagt van het aantal Staten die Partij waren op de datum waarop de wijziging werd aangenomen. De wijziging treedt vervolgens voor een Staat die Partij is in werking dertig dagen nadat deze Staat zijn instrument van aanvaarding heeft neergelegd. Een wijziging is uitsluitend bindend voor de Staten die Partij zijn en de wijziging hebben aanvaard.

Artikel 16

Een Staat die Partij is, kan dit Protocol opzeggen door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht een jaar na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 17

De tekst van dit Protocol wordt beschikbaar gesteld in toegankelijke formaten.

Artikel 18

De teksten van dit Protocol in de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse taal zijn gelijkelijk authentiek.

Ten blijk waarvan de ondergetekende gevolmachtigden, daartoe naar behoren gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, dit Protocol hebben ondertekend.

Convention relative
aux droits
des personnes handicapées
et Protocole facultatif

NATIONS UNIES

CONVENTION RELATIVE AUX DROITS DES PERSONNES HANDICAPÉES

Préambule

Les États Parties à la présente Convention,

a) Rappelant les principes proclamés dans la Charte des Nations Unies selon lesquels la reconnaissance de la dignité et de la valeur inhérentes à tous les membres de la famille humaine et de leurs droits égaux et inaliénables constitue le fondement de la liberté, de la justice et de la paix dans le monde,

b) Reconnaissant que les Nations Unies, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme et dans les Pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme, ont proclamé et sont convenues que chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés qui y sont énoncés, sans distinction aucune,

c) Réaffirmant le caractère universel, indivisible, interdépendant et indissociable de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales et la nécessité d'en garantir la pleine jouissance aux personnes handicapées sans discrimination,

d) Rappelant le Pacte international relatif aux droits économiques, sociaux et culturels, le Pacte international relatif aux droits civils et politiques, la Convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale, la Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes, la Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, la Convention relative aux droits de l'enfant et la Convention internationale sur la protection des droits de tous les travailleurs migrants et des membres de leur famille,

e) Reconnaissant que la notion de handicap évolue et que le handicap résulte de l'interaction entre des personnes présentant des incapacités et les barrières comportementales et environnementales qui font obstacle à leur pleine et effective participation à la société sur la base de l'égalité avec les autres,

f) Reconnaissant l'importance des principes et lignes directrices contenus dans le Programme d'action mondial concernant les personnes handicapées et dans les Règles pour l'égalisation des chances des handicapés et leur influence sur la promotion, l'élaboration et l'évaluation aux niveaux national, régional et international des politiques, plans, programmes et mesures visant la poursuite de l'égalisation des chances des personnes handicapées,

g) *Soulignant* qu'il importe d'intégrer la condition des personnes handicapées dans les stratégies pertinentes de développement durable,

h) *Reconnaissant également* que toute discrimination fondée sur le handicap est une négation de la dignité et de la valeur inhérentes à la personne humaine,

i) *Reconnaissant en outre* la diversité des personnes handicapées,

j) *Reconnaissant* la nécessité de promouvoir et protéger les droits de l'homme de toutes les personnes handicapées, y compris de celles qui nécessitent un accompagnement plus poussé,

k) *Préoccupés* par le fait qu'en dépit de ces divers instruments et engagements, les personnes handicapées continuent d'être confrontées à des obstacles à leur participation à la société en tant que membres égaux de celle-ci et de faire l'objet de violations des droits de l'homme dans toutes les parties du monde,

l) *Reconnaissant* l'importance de la coopération internationale pour l'amélioration des conditions de vie des personnes handicapées dans tous les pays, en particulier dans les pays en développement,

m) *Appréciant* les utiles contributions actuelles et potentielles des personnes handicapées au bien-être général et à la diversité de leurs communautés et sachant que la promotion de la pleine jouissance des droits de l'homme et des libertés fondamentales par ces personnes ainsi que celle de leur pleine participation renforceront leur sentiment d'appartenance et feront notablement progresser le développement humain, social et économique de leurs sociétés et l'élimination de la pauvreté,

n) *Reconnaissant* l'importance pour les personnes handicapées de leur autonomie et de leur indépendance individuelles, y compris la liberté de faire leurs propres choix,

o) *Estimant* que les personnes handicapées devraient avoir la possibilité de participer activement aux processus de prise de décisions concernant les politiques et programmes, en particulier ceux qui les concernent directement,

p) *Préoccupés* par les difficultés que rencontrent les personnes handicapées, qui sont exposées à des formes multiples ou aggravées de discrimination fondées sur la race, la couleur, le sexe, la langue, la religion, l'opinion politique ou toute autre opinion, l'origine nationale, ethnique, autochtone ou sociale, la fortune, la naissance, l'âge ou toute autre situation,

q) *Reconnaissant* que les femmes et les filles handicapées courent souvent, dans leur famille comme à l'extérieur, des risques plus élevés de

violence, d'atteinte à l'intégrité physique, d'abus, de délaissement ou de défaut de soins, de maltraitance ou d'exploitation,

r) Reconnaissant que les enfants handicapés doivent jouir pleinement de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales, sur la base de l'égalité avec les autres enfants, et rappelant les obligations qu'ont contractées à cette fin les États Parties à la Convention relative aux droits de l'enfant,

s) Soulignant la nécessité d'intégrer le principe de l'égalité des sexes dans tous les efforts visant à promouvoir la pleine jouissance des droits de l'homme et des libertés fondamentales par les personnes handicapées,

t) Insistant sur le fait que la majorité des personnes handicapées vivent dans la pauvreté et reconnaissant à cet égard qu'il importe au plus haut point de s'attaquer aux effets pernicioeux de la pauvreté sur les personnes handicapées,

u) Conscients qu'une protection véritable des personnes handicapées suppose des conditions de paix et de sécurité fondées sur une pleine adhésion aux buts et principes de la Charte des Nations Unies et sur le respect des instruments des droits de l'homme applicables, en particulier en cas de conflit armé ou d'occupation étrangère,

v) Reconnaissant qu'il importe que les personnes handicapées aient pleinement accès aux équipements physiques, sociaux, économiques et culturels, à la santé et à l'éducation ainsi qu'à l'information et à la communication pour jouir pleinement de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales,

w) Conscients que l'individu, étant donné ses obligations envers les autres individus et la société à laquelle il appartient, est tenu de faire son possible pour promouvoir et respecter les droits reconnus dans la Charte internationale des droits de l'homme,

x) Convaincus que la famille est l'élément naturel et fondamental de la société et a droit à la protection de la société et de l'État et que les personnes handicapées et les membres de leur famille devraient recevoir la protection et l'aide nécessaires pour que les familles puissent contribuer à la pleine et égale jouissance de leurs droits par les personnes handicapées,

y) Convaincus qu'une convention internationale globale et intégrée pour la promotion et la protection des droits et de la dignité des personnes handicapées contribuera de façon significative à remédier au profond désavantage social que connaissent les personnes handicapées et qu'elle favorisera leur participation, sur la base de l'égalité des chances, à tous les domaines de la vie civile, politique, économique, sociale et

culturelle, dans les pays développés comme dans les pays en développement,

Sont convenus de ce qui suit :

Article premier **Objet**

La présente Convention a pour objet de promouvoir, protéger et assurer la pleine et égale jouissance de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales par les personnes handicapées et de promouvoir le respect de leur dignité intrinsèque.

Par personnes handicapées on entend des personnes qui présentent des incapacités physiques, mentales, intellectuelles ou sensorielles durables dont l'interaction avec diverses barrières peut faire obstacle à leur pleine et effective participation à la société sur la base de l'égalité avec les autres.

Article 2 **Définitions**

Aux fins de la présente Convention :

On entend par « communication », entre autres, les langues, l'affichage de texte, le braille, la communication tactile, les gros caractères, les supports multimédias accessibles ainsi que les modes, moyens et formes de communication améliorée et alternative à base de supports écrits, supports audio, langue simplifiée et lecteur humain, y compris les technologies de l'information et de la communication accessibles ;

On entend par « langue », entre autres, les langues parlées et les langues des signes et autres formes de langue non parlée ;

On entend par « discrimination fondée sur le handicap » toute distinction, exclusion ou restriction fondée sur le handicap qui a pour objet ou pour effet de compromettre ou réduire à néant la reconnaissance, la jouissance ou l'exercice, sur la base de l'égalité avec les autres, de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales dans les domaines politique, économique, social, culturel, civil ou autres. La discrimination fondée sur le handicap comprend toutes les formes de discrimination, y compris le refus d'aménagement raisonnable ;

On entend par « aménagement raisonnable » les modifications et ajustements nécessaires et appropriés n'imposant pas de charge disproportionnée ou indue apportés, en fonction des besoins dans une situation donnée, pour assurer aux personnes handicapées la jouissance

ou l'exercice, sur la base de l'égalité avec les autres, de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales ;

On entend par « conception universelle » la conception de produits, d'équipements, de programmes et de services qui puissent être utilisés par tous, dans toute la mesure possible, sans nécessiter ni adaptation ni conception spéciale. La « conception universelle » n'exclut pas les appareils et accessoires fonctionnels pour des catégories particulières de personnes handicapées là où ils sont nécessaires.

Article 3 **Principes généraux**

Les principes de la présente Convention sont :

- a) Le respect de la dignité intrinsèque, de l'autonomie individuelle, y compris la liberté de faire ses propres choix, et de l'indépendance des personnes ;
- b) La non-discrimination ;
- c) La participation et l'intégration pleines et effectives à la société ;
- d) Le respect de la différence et l'acceptation des personnes handicapées comme faisant partie de la diversité humaine et de l'humanité ;
- e) L'égalité des chances ;
- f) L'accessibilité ;
- g) L'égalité entre les hommes et les femmes ;
- h) Le respect du développement des capacités de l'enfant handicapé et le respect du droit des enfants handicapés à préserver leur identité.

Article 4 **Obligations générales**

1. Les États Parties s'engagent à garantir et à promouvoir le plein exercice de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales de toutes les personnes handicapées sans discrimination d'aucune sorte fondée sur le handicap. À cette fin, ils s'engagent à :

- a) Adopter toutes mesures appropriées d'ordre législatif, administratif ou autre pour mettre en œuvre les droits reconnus dans la présente Convention ;
- b) Prendre toutes mesures appropriées, y compris des mesures législatives, pour modifier, abroger ou abolir les lois, règlements, coutumes et pratiques qui sont source de discrimination envers les personnes handicapées ;

c) Prendre en compte la protection et la promotion des droits de l'homme des personnes handicapées dans toutes les politiques et dans tous les programmes ;

d) S'abstenir de tout acte et de toute pratique incompatible avec la présente Convention et veiller à ce que les pouvoirs publics et les institutions agissent conformément à la présente Convention ;

e) Prendre toutes mesures appropriées pour éliminer la discrimination fondée sur le handicap pratiquée par toute personne, organisation ou entreprise privée ;

f) Entreprendre ou encourager la recherche et le développement de biens, services, équipements et installations de conception universelle, selon la définition qui en est donnée à l'article 2 de la présente Convention, qui devraient nécessiter le minimum possible d'adaptation et de frais pour répondre aux besoins spécifiques des personnes handicapées, encourager l'offre et l'utilisation de ces biens, services, équipements et installations et encourager l'incorporation de la conception universelle dans le développement des normes et directives ;

g) Entreprendre ou encourager la recherche et le développement et encourager l'offre et l'utilisation de nouvelles technologies – y compris les technologies de l'information et de la communication, les aides à la mobilité, les appareils et accessoires et les technologies d'assistance – qui soient adaptées aux personnes handicapées, en privilégiant les technologies d'un coût abordable ;

h) Fournir aux personnes handicapées des informations accessibles concernant les aides à la mobilité, les appareils et accessoires et les technologies d'assistance, y compris les nouvelles technologies, ainsi que les autres formes d'assistance, services d'accompagnement et équipements ;

i) Encourager la formation aux droits reconnus dans la présente Convention des professionnels et personnels qui travaillent avec des personnes handicapées, de façon à améliorer la prestation des aides et services garantis par ces droits.

2. Dans le cas des droits économiques, sociaux et culturels, chaque État Partie s'engage à agir, au maximum des ressources dont il dispose et, s'il y a lieu, dans le cadre de la coopération internationale, en vue d'assurer progressivement le plein exercice de ces droits, sans préjudice des obligations énoncées dans la présente Convention qui sont d'application immédiate en vertu du droit international.

3. Dans l'élaboration et la mise en œuvre des lois et des politiques adoptées aux fins de l'application de la présente Convention, ainsi que dans l'adoption de toute décision sur des questions relatives aux personnes handicapées, les États Parties consultent étroitement et font

activement participer ces personnes, y compris les enfants handicapés, par l'intermédiaire des organisations qui les représentent.

4. Aucune des dispositions de la présente Convention ne porte atteinte aux dispositions plus favorables à l'exercice des droits des personnes handicapées qui peuvent figurer dans la législation d'un État Partie ou dans le droit international en vigueur pour cet État. Il ne peut être admis aucune restriction ou dérogation aux droits de l'homme et aux libertés fondamentales reconnus ou en vigueur dans un État Partie à la présente Convention en vertu de lois, de conventions, de règlements ou de coutumes, sous prétexte que la présente Convention ne reconnaît pas ces droits et libertés ou les reconnaît à un moindre degré.

5. Les dispositions de la présente Convention s'appliquent, sans limitation ni exception aucune, à toutes les unités constitutives des États fédératifs.

Article 5 **Égalité et non-discrimination**

1. Les États Parties reconnaissent que toutes les personnes sont égales devant la loi et en vertu de celle-ci et ont droit sans discrimination à l'égale protection et à l'égal bénéfice de la loi.

2. Les États Parties interdisent toutes les discriminations fondées sur le handicap et garantissent aux personnes handicapées une égale et effective protection juridique contre toute discrimination, quel qu'en soit le fondement.

3. Afin de promouvoir l'égalité et d'éliminer la discrimination, les États Parties prennent toutes les mesures appropriées pour faire en sorte que des aménagements raisonnables soient apportés.

4. Les mesures spécifiques qui sont nécessaires pour accélérer ou assurer l'égalité de facto des personnes handicapées ne constituent pas une discrimination au sens de la présente Convention.

Article 6 **Femmes handicapées**

1. Les États Parties reconnaissent que les femmes et les filles handicapées sont exposées à de multiples discriminations, et ils prennent les mesures voulues pour leur permettre de jouir pleinement et dans des conditions d'égalité de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales.

2. Les États Parties prennent toutes mesures appropriées pour assurer le plein épanouissement, la promotion et l'autonomisation des femmes, afin

de leur garantir l'exercice et la jouissance des droits de l'homme et des libertés fondamentales énoncés dans la présente Convention.

Article 7 **Enfants handicapés**

1. Les États Parties prennent toutes mesures nécessaires pour garantir aux enfants handicapés la pleine jouissance de tous les droits de l'homme et de toutes les libertés fondamentales, sur la base de l'égalité avec les autres enfants.
2. Dans toutes les décisions qui concernent les enfants handicapés, l'intérêt supérieur de l'enfant doit être une considération primordiale.
3. Les États Parties garantissent à l'enfant handicapé, sur la base de l'égalité avec les autres enfants, le droit d'exprimer librement son opinion sur toute question l'intéressant, les opinions de l'enfant étant dûment prises en considération eu égard à son âge et à son degré de maturité, et d'obtenir pour l'exercice de ce droit une aide adaptée à son handicap et à son âge.

Article 8 **Sensibilisation**

1. Les États Parties s'engagent à prendre des mesures immédiates, efficaces et appropriées en vue de :
 - a) Sensibiliser l'ensemble de la société, y compris au niveau de la famille, à la situation des personnes handicapées et promouvoir le respect des droits et de la dignité des personnes handicapées ;
 - b) Combattre les stéréotypes, les préjugés et les pratiques dangereuses concernant les personnes handicapées, y compris ceux liés au sexe et à l'âge, dans tous les domaines ;
 - c) Mieux faire connaître les capacités et les contributions des personnes handicapées.
2. Dans le cadre des mesures qu'ils prennent à cette fin, les États Parties :
 - a) Lancent et mènent des campagnes efficaces de sensibilisation du public en vue de :
 - i) Favoriser une attitude réceptive à l'égard des droits des personnes handicapées ;
 - ii) Promouvoir une perception positive des personnes handicapées et une conscience sociale plus poussée à leur égard ;

iii) Promouvoir la reconnaissance des compétences, mérites et aptitudes des personnes handicapées et de leurs contributions dans leur milieu de travail et sur le marché du travail ;

b) Encouragent à tous les niveaux du système éducatif, notamment chez tous les enfants dès leur plus jeune âge, une attitude de respect pour les droits des personnes handicapées ;

c) Encouragent tous les médias à montrer les personnes handicapées sous un jour conforme à l'objet de la présente Convention ;

d) Encouragent l'organisation de programmes de formation en sensibilisation aux personnes handicapées et aux droits des personnes handicapées.

Article 9

Accessibilité

1. Afin de permettre aux personnes handicapées de vivre de façon indépendante et de participer pleinement à tous les aspects de la vie, les États Parties prennent des mesures appropriées pour leur assurer, sur la base de l'égalité avec les autres, l'accès à l'environnement physique, aux transports, à l'information et à la communication, y compris aux systèmes et technologies de l'information et de la communication, et aux autres équipements et services ouverts ou fournis au public, tant dans les zones urbaines que rurales. Ces mesures, parmi lesquelles figurent l'identification et l'élimination des obstacles et barrières à l'accessibilité, s'appliquent, entre autres :

a) Aux bâtiments, à la voirie, aux transports et autres équipements intérieurs ou extérieurs, y compris les écoles, les logements, les installations médicales et les lieux de travail ;

b) Aux services d'information, de communication et autres services, y compris les services électroniques et les services d'urgence.

2. Les États Parties prennent également des mesures appropriées pour :

a) Élaborer et promulguer des normes nationales minimales et des directives relatives à l'accessibilité des installations et services ouverts ou fournis au public et contrôler l'application de ces normes et directives ;

b) Faire en sorte que les organismes privés qui offrent des installations ou des services qui sont ouverts ou fournis au public prennent en compte tous les aspects de l'accessibilité par les personnes handicapées ;

c) Assurer aux parties concernées une formation concernant les problèmes d'accès auxquels les personnes handicapées sont confrontées ;

d) Faire mettre en place dans les bâtiments et autres installations ouverts au public une signalisation en braille et sous des formes faciles à lire et à comprendre ;

e) Mettre à disposition des formes d'aide humaine ou animale et les services de médiateurs, notamment de guides, de lecteurs et d'interprètes professionnels en langue des signes, afin de faciliter l'accès des bâtiments et autres installations ouverts au public ;

f) Promouvoir d'autres formes appropriées d'aide et d'accompagnement des personnes handicapées afin de leur assurer l'accès à l'information ;

g) Promouvoir l'accès des personnes handicapées aux nouveaux systèmes et technologies de l'information et de la communication, y compris l'internet ;

h) Promouvoir l'étude, la mise au point, la production et la diffusion de systèmes et technologies de l'information et de la communication à un stade précoce, de façon à en assurer l'accessibilité à un coût minimal.

Article 10 **Droit à la vie**

Les États Parties réaffirment que le droit à la vie est inhérent à la personne humaine et prennent toutes mesures nécessaires pour en assurer aux personnes handicapées la jouissance effective, sur la base de l'égalité avec les autres.

Article 11 **Situations de risque et situations d'urgence humanitaire**

Les États Parties prennent, conformément aux obligations qui leur incombent en vertu du droit international, notamment le droit international humanitaire et le droit international des droits de l'homme, toutes mesures nécessaires pour assurer la protection et la sûreté des personnes handicapées dans les situations de risque, y compris les conflits armés, les crises humanitaires et les catastrophes naturelles.

Article 12 **Reconnaissance de la personnalité juridique** **dans des conditions d'égalité**

1. Les États Parties réaffirment que les personnes handicapées ont droit à la reconnaissance en tous lieux de leur personnalité juridique.

2. Les États Parties reconnaissent que les personnes handicapées jouissent de la capacité juridique dans tous les domaines, sur la base de l'égalité avec les autres.

3. Les États Parties prennent des mesures appropriées pour donner aux personnes handicapées accès à l'accompagnement dont elles peuvent avoir besoin pour exercer leur capacité juridique.

4. Les États Parties font en sorte que les mesures relatives à l'exercice de la capacité juridique soient assorties de garanties appropriées et effectives pour prévenir les abus, conformément au droit international des droits de l'homme. Ces garanties doivent garantir que les mesures relatives à l'exercice de la capacité juridique respectent les droits, la volonté et les préférences de la personne concernée, soient exemptes de tout conflit d'intérêt et ne donnent lieu à aucun abus d'influence, soient proportionnées et adaptées à la situation de la personne concernée, s'appliquent pendant la période la plus brève possible et soient soumises à un contrôle périodique effectué par un organe compétent, indépendant et impartial ou une instance judiciaire. Ces garanties doivent également être proportionnées au degré auquel les mesures devant faciliter l'exercice de la capacité juridique affectent les droits et intérêts de la personne concernée.

5. Sous réserve des dispositions du présent article, les États Parties prennent toutes mesures appropriées et effectives pour garantir le droit qu'ont les personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres, de posséder des biens ou d'en hériter, de contrôler leurs finances et d'avoir accès aux mêmes conditions que les autres personnes aux prêts bancaires, hypothèques et autres formes de crédit financier ; ils veillent à ce que les personnes handicapées ne soient pas arbitrairement privées de leurs biens.

Article 13 **Accès à la justice**

1. Les États Parties assurent l'accès effectif des personnes handicapées à la justice, sur la base de l'égalité avec les autres, y compris par le biais d'aménagements procéduraux et d'aménagements en fonction de l'âge, afin de faciliter leur participation effective, directe ou indirecte, notamment en tant que témoins, à toutes les procédures judiciaires, y compris au stade de l'enquête et aux autres stades préliminaires.

2. Afin d'aider à assurer l'accès effectif des personnes handicapées à la justice, les États Parties favorisent une formation appropriée des personnels concourant à l'administration de la justice, y compris les personnels de police et les personnels pénitentiaires.

Article 14
Liberté et sécurité de la personne

1. Les États Parties veillent à ce que les personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres :

a) Jouissent du droit à la liberté et à la sûreté de leur personne ;

b) Ne soient pas privées de leur liberté de façon illégale ou arbitraire ; ils veillent en outre à ce que toute privation de liberté soit conforme à la loi et à ce qu'en aucun cas l'existence d'un handicap ne justifie une privation de liberté.

2. Les États Parties veillent à ce que les personnes handicapées, si elles sont privées de leur liberté à l'issue d'une quelconque procédure, aient droit, sur la base de l'égalité avec les autres, aux garanties prévues par le droit international des droits de l'homme et soient traitées conformément aux buts et principes de la présente Convention, y compris en bénéficiant d'aménagements raisonnables.

Article 15
**Droit de ne pas être soumis à la torture ni à des peines
ou traitements cruels, inhumains ou dégradants**

1. Nul ne sera soumis à la torture, ni à des peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants. En particulier, il est interdit de soumettre une personne sans son libre consentement à une expérience médicale ou scientifique.

2. Les États Parties prennent toutes mesures législatives, administratives, judiciaires et autres mesures efficaces pour empêcher, sur la base de l'égalité avec les autres, que des personnes handicapées ne soient soumises à la torture ou à des peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants.

Article 16
**Droit de ne pas être soumis à l'exploitation,
à la violence et à la maltraitance**

1. Les États Parties prennent toutes mesures législatives, administratives, sociales, éducatives et autres mesures appropriées pour protéger les personnes handicapées, à leur domicile comme à l'extérieur, contre toutes formes d'exploitation, de violence et de maltraitance, y compris leurs aspects fondés sur le sexe.

2. Les États Parties prennent également toutes mesures appropriées pour prévenir toutes les formes d'exploitation, de violence et de maltraitance en assurant notamment aux personnes handicapées, à leur famille et à leurs aidants des formes appropriées d'aide et

d'accompagnement adaptées au sexe et à l'âge, y compris en mettant à leur disposition des informations et des services éducatifs sur les moyens d'éviter, de reconnaître et de dénoncer les cas d'exploitation, de violence et de maltraitance. Les États Parties veillent à ce que les services de protection tiennent compte de l'âge, du sexe et du handicap des intéressés.

3. Afin de prévenir toutes les formes d'exploitation, de violence et de maltraitance, les États Parties veillent à ce que tous les établissements et programmes destinés aux personnes handicapées soient effectivement contrôlés par des autorités indépendantes.

4. Les États Parties prennent toutes mesures appropriées pour faciliter le rétablissement physique, cognitif et psychologique, la réadaptation et la réinsertion sociale des personnes handicapées qui ont été victimes d'exploitation, de violence ou de maltraitance sous toutes leurs formes, notamment en mettant à leur disposition des services de protection. Le rétablissement et la réinsertion interviennent dans un environnement qui favorise la santé, le bien-être, l'estime de soi, la dignité et l'autonomie de la personne et qui prend en compte les besoins spécifiquement liés au sexe et à l'âge.

5. Les États Parties mettent en place une législation et des politiques efficaces, y compris une législation et des politiques axées sur les femmes et les enfants, qui garantissent que les cas d'exploitation, de violence et de maltraitance envers des personnes handicapées sont dépistés, font l'objet d'une enquête et, le cas échéant, donnent lieu à des poursuites.

Article 17

Protection de l'intégrité de la personne

Toute personne handicapée a droit au respect de son intégrité physique et mentale sur la base de l'égalité avec les autres.

Article 18

Droit de circuler librement et nationalité

1. Les États Parties reconnaissent aux personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres, le droit de circuler librement, le droit de choisir librement leur résidence et le droit à une nationalité, et ils veillent notamment à ce que les personnes handicapées :

a) Aient le droit d'acquérir une nationalité et de changer de nationalité et ne soient pas privées de leur nationalité arbitrairement ou en raison de leur handicap ;

b) Ne soient pas privées, en raison de leur handicap, de la capacité d'obtenir, de posséder et d'utiliser des titres attestant leur nationalité ou

autres titres d'identité ou d'avoir recours aux procédures pertinentes, telles que les procédures d'immigration, qui peuvent être nécessaires pour faciliter l'exercice du droit de circuler librement ;

c) Aient le droit de quitter n'importe quel pays, y compris le leur ;

d) Ne soient pas privées, arbitrairement ou en raison de leur handicap, du droit d'entrer dans leur propre pays.

2. Les enfants handicapés sont enregistrés aussitôt leur naissance et ont dès celle-ci le droit à un nom, le droit d'acquérir une nationalité et, dans la mesure du possible, le droit de connaître leurs parents et d'être élevés par eux.

Article 19

Autonomie de vie et inclusion dans la société

Les États Parties à la présente Convention reconnaissent à toutes les personnes handicapées le droit de vivre dans la société, avec la même liberté de choix que les autres personnes, et prennent des mesures efficaces et appropriées pour faciliter aux personnes handicapées la pleine jouissance de ce droit ainsi que leur pleine intégration et participation à la société, notamment en veillant à ce que :

a) Les personnes handicapées aient la possibilité de choisir, sur la base de l'égalité avec les autres, leur lieu de résidence et où et avec qui elles vont vivre et qu'elles ne soient pas obligées de vivre dans un milieu de vie particulier ;

b) Les personnes handicapées aient accès à une gamme de services à domicile ou en établissement et autres services sociaux d'accompagnement, y compris l'aide personnelle nécessaire pour leur permettre de vivre dans la société et de s'y insérer et pour empêcher qu'elles ne soient isolées ou victimes de ségrégation ;

c) Les services et équipements sociaux destinés à la population générale soient mis à la disposition des personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres, et soient adaptés à leurs besoins.

Article 20

Mobilité personnelle

Les États Parties prennent des mesures efficaces pour assurer la mobilité personnelle des personnes handicapées, dans la plus grande autonomie possible, y compris en :

a) Facilitant la mobilité personnelle des personnes handicapées selon les modalités et au moment que celles-ci choisissent, et à un coût abordable ;

b) Facilitant l'accès des personnes handicapées à des aides à la mobilité, appareils et accessoires, technologies d'assistance, formes d'aide humaine ou animale et médiateurs de qualité, notamment en faisant en sorte que leur coût soit abordable ;

c) Dispensant aux personnes handicapées et aux personnels spécialisés qui travaillent avec elles une formation aux techniques de mobilité ;

d) Encourageant les organismes qui produisent des aides à la mobilité, des appareils et accessoires et des technologies d'assistance à prendre en compte tous les aspects de la mobilité des personnes handicapées.

Article 21 **Liberté d'expression et d'opinion** **et accès à l'information**

Les États Parties prennent toutes mesures appropriées pour que les personnes handicapées puissent exercer le droit à la liberté d'expression et d'opinion, y compris la liberté de demander, recevoir et communiquer des informations et des idées, sur la base de l'égalité avec les autres et en recourant à tous moyens de communication de leur choix au sens de l'article 2 de la présente Convention. À cette fin, les États Parties :

a) Communiquent les informations destinées au grand public aux personnes handicapées, sans tarder et sans frais supplémentaires pour celles-ci, sous des formes accessibles et au moyen de technologies adaptées aux différents types de handicap ;

b) Acceptent et facilitent le recours par les personnes handicapées, pour leurs démarches officielles, à la langue des signes, au braille, à la communication améliorée et alternative et à tous les autres moyens, modes et formes accessibles de communication de leur choix ;

c) Demandent instamment aux organismes privés qui mettent des services à la disposition du public, y compris par le biais de l'internet, de fournir des informations et des services sous des formes accessibles aux personnes handicapées et que celles-ci puissent utiliser ;

d) Encouragent les médias, y compris ceux qui communiquent leurs informations par l'internet, à rendre leurs services accessibles aux personnes handicapées ;

e) Reconnaissent et favorisent l'utilisation des langues des signes.

Article 22

Respect de la vie privée

1. Aucune personne handicapée, quel que soit son lieu de résidence ou son milieu de vie, ne sera l'objet d'immixtions arbitraires ou illégales dans sa vie privée, sa famille, son domicile ou sa correspondance ou autres types de communication ni d'atteintes illégales à son honneur et à sa réputation. Les personnes handicapées ont droit à la protection de la loi contre de telles immixtions ou de telles atteintes.
2. Les États Parties protègent la confidentialité des informations personnelles et des informations relatives à la santé et à la réadaptation des personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres.

Article 23

Respect du domicile et de la famille

1. Les États Parties prennent des mesures efficaces et appropriées pour éliminer la discrimination à l'égard des personnes handicapées dans tout ce qui a trait au mariage, à la famille, à la fonction parentale et aux relations personnelles, sur la base de l'égalité avec les autres, et veillent à ce que :
 - a) Soit reconnu à toutes les personnes handicapées, à partir de l'âge nubile, le droit de se marier et de fonder une famille sur la base du libre et plein consentement des futurs époux ;
 - b) Soient reconnus aux personnes handicapées le droit de décider librement et en toute connaissance de cause du nombre de leurs enfants et de l'espacement des naissances ainsi que le droit d'avoir accès, de façon appropriée pour leur âge, à l'information et à l'éducation en matière de procréation et de planification familiale ; et à ce que les moyens nécessaires à l'exercice de ces droits leur soient fournis ;
 - c) Les personnes handicapées, y compris les enfants, conservent leur fertilité, sur la base de l'égalité avec les autres.
2. Les États Parties garantissent les droits et responsabilités des personnes handicapées en matière de tutelle, de curatelle, de garde et d'adoption des enfants ou d'institutions similaires, lorsque ces institutions existent dans la législation nationale ; dans tous les cas, l'intérêt supérieur de l'enfant est la considération primordiale. Les États Parties apportent une aide appropriée aux personnes handicapées dans l'exercice de leurs responsabilités parentales.
3. Les États Parties veillent à ce que les enfants handicapés aient des droits égaux dans leur vie en famille. Aux fins de l'exercice de ces droits et en vue de prévenir la dissimulation, l'abandon, le délaissement et la ségrégation des enfants handicapés, les États Parties s'engagent à fournir

aux enfants handicapés et à leur famille, à un stade précoce, un large éventail d'informations et de services, dont des services d'accompagnement.

4. Les États Parties veillent à ce qu'aucun enfant ne soit séparé de ses parents contre leur gré, à moins que les autorités compétentes, sous réserve d'un contrôle juridictionnel, ne décident, conformément au droit et aux procédures applicables, qu'une telle séparation est nécessaire dans l'intérêt supérieur de l'enfant. En aucun cas un enfant ne doit être séparé de ses parents en raison de son handicap ou du handicap de l'un ou des deux parents.

5. Les États Parties s'engagent, lorsque la famille immédiate n'est pas en mesure de s'occuper d'un enfant handicapé, à ne négliger aucun effort pour assurer la prise en charge de l'enfant par la famille élargie et, si cela n'est pas possible, dans un cadre familial au sein de la communauté.

Article 24 **Éducation**

1. Les États Parties reconnaissent le droit des personnes handicapées à l'éducation. En vue d'assurer l'exercice de ce droit sans discrimination et sur la base de l'égalité des chances, les États Parties font en sorte que le système éducatif pourvoie à l'insertion scolaire à tous les niveaux et offre, tout au long de la vie, des possibilités d'éducation qui visent :

a) Le plein épanouissement du potentiel humain et du sentiment de dignité et d'estime de soi, ainsi que le renforcement du respect des droits de l'homme, des libertés fondamentales et de la diversité humaine ;

b) L'épanouissement de la personnalité des personnes handicapées, de leurs talents et de leur créativité ainsi que de leurs aptitudes mentales et physiques, dans toute la mesure de leurs potentialités ;

c) La participation effective des personnes handicapées à une société libre.

2. Aux fins de l'exercice de ce droit, les États Parties veillent à ce que :

a) Les personnes handicapées ne soient pas exclues, sur le fondement de leur handicap, du système d'enseignement général et à ce que les enfants handicapés ne soient pas exclus, sur le fondement de leur handicap, de l'enseignement primaire gratuit et obligatoire ou de l'enseignement secondaire ;

b) Les personnes handicapées puissent, sur la base de l'égalité avec les autres, avoir accès, dans les communautés où elles vivent, à un enseignement primaire inclusif, de qualité et gratuit, et à l'enseignement secondaire ;

c) Il soit procédé à des aménagements raisonnables en fonction des besoins de chacun ;

d) Les personnes handicapées bénéficient, au sein du système d'enseignement général, de l'accompagnement nécessaire pour faciliter leur éducation effective ;

e) Des mesures d'accompagnement individualisé efficaces soient prises dans des environnements qui optimisent le progrès scolaire et la socialisation, conformément à l'objectif de pleine intégration.

3. Les États Parties donnent aux personnes handicapées la possibilité d'acquérir les compétences pratiques et sociales nécessaires de façon à faciliter leur pleine et égale participation au système d'enseignement et à la vie de la communauté. À cette fin, les États Parties prennent des mesures appropriées, notamment :

a) Facilitent l'apprentissage du braille, de l'écriture adaptée et des modes, moyens et formes de communication améliorée et alternative, le développement des capacités d'orientation et de la mobilité, ainsi que le soutien par les pairs et le mentorat ;

b) Facilitent l'apprentissage de la langue des signes et la promotion de l'identité linguistique des personnes sourdes ;

c) Veillent à ce que les personnes aveugles, sourdes ou sourdes et aveugles – en particulier les enfants – reçoivent un enseignement dispensé dans la langue et par le biais des modes et moyens de communication qui conviennent le mieux à chacun, et ce, dans des environnements qui optimisent le progrès scolaire et la sociabilisation.

4. Afin de faciliter l'exercice de ce droit, les États Parties prennent des mesures appropriées pour employer des enseignants, y compris des enseignants handicapés, qui ont une qualification en langue des signes ou en braille et pour former les cadres et personnels éducatifs à tous les niveaux. Cette formation comprend la sensibilisation aux handicaps et l'utilisation des modes, moyens et formes de communication améliorée et alternative et des techniques et matériels pédagogiques adaptés aux personnes handicapées.

5. Les États Parties veillent à ce que les personnes handicapées puissent avoir accès, sans discrimination et sur la base de l'égalité avec les autres, à l'enseignement tertiaire général, à la formation professionnelle, à l'enseignement pour adultes et à la formation continue. À cette fin, ils veillent à ce que des aménagements raisonnables soient apportés en faveur des personnes handicapées.

Article 25

Santé

Les États Parties reconnaissent que les personnes handicapées ont le droit de jouir du meilleur état de santé possible sans discrimination fondée sur le handicap. Ils prennent toutes les mesures appropriées pour leur assurer l'accès à des services de santé qui prennent en compte les sexospécificités, y compris des services de réadaptation. En particulier, les États Parties :

a) Fournissent aux personnes handicapées des services de santé gratuits ou d'un coût abordable couvrant la même gamme et de la même qualité que ceux offerts aux autres personnes, y compris des services de santé sexuelle et génésique et des programmes de santé publique communautaires ;

b) Fournissent aux personnes handicapées les services de santé dont celles-ci ont besoin en raison spécifiquement de leur handicap, y compris des services de dépistage précoce et, s'il y a lieu, d'intervention précoce, et des services destinés à réduire au maximum ou à prévenir les nouveaux handicaps, notamment chez les enfants et les personnes âgées ;

c) Fournissent ces services aux personnes handicapées aussi près que possible de leur communauté, y compris en milieu rural ;

d) Exigent des professionnels de la santé qu'ils dispensent aux personnes handicapées des soins de la même qualité que ceux dispensés aux autres, notamment qu'ils obtiennent le consentement libre et éclairé des personnes handicapées concernées ; à cette fin, les États Parties mènent des activités de formation et promulguent des règles déontologiques pour les secteurs public et privé de la santé de façon, entre autres, à sensibiliser les personnels aux droits de l'homme, à la dignité, à l'autonomie et aux besoins des personnes handicapées ;

e) Interdisent dans le secteur des assurances la discrimination à l'encontre des personnes handicapées, qui doivent pouvoir obtenir à des conditions équitables et raisonnables une assurance maladie et, dans les pays où elle est autorisée par le droit national, une assurance-vie ;

f) Empêchent tout refus discriminatoire de fournir des soins ou services médicaux ou des aliments ou des liquides en raison d'un handicap.

Article 26

Adaptation et réadaptation

1. Les États Parties prennent des mesures efficaces et appropriées, faisant notamment intervenir l'entraide entre pairs, pour permettre aux personnes handicapées d'atteindre et de conserver le maximum

d'autonomie, de réaliser pleinement leur potentiel physique, mental, social et professionnel, et de parvenir à la pleine intégration et à la pleine participation à tous les aspects de la vie. À cette fin, les États Parties organisent, renforcent et développent des services et programmes diversifiés d'adaptation et de réadaptation, en particulier dans les domaines de la santé, de l'emploi, de l'éducation et des services sociaux, de telle sorte que ces services et programmes :

a) Commencent au stade le plus précoce possible et soient fondés sur une évaluation pluridisciplinaire des besoins et des atouts de chacun ;

b) Facilitent la participation et l'intégration à la communauté et à tous les aspects de la société, soient librement acceptés et soient mis à la disposition des personnes handicapées aussi près que possible de leur communauté, y compris dans les zones rurales.

2. Les États Parties favorisent le développement de la formation initiale et continue des professionnels et personnels qui travaillent dans les services d'adaptation et de réadaptation.

3. Les États Parties favorisent l'offre, la connaissance et l'utilisation d'appareils et de technologies d'aide, conçus pour les personnes handicapées, qui facilitent l'adaptation et la réadaptation.

Article 27

Travail et emploi

1. Les États Parties reconnaissent aux personnes handicapées, sur la base de l'égalité avec les autres, le droit au travail, notamment à la possibilité de gagner leur vie en accomplissant un travail librement choisi ou accepté sur un marché du travail et dans un milieu de travail ouverts, favorisant l'inclusion et accessibles aux personnes handicapées. Ils garantissent et favorisent l'exercice du droit au travail, y compris pour ceux qui ont acquis un handicap en cours d'emploi, en prenant des mesures appropriées, y compris des mesures législatives, pour notamment :

a) Interdire la discrimination fondée sur le handicap dans tout ce qui a trait à l'emploi sous toutes ses formes, notamment les conditions de recrutement, d'embauche et d'emploi, le maintien dans l'emploi, l'avancement et les conditions de sécurité et d'hygiène au travail ;

b) Protéger le droit des personnes handicapées à bénéficier, sur la base de l'égalité avec les autres, de conditions de travail justes et favorables, y compris l'égalité des chances et l'égalité de rémunération à travail égal, la sécurité et l'hygiène sur les lieux de travail, la protection contre le harcèlement et des procédures de règlement des griefs ;

c) Faire en sorte que les personnes handicapées puissent exercer leurs droits professionnels et syndicaux sur la base de l'égalité avec les autres ;

d) Permettre aux personnes handicapées d'avoir effectivement accès aux programmes d'orientation technique et professionnel, aux services de placement et aux services de formation professionnelle et continue offerts à la population en général ;

e) Promouvoir les possibilités d'emploi et d'avancement des personnes handicapées sur le marché du travail, ainsi que l'aide à la recherche et à l'obtention d'un emploi, au maintien dans l'emploi et au retour à l'emploi ;

f) Promouvoir les possibilités d'exercice d'une activité indépendante, l'esprit d'entreprise, l'organisation de coopératives et la création d'entreprise ;

g) Employer des personnes handicapées dans le secteur public ;

h) Favoriser l'emploi de personnes handicapées dans le secteur privé en mettant en œuvre des politiques et mesures appropriées, y compris le cas échéant des programmes d'action positive, des incitations et d'autres mesures ;

i) Faire en sorte que des aménagements raisonnables soient apportés aux lieux de travail en faveur des personnes handicapées ;

j) Favoriser l'acquisition par les personnes handicapées d'une expérience professionnelle sur le marché du travail général ;

k) Promouvoir des programmes de réadaptation technique et professionnelle, de maintien dans l'emploi et de retour à l'emploi pour les personnes handicapées.

2. Les États Parties veillent à ce que les personnes handicapées ne soient tenues ni en esclavage ni en servitude, et à ce qu'elles soient protégées, sur la base de l'égalité avec les autres, contre le travail forcé ou obligatoire.

Article 28

Niveau de vie adéquat et protection sociale

1. Les États Parties reconnaissent le droit des personnes handicapées à un niveau de vie adéquat pour elles-mêmes et pour leur famille, notamment une alimentation, un habillement et un logement adéquats, et à une amélioration constante de leurs conditions de vie et prennent des mesures appropriées pour protéger et promouvoir l'exercice de ce droit sans discrimination fondée sur le handicap.

2. Les États Parties reconnaissent le droit des personnes handicapées à la protection sociale et à la jouissance de ce droit sans discrimination fondée sur le handicap et prennent des mesures appropriées pour protéger et promouvoir l'exercice de ce droit, y compris des mesures destinées à :

a) Assurer aux personnes handicapées l'égalité d'accès aux services d'eau salubre et leur assurer l'accès à des services, appareils et accessoires et autres aides répondant aux besoins créés par leur handicap qui soient appropriés et abordables ;

b) Assurer aux personnes handicapées, en particulier aux femmes et aux filles et aux personnes âgées, l'accès aux programmes de protection sociale et aux programmes de réduction de la pauvreté ;

c) Assurer aux personnes handicapées et à leurs familles, lorsque celles-ci vivent dans la pauvreté, l'accès à l'aide publique pour couvrir les frais liés au handicap, notamment les frais permettant d'assurer adéquatement une formation, un soutien psychologique, une aide financière ou une prise en charge de répit ;

d) Assurer aux personnes handicapées l'accès aux programmes de logements sociaux ;

e) Assurer aux personnes handicapées l'égalité d'accès aux programmes et prestations de retraite.

Article 29

Participation à la vie politique et à la vie publique

Les États Parties garantissent aux personnes handicapées la jouissance des droits politiques et la possibilité de les exercer sur la base de l'égalité avec les autres, et s'engagent :

a) À faire en sorte que les personnes handicapées puissent effectivement et pleinement participer à la vie politique et à la vie publique sur la base de l'égalité avec les autres, que ce soit directement ou par l'intermédiaire de représentants librement choisis, notamment qu'elles aient le droit et la possibilité de voter et d'être élues, et pour cela les États Parties, entre autres mesures :

i) Veillent à ce que les procédures, équipements et matériels électoraux soient appropriés, accessibles et faciles à comprendre et à utiliser ;

ii) Protègent le droit qu'ont les personnes handicapées de voter à bulletin secret et sans intimidation aux élections et référendums publics, de se présenter aux élections et d'exercer effectivement un mandat électif ainsi que d'exercer toutes fonctions publiques à tous les niveaux de l'État, et facilitent, s'il y a lieu, le recours aux technologies d'assistance et aux nouvelles technologies ;

iii) Garantissent la libre expression de la volonté des personnes handicapées en tant qu'électeurs et à cette fin si nécessaire, et à leur demande, les autorisent à se faire assister d'une personne de leur choix pour voter ;

b) À promouvoir activement un environnement dans lequel les personnes handicapées peuvent effectivement et pleinement participer à la conduite des affaires publiques, sans discrimination et sur la base de l'égalité avec les autres, et à encourager leur participation aux affaires publiques, notamment par le biais :

i) De leur participation aux organisations non gouvernementales et associations qui s'intéressent à la vie publique et politique du pays, et de leur participation aux activités et à l'administration des partis politiques ;

ii) De la constitution d'organisations de personnes handicapées pour les représenter aux niveaux international, national, régional et local et de l'adhésion à ces organisations.

Article 30

Participation à la vie culturelle et récréative, aux loisirs et aux sports

1. Les États Parties reconnaissent le droit des personnes handicapées de participer à la vie culturelle, sur la base de l'égalité avec les autres, et prennent toutes mesures appropriées pour faire en sorte qu'elles :

a) Aient accès aux produits culturels dans des formats accessibles ;

b) Aient accès aux émissions de télévision, aux films, aux pièces de théâtre et autres activités culturelles dans des formats accessibles ;

c) Aient accès aux lieux d'activités culturelles tels que les théâtres, les musées, les cinémas, les bibliothèques et les services touristiques, et, dans la mesure du possible, aux monuments et sites importants pour la culture nationale.

2. Les États Parties prennent des mesures appropriées pour donner aux personnes handicapées la possibilité de développer et de réaliser leur potentiel créatif, artistique et intellectuel, non seulement dans leur propre intérêt, mais aussi pour l'enrichissement de la société.

3. Les États Parties prennent toutes mesures appropriées, conformément au droit international, pour faire en sorte que les lois protégeant les droits de propriété intellectuelle ne constituent pas un obstacle déraisonnable ou discriminatoire à l'accès des personnes handicapées aux produits culturels.

4. Les personnes handicapées ont droit, sur la base de l'égalité avec les autres, à la reconnaissance et au soutien de leur identité culturelle et

linguistique spécifique, y compris les langues des signes et la culture des sourds.

5. Afin de permettre aux personnes handicapées de participer, sur la base de l'égalité avec les autres, aux activités récréatives, de loisir et sportives, les États Parties prennent des mesures appropriées pour :

a) Encourager et promouvoir la participation, dans toute la mesure possible, de personnes handicapées aux activités sportives ordinaires à tous les niveaux ;

b) Faire en sorte que les personnes handicapées aient la possibilité d'organiser et de mettre au point des activités sportives et récréatives qui leur soient spécifiques et d'y participer, et, à cette fin, encourager la mise à leur disposition, sur la base de l'égalité avec les autres, de moyens d'entraînements, de formations et de ressources appropriés ;

c) Faire en sorte que les personnes handicapées aient accès aux lieux où se déroulent des activités sportives, récréatives et touristiques ;

d) Faire en sorte que les enfants handicapés puissent participer, sur la base de l'égalité avec les autres enfants, aux activités ludiques, récréatives, de loisir et sportives, y compris dans le système scolaire ;

e) Faire en sorte que les personnes handicapées aient accès aux services des personnes et organismes chargés d'organiser des activités récréatives, de tourisme et de loisir et des activités sportives.

Article 31

Statistiques et collecte des données

1. Les États Parties s'engagent à recueillir des informations appropriées, y compris des données statistiques et résultats de recherches, qui leur permettent de formuler et d'appliquer des politiques visant à donner effet à la présente Convention. Les procédures de collecte et de conservation de ces informations respectent :

a) Les garanties légales, y compris celles qui découlent de la législation sur la protection des données, afin d'assurer la confidentialité et le respect de la vie privée des personnes handicapées ;

b) Les normes internationalement acceptées de protection des droits de l'homme et des libertés fondamentales et les principes éthiques qui régissent la collecte et l'exploitation des statistiques.

2. Les informations recueillies conformément au présent article sont désagrégées, selon qu'il convient, et utilisées pour évaluer la façon dont les États Parties s'acquittent des obligations qui leur incombent en vertu de la présente Convention et identifier et lever les obstacles que rencontrent les personnes handicapées dans l'exercice de leurs droits.

3. Les États Parties ont la responsabilité de diffuser ces statistiques et veillent à ce qu'elles soient accessibles aux personnes handicapées et autres personnes.

Article 32

Coopération internationale

1. Les États Parties reconnaissent l'importance de la coopération internationale et de sa promotion, à l'appui des efforts déployés au niveau national pour la réalisation de l'objet et des buts de la présente Convention, et prennent des mesures appropriées et efficaces à cet égard, entre eux et, s'il y a lieu, en partenariat avec les organisations internationales et régionales compétentes et la société civile, en particulier les organisations de personnes handicapées. Ils peuvent notamment prendre des mesures destinées à :

a) Faire en sorte que la coopération internationale – y compris les programmes internationaux de développement – prenne en compte les personnes handicapées et leur soit accessible ;

b) Faciliter et appuyer le renforcement des capacités, notamment grâce à l'échange et au partage d'informations, d'expériences, de programmes de formation et de pratiques de référence ;

c) Faciliter la coopération aux fins de la recherche et de l'accès aux connaissances scientifiques et techniques ;

d) Apporter, s'il y a lieu, une assistance technique et une aide économique, y compris en facilitant l'acquisition et la mise en commun de technologies d'accès et d'assistance et en opérant des transferts de technologie.

2. Les dispositions du présent article sont sans préjudice de l'obligation dans laquelle se trouve chaque État Partie de s'acquitter des obligations qui lui incombent en vertu de la présente Convention.

Article 33

Application et suivi au niveau national

1. Les États Parties désignent, conformément à leur système de gouvernement, un ou plusieurs points de contact pour les questions relatives à l'application de la présente Convention et envisagent dûment de créer ou désigner, au sein de leur administration, un dispositif de coordination chargé de faciliter les actions liées à cette application dans différents secteurs et à différents niveaux.

2. Les États Parties, conformément à leurs systèmes administratif et juridique, maintiennent, renforcent, désignent ou créent, au niveau interne, un dispositif, y compris un ou plusieurs mécanismes

indépendants, selon qu'il conviendra, de promotion, de protection et de suivi de l'application de la présente Convention. En désignant ou en créant un tel mécanisme, ils tiennent compte des principes applicables au statut et au fonctionnement des institutions nationales de protection et de promotion des droits de l'homme.

3. La société civile – en particulier les personnes handicapées et les organisations qui les représentent – est associée et participe pleinement à la fonction de suivi.

Article 34

Comité des droits des personnes handicapées

1. Il est institué un Comité des droits des personnes handicapées (ci-après dénommé « le Comité ») qui s'acquitte des fonctions définies ci-après.

2. Le Comité se compose, au moment de l'entrée en vigueur de la présente Convention, de douze experts. Après soixante ratifications et adhésions supplémentaires à la Convention, il sera ajouté six membres au Comité, qui atteindra alors sa composition maximum de dix-huit membres.

3. Les membres du Comité siègent à titre personnel et sont des personnalités d'une haute autorité morale et justifiant d'une compétence et d'une expérience reconnues dans le domaine auquel s'applique la présente Convention. Les États Parties sont invités, lorsqu'ils désignent leurs candidats, à tenir dûment compte de la disposition énoncée au paragraphe 3 de l'article 4 de la présente Convention.

4. Les membres du Comité sont élus par les États Parties, compte tenu des principes de répartition géographique équitable, de représentation des différentes formes de civilisation et des principaux systèmes juridiques, de représentation équilibrée des sexes et de participation d'experts handicapés.

5. Les membres du Comité sont élus au scrutin secret sur une liste de candidats désignés par les États Parties parmi leurs ressortissants, lors de réunions de la Conférence des États Parties. À ces réunions, où le quorum est constitué par les deux tiers des États Parties, sont élus membres du Comité les candidats ayant obtenu le plus grand nombre de voix et la majorité absolue des votes des représentants des États Parties présents et votants.

6. La première élection aura lieu dans les six mois suivant la date d'entrée en vigueur de la présente Convention. Quatre mois au moins avant la date de chaque élection, le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies invitera par écrit les États Parties à proposer leurs candidats dans un délai de deux mois. Le Secrétaire général dressera

ensuite la liste alphabétique des candidats ainsi désignés, en indiquant les États Parties qui les ont désignés, et la communiquera aux États Parties à la présente Convention.

7. Les membres du Comité sont élus pour quatre ans. Ils sont rééligibles une fois. Toutefois, le mandat de six des membres élus lors de la première élection prend fin au bout de deux ans ; immédiatement après la première élection, les noms de ces six membres sont tirés au sort par le Président de la réunion visée au paragraphe 5 du présent article.

8. L'élection des six membres additionnels du Comité se fera dans le cadre d'élections ordinaires, conformément aux dispositions du présent article.

9. En cas de décès ou de démission d'un membre du Comité, ou si, pour toute autre raison, un membre déclare ne plus pouvoir exercer ses fonctions, l'État Partie qui avait présenté sa candidature nomme un autre expert possédant les qualifications et répondant aux conditions énoncées dans les dispositions pertinentes du présent article pour pourvoir le poste ainsi vacant jusqu'à l'expiration du mandat correspondant.

10. Le Comité adopte son règlement intérieur.

11. Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies met à la disposition du Comité le personnel et les moyens matériels qui lui sont nécessaires pour s'acquitter efficacement des fonctions qui lui sont confiées en vertu de la présente Convention et convoque sa première réunion.

12. Les membres du Comité reçoivent, avec l'approbation de l'Assemblée générale des Nations Unies, des émoluments prélevés sur les ressources de l'Organisation des Nations Unies dans les conditions fixées par l'Assemblée générale, eu égard à l'importance des fonctions du Comité.

13. Les membres du Comité bénéficient des facilités, privilèges et immunités accordés aux experts en mission pour l'Organisation des Nations Unies, tels qu'ils sont prévus dans les sections pertinentes de la Convention sur les privilèges et les immunités des Nations Unies.

Article 35

Rapports des États Parties

1. Chaque État Partie présente au Comité, par l'entremise du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies, un rapport détaillé sur les mesures qu'il a prises pour s'acquitter de ses obligations en vertu de la présente Convention et sur les progrès accomplis à cet égard, dans un délai de deux ans à compter de l'entrée en vigueur de la présente Convention pour l'État Partie intéressé.

2. Les États Parties présentent ensuite des rapports complémentaires au moins tous les quatre ans, et tous autres rapports demandés par le Comité.
3. Le Comité adopte, le cas échéant, des directives relatives à la teneur des rapports.
4. Les États Parties qui ont présenté au Comité un rapport initial détaillé n'ont pas, dans les rapports qu'ils lui présentent ensuite, à répéter les informations déjà communiquées. Les États Parties sont invités à établir leurs rapports selon une procédure ouverte et transparente et tenant dûment compte de la disposition énoncée au paragraphe 3 de l'article 4 de la présente Convention.
5. Les rapports peuvent indiquer les facteurs et les difficultés qui affectent l'accomplissement des obligations prévues par la présente Convention.

Article 36 **Examen des rapports**

1. Chaque rapport est examiné par le Comité, qui formule les suggestions et recommandations d'ordre général sur le rapport qu'il estime appropriées et qui les transmet à l'État Partie intéressé. Cet État Partie peut communiquer en réponse au Comité toutes informations qu'il juge utiles. Le Comité peut demander aux États Parties tous renseignements complémentaires relatifs à l'application de la présente Convention.
2. En cas de retard important d'un État Partie dans la présentation d'un rapport, le Comité peut lui notifier qu'il sera réduit à examiner l'application de la présente Convention dans cet État Partie à partir des informations fiables dont il peut disposer, à moins que le rapport attendu ne lui soit présenté dans les trois mois de la notification. Le Comité invitera l'État Partie intéressé à participer à cet examen. Si l'État Partie répond en présentant son rapport, les dispositions du paragraphe 1 du présent article s'appliqueront.
3. Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies communique les rapports à tous les États Parties.
4. Les États Parties mettent largement leurs rapports à la disposition du public dans leur propre pays et facilitent l'accès du public aux suggestions et recommandations d'ordre général auxquelles ils ont donné lieu.
5. Le Comité transmet aux institutions spécialisées, fonds et programmes des Nations Unies et aux autres organismes compétents, s'il le juge nécessaire, les rapports des États Parties contenant une demande ou indiquant un besoin de conseils ou d'assistance techniques,

accompagnés, le cas échéant, de ses observations et recommandations touchant ladite demande ou indication, afin qu'il puisse y être répondu.

Article 37

Coopération entre les États Parties et le Comité

1. Les États Parties coopèrent avec le Comité et aident ses membres à s'acquitter de leur mandat.
2. Dans ses rapports avec les États Parties, le Comité accordera toute l'attention voulue aux moyens de renforcer les capacités nationales aux fins de l'application de la présente Convention, notamment par le biais de la coopération internationale.

Article 38

Rapports du Comité avec d'autres organismes et organes

Pour promouvoir l'application effective de la présente Convention et encourager la coopération internationale dans le domaine qu'elle vise :

a) Les institutions spécialisées et autres organismes des Nations Unies ont le droit de se faire représenter lors de l'examen de l'application des dispositions de la présente Convention qui relèvent de leur mandat. Le Comité peut inviter les institutions spécialisées et tous autres organismes qu'il jugera appropriés à donner des avis spécialisés sur l'application de la Convention dans les domaines qui relèvent de leurs mandats respectifs. Il peut inviter les institutions spécialisées et les autres organismes des Nations Unies à lui présenter des rapports sur l'application de la Convention dans les secteurs qui relèvent de leur domaine d'activité ;

b) Dans l'accomplissement de son mandat, le Comité consulte, selon qu'il le juge approprié, les autres organes pertinents créés par les traités internationaux relatifs aux droits de l'homme en vue de garantir la cohérence de leurs directives en matière d'établissement de rapports, de leurs suggestions et de leurs recommandations générales respectives et d'éviter les doublons et les chevauchements dans l'exercice de leurs fonctions.

Article 39

Rapport du Comité

Le Comité rend compte de ses activités à l'Assemblée générale et au Conseil économique et social tous les deux ans et peut formuler des suggestions et des recommandations générales fondées sur l'examen des rapports et des informations reçus des États Parties. Ces suggestions et ces recommandations générales sont incluses dans le rapport du Comité, accompagnées, le cas échéant, des observations des États Parties.

Article 40
Conférence des États Parties

1. Les États Parties se réunissent régulièrement en Conférence des États Parties pour examiner toute question concernant l'application de la présente Convention.
2. Au plus tard six mois après l'entrée en vigueur de la présente Convention, la Conférence des États Parties sera convoquée par le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. Ses réunions subséquentes seront convoquées par le Secrétaire général tous les deux ans ou sur décision de la Conférence des États Parties.

Article 41
Dépositaire

Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies est le dépositaire de la présente Convention.

Article 42
Signature

La présente Convention est ouverte à la signature de tous les États et des organisations d'intégration régionale au Siège de l'Organisation des Nations Unies à New York à compter du 30 mars 2007.

Article 43
Consentement à être lié

La présente Convention est soumise à la ratification des États et à la confirmation formelle des organisations d'intégration régionale qui l'ont signée. Elle sera ouverte à l'adhésion de tout État ou organisation d'intégration régionale qui ne l'a pas signée.

Article 44
Organisations d'intégration régionale

1. Par « organisation d'intégration régionale » on entend toute organisation constituée par des États souverains d'une région donnée, à laquelle ses États membres ont transféré des compétences dans les domaines régis par la présente Convention. Dans leurs instruments de confirmation formelle ou d'adhésion, ces organisations indiquent l'étendue de leur compétence dans les domaines régis par la présente Convention. Par la suite, elles notifient au dépositaire toute modification importante de l'étendue de leur compétence.
2. Dans la présente Convention, les références aux « États Parties » s'appliquent à ces organisations dans la limite de leur compétence.

3. Aux fins du paragraphe 1 de l'article 45 et des paragraphes 2 et 3 de l'article 47 de la présente Convention, les instruments déposés par les organisations d'intégration régionale ne sont pas comptés.

4. Les organisations d'intégration régionale disposent, pour exercer leur droit de vote à la Conférence des États Parties dans les domaines qui relèvent de leur compétence, d'un nombre de voix égal au nombre de leurs États membres Parties à la présente Convention. Elles n'exercent pas leur droit de vote si leurs États membres exercent le leur, et inversement.

Article 45

Entrée en vigueur

1. La présente Convention entrera en vigueur le trentième jour suivant le dépôt du vingtième instrument de ratification ou d'adhésion.

2. Pour chacun des États ou chacune des organisations d'intégration régionale qui ratifieront ou confirmeront formellement la présente Convention ou y adhéreront après le dépôt du vingtième instrument de ratification ou d'adhésion, la Convention entrera en vigueur le trentième jour suivant le dépôt par cet État ou cette organisation de son instrument de ratification, d'adhésion ou de confirmation formelle.

Article 46

Réserves

1. Les réserves incompatibles avec l'objet et le but de la présente Convention ne sont pas admises.

2. Les réserves peuvent être retirées à tout moment.

Article 47

Amendements

1. Tout État Partie peut proposer un amendement à la présente Convention et le soumettre au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. Le Secrétaire général communique les propositions d'amendement aux États Parties, en leur demandant de lui faire savoir s'ils sont favorables à la convocation d'une conférence des États Parties en vue d'examiner ces propositions et de se prononcer sur elles. Si, dans les quatre mois qui suivent la date de cette communication, un tiers au moins des États Parties se prononcent en faveur de la convocation d'une telle conférence, le Secrétaire général convoque la conférence sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies. Tout amendement adopté par une majorité des deux tiers des États Parties présents et votants est soumis pour approbation à l'Assemblée générale des Nations Unies, puis pour acceptation à tous les États Parties.

2. Tout amendement adopté et approuvé conformément au paragraphe 1 du présent article entre en vigueur le trentième jour suivant la date à laquelle le nombre d'instruments d'acceptation déposés atteint les deux tiers du nombre des États Parties à la date de son adoption. Par la suite, l'amendement entre en vigueur pour chaque État Partie le trentième jour suivant le dépôt par cet État de son instrument d'acceptation. L'amendement ne lie que les États Parties qui l'ont accepté.

3. Si la Conférence des États Parties en décide ainsi par consensus, un amendement adopté et approuvé conformément au paragraphe 1 du présent article et portant exclusivement sur les articles 34, 38, 39 et 40 entre en vigueur pour tous les États Parties le trentième jour suivant la date à laquelle le nombre d'instruments d'acceptation déposés atteint les deux tiers du nombre des États Parties à la date de son adoption.

Article 48 **Dénonciation**

Tout État Partie peut dénoncer la présente Convention par voie de notification écrite adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. La dénonciation prend effet un an après la date à laquelle le Secrétaire général en a reçu notification.

Article 49 **Format accessible**

Le texte de la présente Convention sera diffusé en formats accessibles.

Article 50 **Textes faisant foi**

Les textes anglais, arabe, chinois, espagnol, français et russe de la présente Convention font également foi.

EN FOI DE QUOI les plénipotentiaires soussignés, dûment habilités par leurs gouvernements respectifs, ont signé la présente Convention.

**PROTOCOLE FACULTATIF SE RAPPORTANT
À LA CONVENTION RELATIVE AUX DROITS
DES PERSONNES HANDICAPÉES**

Les États Parties au présent Protocole sont convenus de ce qui suit :

Article premier

1. Tout État Partie au présent Protocole (« État Partie ») reconnaît que le Comité des droits des personnes handicapées (« le Comité ») a compétence pour recevoir et examiner les communications présentées par des particuliers ou groupes de particuliers ou au nom de particuliers ou groupes de particuliers relevant de sa juridiction qui prétendent être victimes d'une violation par cet État Partie des dispositions de la Convention.
2. Le Comité ne reçoit aucune communication intéressant un État Partie à la Convention qui n'est pas partie au présent Protocole.

Article 2

Le Comité déclare irrecevable toute communication :

- a) Qui est anonyme ;
- b) Qui constitue un abus du droit de présenter de telles communications ou est incompatible avec les dispositions de la Convention ;
- c) Ayant trait à une question qu'il a déjà examinée ou qui a déjà été examinée ou est en cours d'examen devant une autre instance internationale d'enquête ou de règlement ;
- d) Concernant laquelle tous les recours internes disponibles n'ont pas été épuisés, à moins que la procédure de recours n'excède des délais raisonnables ou qu'il soit improbable que le requérant obtienne réparation par ce moyen ;
- e) Qui est manifestement mal fondée ou insuffisamment motivée ;
ou
- f) Qui porte sur des faits antérieurs à la date d'entrée en vigueur du présent Protocole à l'égard de l'État Partie intéressé, à moins que ces faits ne persistent après cette date.

Article 3

Sous réserve des dispositions de l'article 2 du présent Protocole, le Comité porte confidentiellement à l'attention de l'État Partie intéressé toute communication qui lui est adressée. L'État Partie intéressé soumet

par écrit au Comité, dans un délai de six mois, des explications ou déclarations éclaircissant la question et indiquant les mesures qu'il pourrait avoir prises pour remédier à la situation.

Article 4

1. Après réception d'une communication et avant de prendre une décision sur le fond, le Comité peut à tout moment soumettre à l'urgente attention de l'État Partie intéressé une demande tendant à ce qu'il prenne les mesures conservatoires nécessaires pour éviter qu'un dommage irréparable ne soit causé aux victimes de la violation présumée.

2. Le Comité ne préjuge pas de sa décision sur la recevabilité ou le fond de la communication du simple fait qu'il exerce la faculté que lui donne le paragraphe 1 du présent article.

Article 5

Le Comité examine à huis clos les communications qui lui sont adressées en vertu du présent Protocole. Après avoir examiné une communication, le Comité transmet ses suggestions et recommandations éventuelles à l'État Partie intéressé et au pétitionnaire.

Article 6

1. Si le Comité est informé, par des renseignements crédibles, qu'un État Partie porte gravement ou systématiquement atteinte aux droits énoncés dans la Convention, il invite cet État à s'entretenir avec lui des renseignements portés à son attention et à présenter ses observations à leur sujet.

2. Le Comité, se fondant sur les observations éventuellement formulées par l'État Partie intéressé, ainsi que sur tout autre renseignement crédible dont il dispose, peut charger un ou plusieurs de ses membres d'effectuer une enquête et de lui rendre compte sans tarder des résultats de celle-ci. Cette enquête peut, lorsque cela se justifie et avec l'accord de l'État Partie, comporter une visite sur le territoire de cet État.

3. Après avoir étudié les résultats de l'enquête, le Comité les communique à l'État Partie intéressé, accompagnés, le cas échéant, d'observations et de recommandations.

4. Après avoir été informé des résultats de l'enquête et des observations et recommandations du Comité, l'État Partie présente ses observations à celui-ci dans un délai de six mois.

5. L'enquête conserve un caractère confidentiel et la coopération de l'État Partie sera sollicitée à tous les stades de la procédure.

Article 7

1. Le Comité peut inviter l'État Partie intéressé à inclure, dans le rapport qu'il doit présenter conformément à l'article 35 de la Convention, des précisions sur les mesures qu'il a prises à la suite d'une enquête effectuée en vertu de l'article 6 du présent Protocole.
2. À l'expiration du délai de six mois visé au paragraphe 4 de l'article 6, le Comité peut, s'il y a lieu, inviter l'État Partie intéressé à l'informer des mesures qu'il a prises à la suite de l'enquête.

Article 8

Tout État Partie peut, au moment où il signe ou ratifie le présent Protocole ou y adhère, déclarer qu'il ne reconnaît pas au Comité la compétence que lui confèrent les articles 6 et 7.

Article 9

Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies est le dépositaire du présent Protocole.

Article 10

Le présent Protocole est ouvert à la signature des États et des organisations d'intégration régionale qui ont signé la Convention, au Siège de l'Organisation des Nations Unies à New York, à compter du 30 mars 2007.

Article 11

Le présent Protocole est soumis à la ratification des États qui l'ont signé et ont ratifié la Convention ou y ont adhéré. Il doit être confirmé formellement par les organisations d'intégration régionale qui l'ont signé et qui ont confirmé formellement la Convention ou y ont adhéré. Il sera ouvert à l'adhésion de tout État ou de toute organisation d'intégration régionale qui a ratifié ou confirmé formellement la Convention ou qui y a adhéré mais qui n'a pas signé le Protocole.

Article 12

1. Par « organisation d'intégration régionale » on entend toute organisation constituée par des États souverains d'une région donnée, à laquelle ses États membres ont transféré des compétences dans les domaines régis par la Convention et le présent Protocole. Dans leurs instruments de confirmation formelle ou d'adhésion, ces organisations indiquent l'étendue de leur compétence dans les domaines régis par la Convention et le présent Protocole. Par la suite, elles notifient au

dépositaire toute modification importante de l'étendue de leur compétence.

2. Dans le présent Protocole, les références aux « États Parties » s'appliquent à ces organisations dans la limite de leur compétence.

3. Aux fins du paragraphe 1 de l'article 13 et du paragraphe 2 de l'article 15 du présent Protocole, les instruments déposés par des organisations d'intégration régionale ne sont pas comptés.

4. Les organisations d'intégration régionale disposent, pour exercer leur droit de vote à la réunion des États Parties dans les domaines qui relèvent de leur compétence, d'un nombre de voix égal au nombre de leurs États membres Parties au présent Protocole. Elles n'exercent pas leur droit de vote si leurs États membres exercent le leur, et inversement.

Article 13

1. Sous réserve de l'entrée en vigueur de la Convention, le présent Protocole entrera en vigueur le trentième jour suivant le dépôt du dixième instrument de ratification ou d'adhésion.

2. Pour chacun des États ou chacune des organisations d'intégration régionale qui ratifieront ou confirmeront formellement le présent Protocole ou y adhéreront après le dépôt du dixième instrument de ratification ou d'adhésion, le Protocole entrera en vigueur le trentième jour suivant le dépôt par cet État ou cette organisation de son instrument de ratification, d'adhésion ou de confirmation formelle.

Article 14

1. Les réserves incompatibles avec l'objet et le but du présent Protocole ne sont pas admises.

2. Les réserves peuvent être retirées à tout moment.

Article 15

1. Tout État Partie peut proposer un amendement au présent Protocole et le soumettre au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. Le Secrétaire général communique les propositions d'amendement aux États Parties, en leur demandant de lui faire savoir s'ils sont favorables à la convocation d'une réunion des États Parties en vue d'examiner ces propositions et de se prononcer sur elles. Si, dans les quatre mois qui suivent la date de cette communication, un tiers au moins des États Parties se prononcent en faveur de la convocation d'une telle réunion, le Secrétaire général convoque la réunion sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies. Tout amendement adopté par une majorité des deux tiers des États Parties présents et votants est soumis

pour approbation à l'Assemblée générale des Nations Unies, puis pour acceptation à tous les États Parties.

2. Tout amendement adopté et approuvé conformément au paragraphe 1 du présent article entre en vigueur le trentième jour suivant la date à laquelle le nombre d'instruments d'acceptation déposés atteint les deux tiers du nombre des États Parties à la date de son adoption. Par la suite, l'amendement entre en vigueur pour chaque État Partie le trentième jour suivant le dépôt par cet État de son instrument d'acceptation. L'amendement ne lie que les États Parties qui l'ont accepté.

Article 16

Tout État Partie peut dénoncer le présent Protocole par voie de notification écrite adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. La dénonciation prend effet un an après la date à laquelle le Secrétaire général en a reçu notification.

Article 17

Le texte du présent Protocole sera diffusé en formats accessibles.

Article 18

Les textes anglais, arabe, chinois, espagnol, français et russe du présent Protocole font également foi.

EN FOI DE QUOI les plénipotentiaires soussignés, dûment habilités par leurs gouvernements respectifs, ont signé le présent Protocole.